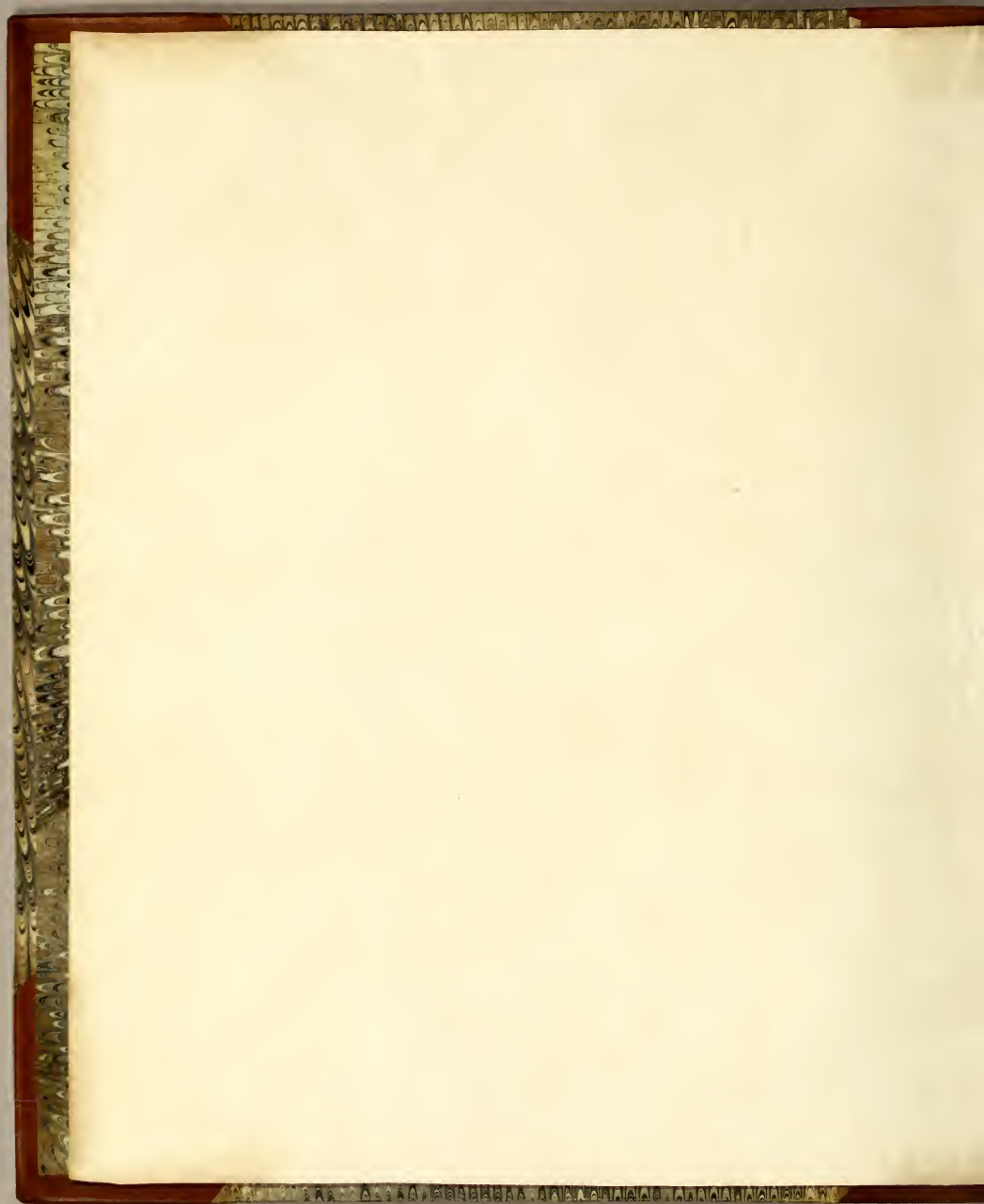

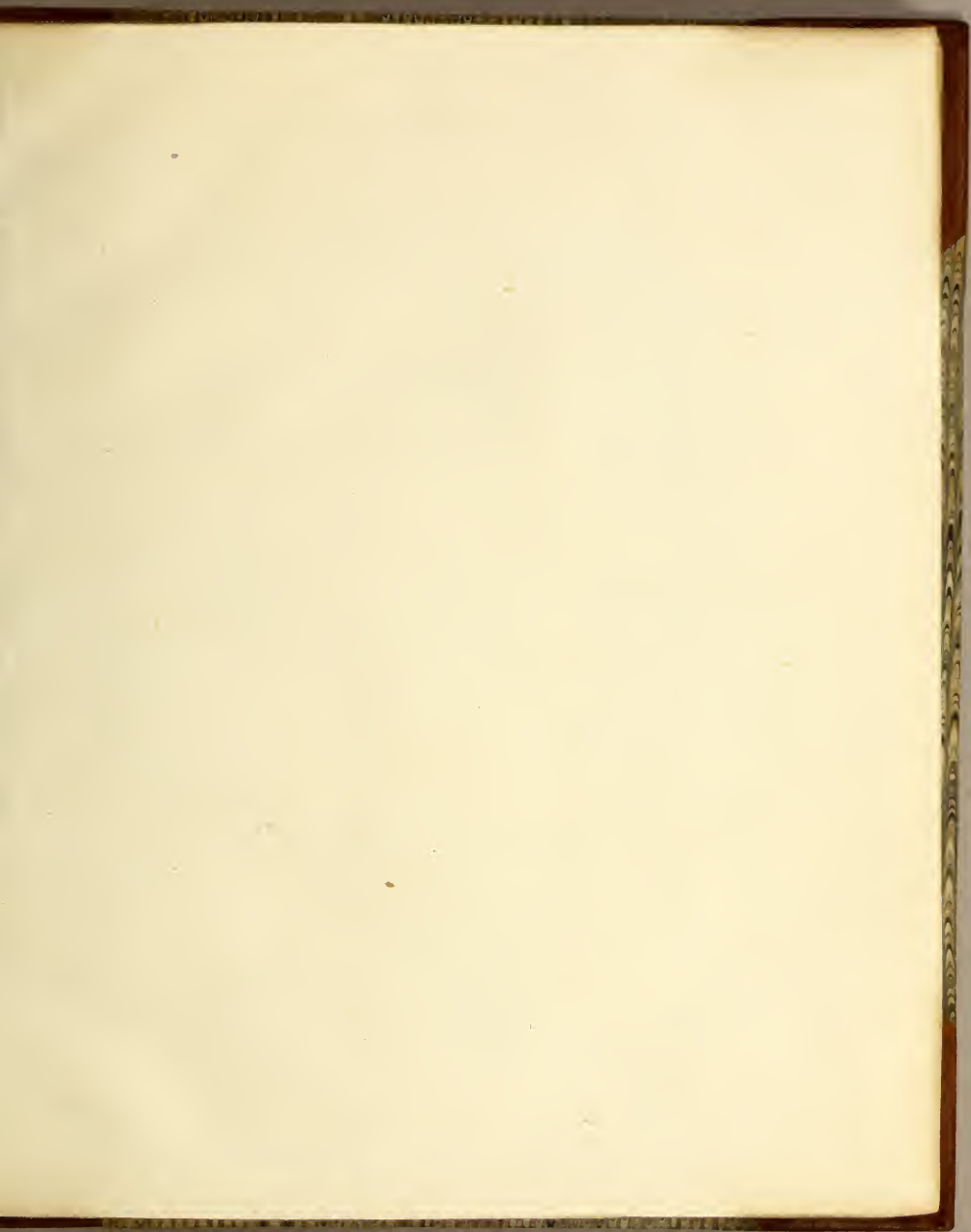

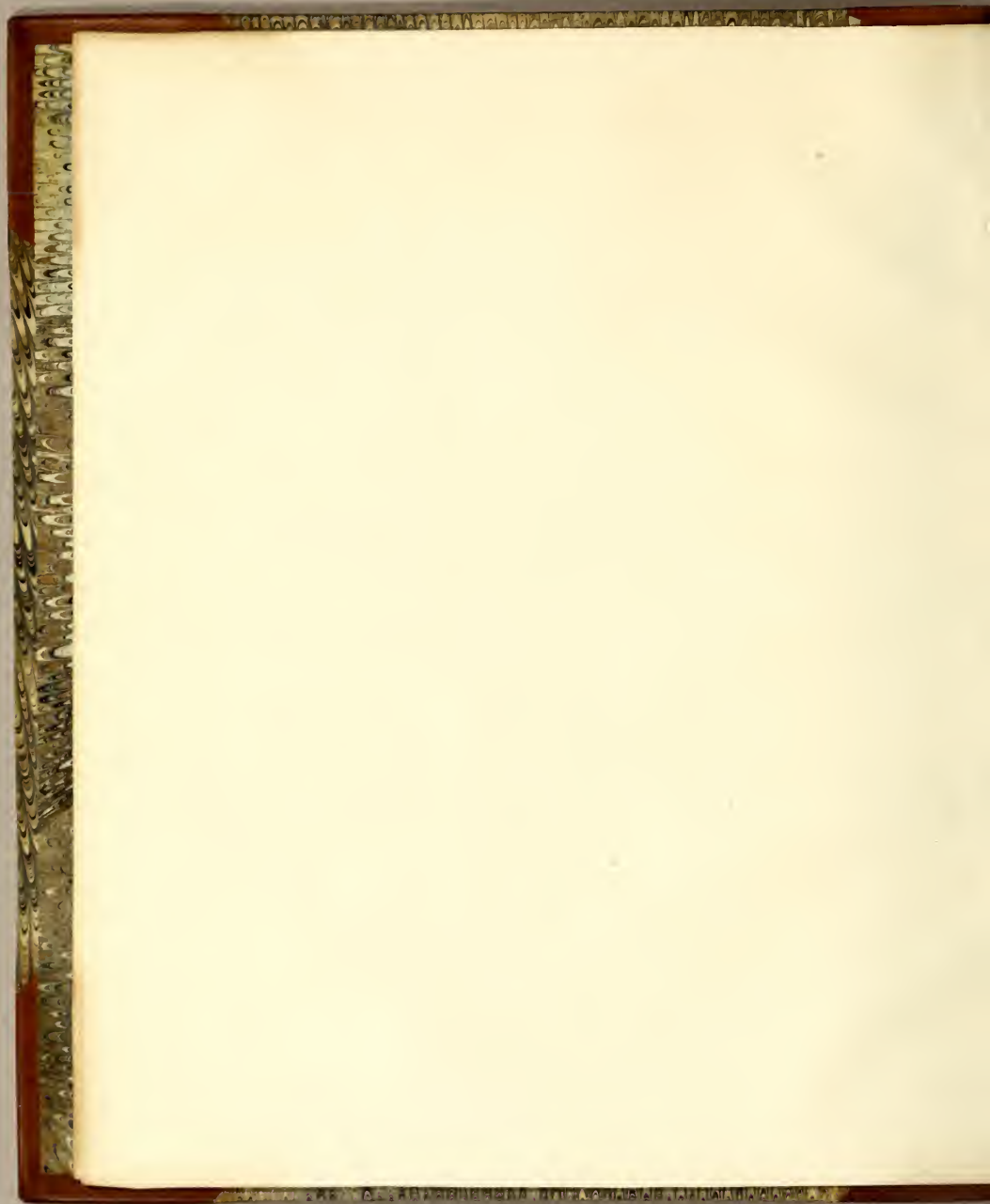

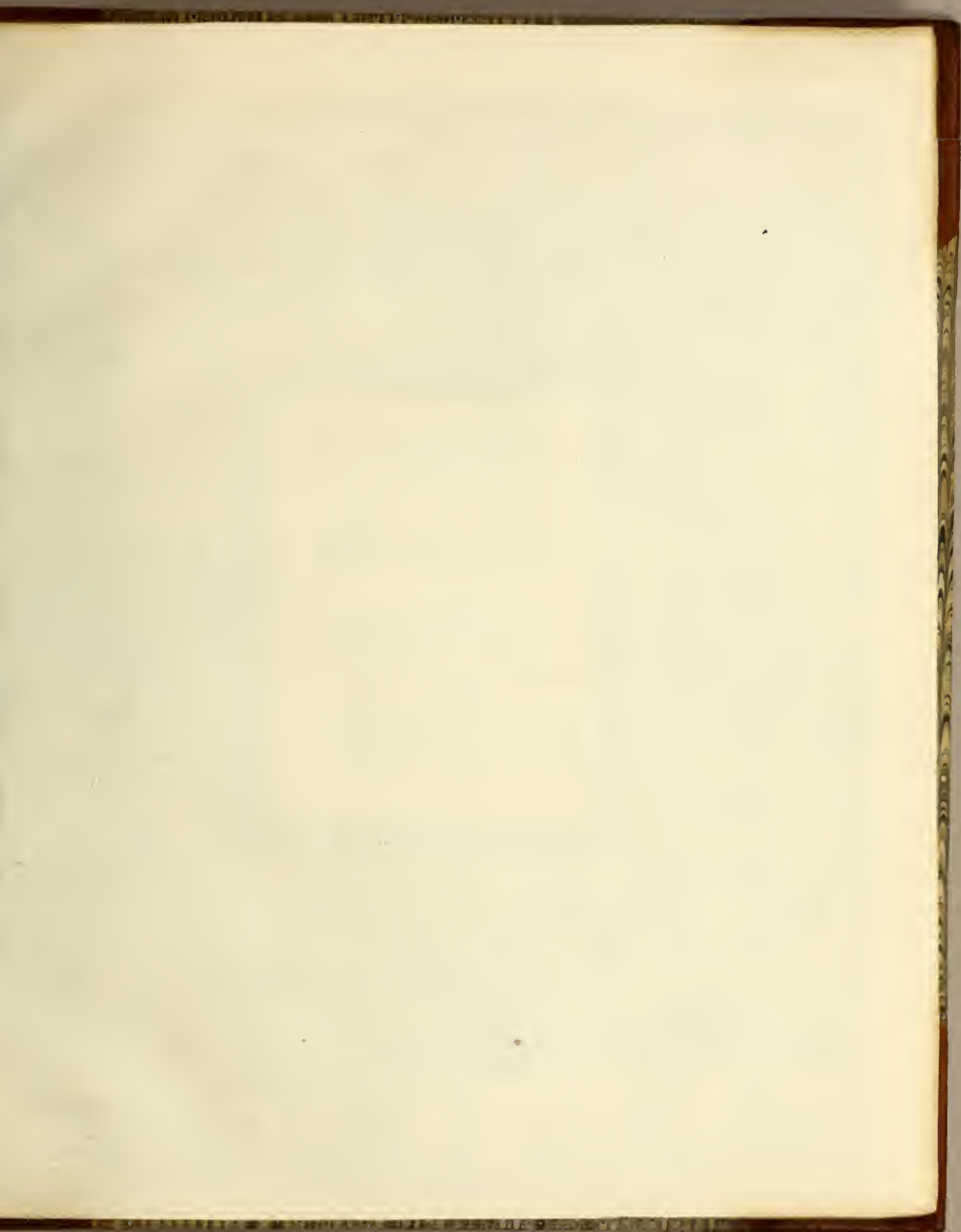
John Carter Brown.

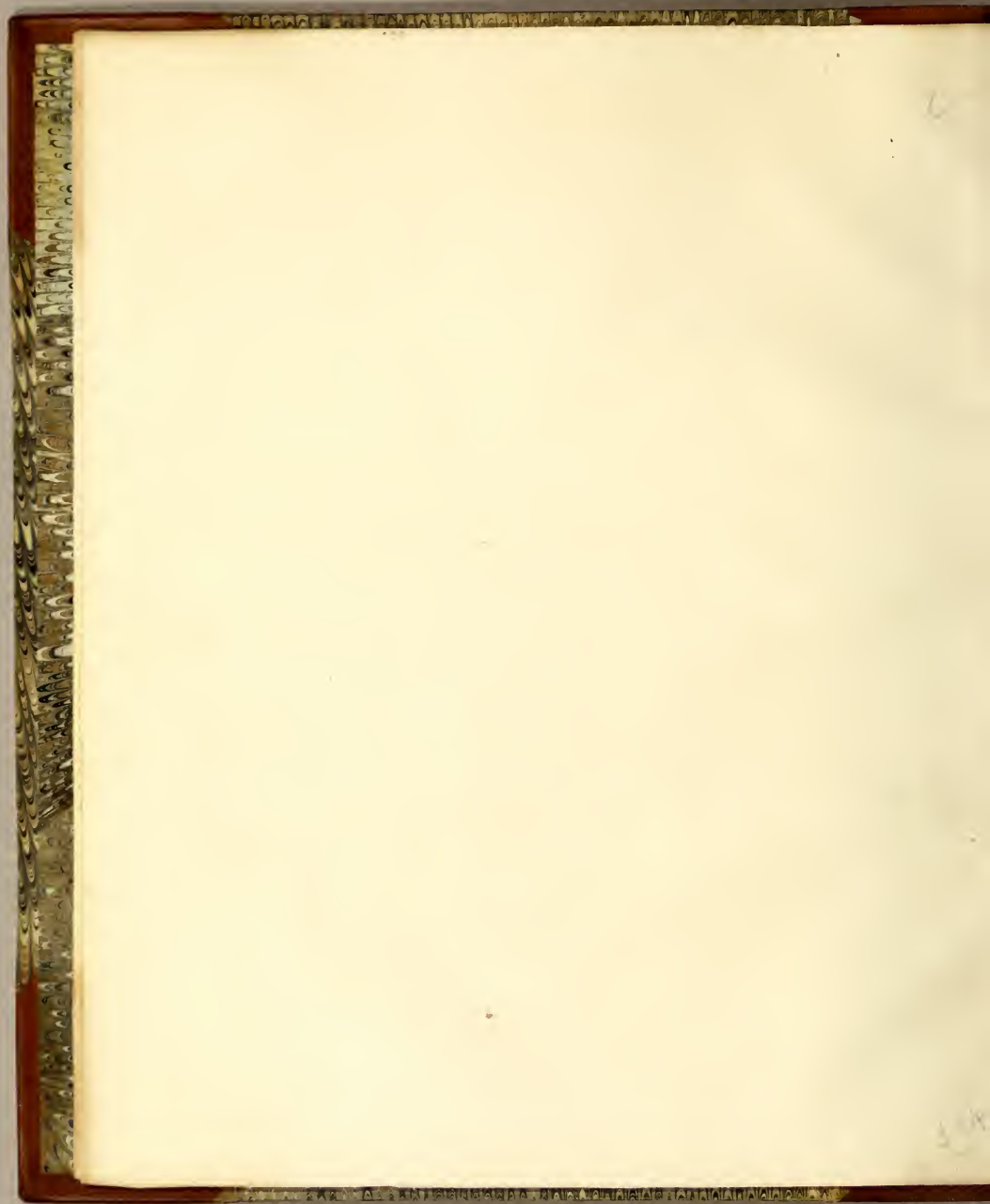

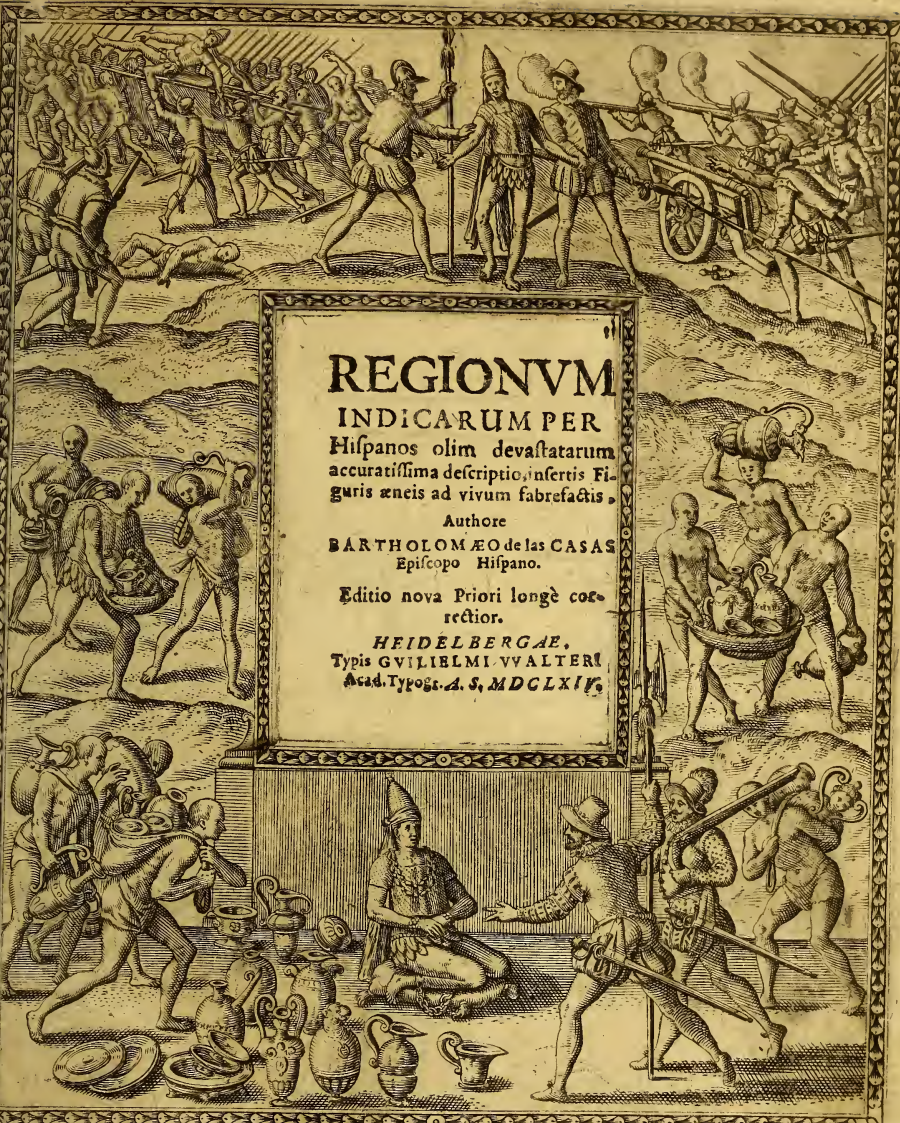

REGIONVM

INDICARVM PER

Hispanos olim devastatarum
accuratissima descriptio, insertis Fi-
guris æneis ad vivum fabrefactis.

Authore

BARTHOLOMEO de las CASAS
Episcopo Hispano.

Editio nova Priori longè co-
rectior.

HEIDELBERGÆ,
Typis GVILIELMI VVALTERI
Acad. Typogr. A. S. MDCLXIV.

5. 6. 1851

It is now the time
to begin the work of the
year. The first thing
to do is to get the
books in order.

Anno Christi

1751.

PIEN

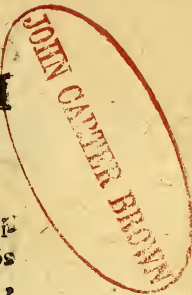
BIBLIOPOLA LECTORI FELICITATEM.

DE Græcorum Romanorumque ex Bello Cladibus scribens *Lipsius*, eorumque exemplo ad Constantiam eos hortaturus, qui parem passuri essent calamitatem, truculentas Hispanorum adversus Indos expeditiones sic depinxit: *Non habet omne ævum, quod adstruat his exemplis, præter nostrum; sed in Orbe alio. Pauculi Iberi ante annos octaginta in vastas illas & novas terras delati, qua funera, Deus bone, ediderunt! quas strages! Nec de causis aut jure belli dissero, tantum de eventis. Cerno ingens illud terrarum spatium, quod vidisse magnum sit non dicam vicisse, à vicenis tricenisq. militibus pervadi, & passim inermes illos greges sterni, ut segetem à falce. Ubi tu es Insularum maxima Cuba? tu Hayti? vos Lucaya? qua olim quingentis aut sexcentis hominum millibus succincta, alibi vix quindecim ex iis retinuisisti in semen. Ostende etiam te paullum tu Peruanæ, tu Mexicanæ ora. Heu miram miseramq. faciem! immensus ille tractus & verè & alter Orbis vastus attritusq. apparet, non aliter quàm si caelesti quodam igne deflagrasset. Mens & lingua mihi cadit, dum hæc memoro: & video nostra omnia præ istis non aliud quàm pælearum cassa esse, ut *Comicus* ait, aut gurgulionculos minutos.* Hæc per transfennam exhibuit politicissimus Scriptor. Propius verò & sigillatim omnia recenset, qui oculatus eorum fuit testis, *Bartholomæus de las Casas* Episcopus Hispanus, cuius Tractatum avidè ac diu à Viris doctis desideratum, & multis à me efflagitatum Epistolis, publicæ iterum luci expono, nullus dubitans gratissimum Literario Orbi fore hoc meum beneme-

(: o :)

rendi

rendi studium ; quod aliis etiam Scriptis haud spernendis pa-
tescere allaboro. Vale pancreaticè quisquis es Lector , & e-
dita Sapientum templa venerantem favore
tuo juva.

INDIARVM DEVASTATIONIS, ET EXCIDII BREVISSIMA NARRATIO.

ANNO millesimo quadringentesimo nonagesimo secundo India inventa & detecta; anno sequenti ab Hispanis habitata est, ita ut multitudo quædam Hispanorum ab hinc quadraginta novem annis ed profecta sit. Primo autem ad Insulam Hispanicam appulerunt, quæ quidem fertilissima est, & propter amplitudinem & longitudinem, ut quæ sexcenta milliaria in circuitu habeat, hoc tempore celebris. Undequaque autem circuitur penè innumeris insulis, quas & populo, & naturalibus incolis ita refertas vidimus, ut vix in toto terrarum orbe regio tam multis habitatoribus munita, reperiri possit. Terra autem firma, quæ ab hac Insula ducentis quinquaginta, & paulò plus, milliariis distat ultra longitudinem decem millium milliariorum, circa litus maris, protrahitur, quæ quidem terræ jam repertæ sunt, & plures, procedente tempore, deteguntur: tanta autem multitudo has regiones incolit, & habitat, ut ibi ab Omnipotente major pars generis humani congregata, & convocata videatur.

Infinita autem hæc hominum multitudo ita à Deo creata est, ut simplicitate gaudeat, astutiæ, calliditatis, & malitiæ omnino expers sit, & inimica, naturalibus dominis obedientissima, & fidelissima; erga ipsos verò Hispanos, quibus & inservit, & subdita est, humilis, patiens, & pacifica existat; denique ut rejectis litibus & motibus, remotoque odio sine vindictæ cupiditate vivat.

Hic populus delicatissimus est, & tenerrimus, ejusque est tam debilis, & inequalis temperies, ut laborem tolerare non queat, paucisque annis, quocumque tandem morbo, vitæ finem imponat, ita ut ipsi

A

Principum

Principum & Dominorum liberi, qui hic apud nos in delitiis, omnique rerum affluentia nutriuntur, illorum etiam agricolarum natis delicatiores, & teniores non existant. Hæc gens est pauperrima, & maxime indigens, pauca possidens, bonis temporalibus non inhians, idcirco nec superba, nec ambitiosa. Tali verò cibo victitat, ut Sanctorum Patrum in eremo victus magis parcus, minusve delicatus haud extiterit. Nuditate, solis verendis tectis, pro vestimento utitur. stragula villosa, quæ est unius ultrae longitudinis, vel tela, quæ est ad summum duarum, illi est loco maximi & calidissimi tegumenti. Tegeti verò incumbit, & quibus pinguior est fortuna, retia in quatuor angulis, nodis alligata, pro lecto sunt, quem suo idiomate Insulæ Hispaniæ habitatores Hamecas appellant. Ingenio subtili, docili hi homines præditi sunt; gens est docilis, & omnis bonæ doctrinæ capax, & ad sanctam nostram Catholicam religionem suscipiendam aptissima; neque etiam inhabilis ad bonos mores, ut quæ non tam variis, quam reliquum hominum genus, impeditentis, distrahatur: ita ut, vel primis labris, fidei, ut ita dicamus, rudimentis degustatis, tanto desiderio & fervore ad exercitium Sacramentorum Ecclesiæ, & servitii divini, feratur, ut ipsis religiosis ad tantos impetus sustinendos, maxima, & singulari patientia opus sit. Et ut finem imponam, sæpe Hispanos (qui bonam, quam in illis cernebant naturam; negare non poterant) hoc proprio ore proferentes audiui; nempe ad vitæ summam beatitatem, in illis solam Dei cognitionem requiri.

Ad agnos autem tam lenes, & dictis qualitatibus ab Omnipotentem dotatos, ut tygres, lupi, & leones crudelissimi longa famæ oppressi, Iberi accesserunt, nulli rei ab hinc quadraginta annis incumbentes, præterquam cædibus horum miserorum, quos diversis tormentorum generibus ab ullo antea nec visis, nec auditis (quorum aliqua pars inferius describetur) tam inhumanè & crudeliter lacerant, & dilaniant, ut ex tribus millionibus quos, sola Hispaniola Insula capiebat, jam ex naturalibus incolis vix restent trecenti. Cuba verò Insula, quæ in eandem longitudinem, qua Valladolid à Roma protrahitur, jam deserta, & inculta, in ruina jacet. Insulas Sancti Joannis, & Jamaycæ, quarum utraque & ampla est, & fertilis, desertas & desolatas conspiciere licet. Lucayæ autem Insulæ ex ea parte, quæ Septentrionem respicit, Hispaniæ & Cubæ vicinæ; quæ sexaginta sunt numero, vel circiter, cum Insulis, quæ vulgo Gigantum appellantur, & aliis, quarum, quæ infertilior est, hæc Regio Hispaniæ, fertilitate præstat, non sine maximo, & salubri
aëria

aëris temperamento , jam omni habitatore vacuæ cernuntur : cum tamen ultra quingenta millia hominum in his regionibus (accedentibus Hispanis) vixerint , partim cæde sublatis , partim verò vi extracti , ut in fodinīs Hispaniolæ Insulæ , quæ sine naturali habitatore manserat , laborarent. Navis quædam has Insulas visitans , ut facta segete , residuæ spicæ (nam probus aliquis Christianus pietate , & misericordia motus , ut aliquas animas ad Christi cognitionem attraheret , tam periculosum iter susceperat) colligerentur , undecim tantum homines , quos ipse vidi , reperti sunt. Aliæ plus quam triginta numero Sancti Joannis Insulæ confines , omni populo spoliatae sunt. Quæ omnes Insulæ duorum millium milliariorum longitudinem superant , & tamen omni populo , incolæ , & habitatore populatae jacent.

Quod verò ad terram firmam attinet , certi sumus , & pro comperto habemus , inhumanis & execrandis suis factis decem Regna majoris amplitudinis , quam sit tota Hispania , sub ea etiam comprehensis Arragoniæ , & Portugaliæ Regnis : id est ultra mille milliaria Hispanos expopulasse , & omni populo , & habitatore privasse , quæ præsentī adhuc die deserta ; & ad deplorandam ruinam (cum antea vix regio ulla majori incolarum numero abundarit) reducta cernitur. Nos autem pro certo affirmare audemus iis quadraginta annis , quibus cruentam , & detestandam suam tyrannidem in iis regionibus exercuerunt Iberi , injustè ultra duodecim (computatis tam viris , quam fœminis , & pueris] miliones hominum fato functos esse : Neque verò parcere me veritati existimarem , si ultra quinquaginta miliones hominum naturæ debitum persolvissē , dicerem.

Qui ex Hispaniæ remotis oris , ad has Insulas appulerunt , quique Christianos se esse jactitant , duplici præcipuè via , ad extirpandam & tollendam hanc nationem de facie terræ , processerunt. Quarum prior est injustum , cruentum , & sanguinolentum , quo usi sunt , bellum. Altera , quod omnes eos de medio sustulerint , qui vel adhuc aliquid libertatis respirarent ; vel qui rescatis , tam iniquæ captivitatis , vinculis , pristinam libertatem recuperare [quod quidem potentiores ; virique strenui , & fortes animoolvebant] decrevissent : illis n. bello sublatis solas fœminas , & pueros hac aura seui partiebantur ; quibus postea tam suave jugum imponebant , ut bestiarum non sit deterior conditio. Ad quas duas impiæ tyrannidis species , tanquam subalterna ad genus , reliqui , & infiniti modi quibus ad extirpationem , & desolationem hujus populi utuntur , reduci , & revocari possunt.

A ;

Ad

Ad destructionem autem & desolationem innumeri istius populi solum aurum Hispanorum, ultimus finis, & scopus fuit; & ut ex quo tempore ditati, ad status, & dignitates, quæ personis nullo modo congruebant, tanquam unico saltu, pervenirent. Denique, ut uno verbo dicam, illorum avaritia, & ambitio, qua vix major excogitari posset, harumque regionum incredibiles divitiæ, incolarumque humilitas & patientia (quæ aditum ad has terras faciliorem reddebat) huic rei ansam præbuere. Quod tanto contemptui habebant, ut eos [de iis, quæ præfens vidi, omni mendacio seposito, loquor) non ut bestias, hoc enim peroptarem, sed ut abjectissimum terræ finum tractarent. Sicque de illorum anima, & vita solliciti fuerunt, ut supradictus numerus omni fide, sacramentisque privatus, vitam cum morte commutavit. Et hoc non minori veritate, quam præcedentia, nititur (quod nec ipsi tyranni, & carnifices, sine mendacii nota, negare possunt) ab Indis iberos nulla unquam injuria affectos, sed potius tanquam de cælo demissos, eos coluisse, quousque infinitis injuriis, violentisque tormentis, & suorum injusta cæde lacessiti, ad arma concurrere coacti sunt.

De Insula Hispaniola.

IN hac Insula, ad quam primò Hispanos appulisse diximus, eruentæ cædes & hominum perditiones principia duxere: scæminas enim, & pueros Indis eripiebant, ut sibi inservirent, & eorum opera malè uterentur; eorum autem victum magno sudore, & labore partum consumebant; eo non contenti, quem unusquisque secundum suæ facultatis vires, quæ semper perexiguæ sunt: (necessaria enim tantum ad vitam reiectis superfluis, domi asservant) gratis dabat, unica autem die, quæ ad trium familiarum, quarum unaquæque decem personas caperet, alimentum unius mensis, sufficeret, Hispanus unus absolvebat. Et sic his malis fracti, tantisque afflicti tormentis, & violenta tractatione, tales homines è cælo non esse missos, cognoscere cœperunt. Et idcirco alii cibos, alii suas scæminas, & liberos in latebris abscondebant: alii verò, ut gentem tam duræ, & terribilis conversationis fugerent, prærupta montium quærebant. Iberi autem non solum colaphis, pugnis, & sceleratis baculorum ictibus eos excipiebant; sed etiam violentas manus in gubernatores civitatum injicere non verebantur. Et hæc eo temeritatis, & impudentiæ devenerant, ut quidam Capitaneus, totius Insulæ po-

EXCIDII NARRATIO.

hæ potentissimi Regis femina vi abuti ausus sit. A quo tempore cogitare cæperunt, quibus modis & rationibus Hispanos regione sua pellerent; armaque incontinenti susceperunt. Sed quæ arma Deus bone? ea scilicet, quæ majorem habent similitudinem tam in offensione, quam defensione, cum puerorum qui certant arundine, lusu; quàm cum armis viro-

A 3)

Quodl

INDIARVM DEVASTATIONIS ET

Quod cernentes Hispani generosis equis insidentes, gladiis, & lanceis bene instructi, sanguinolentis suis stragibus, & stragematibus initium fecere; civitatesque & pagos percurrentes nulli atati, aut sexui, ne feminis quidem puerperis pepercere, quin ventre aperto vias in frustra discerperent. Pignoribus positis simul certabant, quis unico ensis ictu hominem medium aperiret, vel discinderet, vel quis majori dexteritate corpus hominis capite privatum, truncum relinqueret, aut certè quis majori industria mucronem visceribus adigeret.

Infantium, pedibus ex matris mammis arreptorum, innocentia capita rupibus conquassabant: alios, non sine scomatibus in flumina proiciebant; cadentiaque in aquam corpora, irrisione suæ crudelitatis & inhumanitatis teste, ad motus invitabant: alios unà cum matribus ensium inhumanis mucronibus exponebant.

Cerra patibula erigebant, lata quidem, sed ita demissa, ut pedes terram ferè attingerent, quorum unumquodque tredecim personis in honorem, & reverentiam, ut dicebant, nostri Redemptoris & ejus Apostolorum, destinatum erat, quibus igne imposito illis affixos, in cineres vivos redigebant. Quos verò vitæ superesse volebant eos semisecissis, & pendentibus manibus dimittebant; cum hac fugæ exprobratione: Nuntias has ferte litteras iis, qui latitantes in montibus nos fugiunt.

Hac morte communiter Dominos, & Nobiles mulctabant. Per-
ticiis furca suffutis craticulas struebant, parvoque igne supposito, hi mi-
seri paulatim, animam, magnis clamoribus, tormentorumque despera-
tione, efflabant.

Vidi aliquando quatuor, aut quinque ex potentioribus Dominis,
his craticulis impositos torrer; & non procul duæ, vel tres aliæ craticulæ
iisdem mercibus instructæ visebantur; cumque magni, qui ibi audie-
bantur clamores, Capitaneo essent molesti, quietemque ejus impedirent,
eos laqueo tolli, & strangulari iussit. Spiculator, [cujus nomen mihi
est notum, nec minus iacogniti Hispali parentes) quo minus id fieret,
prohibuit.

prohibuit, sed ori impositis epistimiis, ne illorum exaudirentur clamores, ipsemet ligna struens, adfuit, quousque ad placitum tostis, animam efflarent. Harum rerum, & aliarum innumerabilium, oculos habeo testes. Quia verò omnes, quibus data erat potestas, tam inhumanam gentem, ab omni pietate alienam, generisque humani extirpatricem, & inimicam, tanquam scopulos evitantes, in montibus latebras quærebant; canes venaticos, & crudeles, ita instruxerunt, ut primo visu, minimoque temporis momento Indianum, tanquam porcum, devorarent. Ab istis canibus hæc cædes, & devastationes patrabantur. Et quia quandoque rari tamen, iusta æquitate moti Indiani, aliquos Hispanos cædebant, inter se hanc promulgarunt legem, ut pro uno Hispano occiso, centum Indiani neci darentur.

De Regnis, quæ Insula Hispaniola, capiebat.

HÆc Hispaniola Insula quinque maxima Regna, totidemque potentissimos Reges, capiebat, quorum Imperio reliqui ferè Domini, quorum infinitus erat numerus, parebant. Erant etiam quarundam separatæ regionum Domini, qui horum Regum, pro superiore, nullum agnoscebant. Horum Regnorum unum, Magua appellabatur, quod significat planitiem. Hæc planities res est, si ulla in toto orbe, memorabilis, & scitu digna: Nam à meridie ad Septentrionem, in octuaginta miliaria porrigitur: latitudine vero quinque, octo, & quandoque decem complectitur: undique autem altissimis montibus circumclusa teneretur. Illam alluunt ultra triginta millia fluviorum, & rivulorum, quorum duodecim celeberrimis illis fluviiis Ebro, Duero, & Guadalquivir magnitudine non cedunt: Omnesque fluvii, qui è monte ad Occidentem vergente (quorum numerus est viginti millium) oriuntur, aut sunt ditissimi. Quo monte, provincia Cibao continetur, unde, fodina Cibao; ex quibus prodit exquisitum illud, & purum, tantique apud nos nominis viginti quatuor caratarum aurum; nomen habent. Hujus Regni Rex, & Dominus Guarionex vocabatur, qui sub sua ditione vasallos, & Dominos tam potentes habebat, ut eorum unusquisque ad servitium Regis Guarionex sexdecim millia militum adducere potuisset. Quorum Dominorum aliqui mihi noti fuere. Hic Rex erat obedientissimus, & non mediocri virtute præditus, natura sua pacifi-

pacificus, & erga Castiliæ Reges devotissimus: his suis subditis mandaverat, & iusserat, ut eorum quisque tintinnabulum auro repletum daret; succedente verò tempore, cum satisfacere non possent, eo medio scisso, alteram partem implere iussi sunt, hujus enim Insulæ habitatores ferè nullam extrahendi ex fodinis auri industriam, aut experientiam habebant. Hic Cacicus obtulit se Regis Castellæ servitio, ea condicione, ut illas terras, quæ ab Isabella, in qua prima mansionis suæ habitacula fixerant Hispani, ad Sanctum Dominicum in longitudinem quinquaginta milliarium extenduntur, coli curaret: dicebat enim, nec veritati illius sermo repugnabat, suos subditos non habere usum & practicam auri fodiendi. Quibus promissis, & facilè, ut scio, & alacri animo stetit, & inde ex annuo reditu ultra coronatorum Castellæ, tres milliones, Rex percepisset, & jam, in illa Insula quinquaginta urbes, Sevilia ampliores, cernere liceret.

Sed qua compensatione, & remuneratione erga hunc tam clementem, & benignum Regem usi sunt? ea scilicet, ut eum, summa infamia, in persona conjugis, ab Hispano Capiteano Christiani nominis indigno, violatæ, afficerent. Potuisset quidem, & tempus, & opportunitatem vindictæ sumendæ, militem conscribendo expectare: sed abscondere se; & Regno, & statu, in provincia De los Ciquayos (in qua potens quidam ejus vasallus, & subditus habitabat) exul & vivere & mori elegit. At Hispani de ejus absentia certiores facti, latebris amplius locum non dedere, sed illato bello, illi, qui eos tam humaniter susceperat, devastata omni regione eum reppererunt, & cœperunt; quî vinculis, catenisque alligatus, navi, ut in Castellam captivus duceretur, impositus est: in itinere autem navis periit, cum qua multi Hispani submersi, & magnum auri pondus; & inter hæc magnum auri granum, crasso pani simile, habens in pondere 3600. coronatos: ita Deo de enormibus illorum sceleribus, vindictam sumente.

Aliud Regnum Marien appellabatur, in quo est hodie portus in ultima planitie extremirate, qua Septentrionem respicit: estque Regno Portugaliæ & amplius, & fertilius; dignum certè, quod frequentî habitatore incolatur; montibus enim abundat, aurique & orichalchi fodinis dives est. Regi nomen erat Guacanagari, cui multi potentes Domini, quorum aliquos novi, parebant. Ad hanc regionem primus, senex Thalassiarthus appulit, cum Americam detexit, qui tam humaniter, & benignè à dicto Guacanagari receptus est, & tractatus cum omnibus

B

Hispanis,

Hispanis, quos navigationis suæ comites assumpserat, illis omnem opem, & auxilium ferendo [ibi enim Thalassarchi navis undis absorpta fuerat] ut ex ipsius ore audiverim, se ab ipsis parentibus, in propria patria, blandiùs accipi non posse. Hic Rex cædes, & crudelitates Hispanorum fugiens, statu suo privatus, in montibus obiit. Reliqui verò dynastæ, eius subditi, in ea servitute, & servitio, quod postea recensetur, ex hac vita emigrarunt.

Tertium Regnum erat Maquana; regio etiam admiranda, sana, & fertilis, ubi hodie melius saccarum totius Insulæ conficitur. In ea regione tunc temporis regnabat Caonabo, qui reliquos, potentia, statu, gravitate, & ceremoniis, quæ in eius servitio adhibebantur, superabat. Hic Rex, cum nihil minus suspicaretur, magna subtilitate, & industria ab Hispanis in ædibus propriis captus est. Eum postea navi imposuerunt, ut Castiliam duceretur, sed cum in portu sex essent naves velæ ventis dare paratæ, pontus tantis procellis agitari cœpit, ut hæ omnes, cum iis, quos capiebant, Hispanis, absorptæ cum ipso Rege Canabao, cathenis onerato, fuerint: in quo Deus æquo suo iudicio ostendit, non minus esse in hoc facto iniquitatis, & iniustitiæ, quàm in præcedentibus. Huic Regi tres, aut quatuor fratres erant, viri strenui, qui iniqua fratris, & Domini captivitate offensi, auditis devastationibus, & cædibus ab Hispanis, in aliis regionibus patratæ, intellectaque paulo post fratris morte, ut ab hostibus vindictam sumerent, arma susceperunt, quibus occurrentes Iberi certo equitum numero (qui vel maximè Indianis offendiculo sunt) tantam stragem ediderunt, ut media pars huius Regni, devastata, & depopulata fuerit.

Xaraqua

EXCIDII NARRATIO.

Xaragua quartum Regnum est , quasi centrum , & medium totius Insulæ ; in deserto sermone , & eloquenti idiomate par ex cæteris Regnis non habet ; in politia verò , & bonis moribus , reliquis excellit. In eo maxima erat Dominorum , & nobilium copia , & ipsa plebs statu , habituque corporis præstabat. His Behechio Rex erat , qui sororem Anacaona nomine ; habebat. Uterque & frater & soror , Hispanos insignibus beneficiis afficiens , & ex evidentibus mortis periculis liberans Regibus Castellæ magna servitia præstiterat. Mortuo Behechio summa Regni penes Anacaonam remansit. Quadam autem die accidit , ut Insulæ gubernator sexaginta equitibus , & trecentis peditibus comitatus

(equites autem soli sufficiebant , non solum ad devastandam Insulam , sed etiam totum terræ continens) trecentos circiter dynastas , ad se vocaverit ; quorum potentiores fraudulentè , & dolosè in domum stramineam convocatos comburi , cæteros verò , cum infinito populo lanceis , & ensium mucronibus morte mulctari , iussit . Et ipsam Anacaonam , penes quam , ut dictum est , summa erat Imperii , ut majori eam honore dignaretur , laqueo vitam finire coëgit . Quod si accideret , ut aliqui vel in misericordia , vel avaritia mori , pueros pro asseclis retinentes , ne occiderentur , equis imponerent , alter succedebat , qui à tergo eos transfoederet , vel si in terram deciderent , cruribus privaret . Cum autem Indianorum aliqui , qui in humanæ huic stragi supererant , in Insulam , quæ inde octo milliaribus distat , se recepissent , quoddam lanienam fugerent , ad perpetuam servitutem à gubernatore damnati sunt .

Quintum Regnum vocatur Hiquey , cui senio confecta Regina , Hiquanama nomine , quam Hispani in crucem sustulerunt , præsidebat . Eorum , quos hic vivos vidi concremari , membratim discerpi , variisque tormentis torqueri , & illorum , qui ex tantorum malorum reliquiis , vivi in captivitatem ducebantur , infinitus est numerus . Quia verò in horum populorum cœdibus , & devastationibus , tam varia dicenda forent , ut ea scriptis vix comprehendi possint (nec puto ex millefima eorum , quæ dicuntur , parte , unicam explicari) unicum de bellis supradditis , conclusionis loco , addam , & in conscientia affirmabo dictis omnibus iniquitatibus , & facinoribus , aliisque , quæ quamvis me non lateant , prætermittam , non majorem occasionem Indianos dedisse , aut dare potuisse , quam præberent probi religiosi in monasterio bene reformato viventes , sibi bona , aut vitam subripiendi ; & cur illi , qui mortem evaderent , perpetua captivitate , & servitute detinerentur . Hoc præterea addo , me credere , & certis conjecturis assequi eo tempore , quo hæc omnia in hac Insula patrata sunt , Indianos , ne unico quidem peccato mortali , in Hispanos commisso , teneri , quoddam hominum mereatur ultionem . Et quod ad ea peccata , quorum punitio Deo reservata est , attinet , ut sunt vindictæ immoderata cupido , odia , simultates , quibus in capitales hostes , ut illis erant Hispani , ferri potuissent , existimo paucos de illis rebus , justè insimulari posse ; minorque erat illis impetus , & vigor (expertus loquor) quàm pueris decem , aut duodecim annorum . Et hoc certò scio Indianos semper justam causam in Hispanos bella movendi , habuisse ; & Hispanos e contra bellis neutiquam justis cum illis gertasse

certaſſe, ſed iniquioribus, quàm ullus unquam tyrannus geſſerit. Quod de reliquis eorum in America & geſtis, & factis affirmo.

Peractis bellis, omnibusque habitatoribus mortuis; juvenibus, ſœminis, & pueris communiter reſervatis, eos inter ſe dividebant; alteri triginta, alteri quadraginta; huic centum, iſti ducenti dabantur, & quod quisque Tyranno majori, quem gubernatorem appellabant, gravior erat, eò plures obtinebat, tali colore, taliſque conditione, ut eos in Catholica fide inſtruerent; cum ipſimet, quibus tradebantur inſtruenti, & animarum cura demandabatur, pro majori parte eſſent homines idiotæ, crudeles, avaritiæ dediti, & omnibus vitiis coinquinati. Talem verò eorum curam habebant, ut ad fodinas auri extrahendi, & fodiendi gratia, qui labor eſt intolerabilis, viros mitterent; ſœminis verò ad agros colendos, qui labor, etiam viris fortibus, & robuſtis, moleſtiſſimus eſt, utebantur. Illos autem herbis, & ſimilibus rebus nullius ſubſtantiæ, alebant; atque ita in mammis puerperarum lac ſiccabatur, & exiguo tempore, parvæ omnes creaturæ interibant. Et quòd à viris ſœminæ ſeparatæ, illis non cohabitarent, proles nulla ſuſcitabatur. Viri in fodinis fame, & labore vita privabantur; ſœminæ verò iisdem fractæ malis & calamitatibus, in agris morte abſumebantur. Et ita conſumptus eſt, & exterminatus habitantium huius Inſulæ, penè infinitus numerus; iisdemque modis totius orbis incolæ de facie terræ, tolli poſſent. Onera etiam octuaginta & centum librarum illis imponebantur, quæ per iter centum & ducentorū milliarium, ferre cogeantur. Hiſpanos etiam in penſili vehiculo, aut lectis in modum retiorum, ab Indianis conſectis, ferebant; iis enim, ut beſtiis, ad transportanda onera, & itineris impedimenta, utebantur; unde accidebat, ut in humeris, & dorſo, livor, belluarum fatiſcentium more, appareret maximus. Et quod attinet ad flagellorum, baculorumve ictus, colaphos, maledictiones, & mille tormentorum, quibus in ipſo labore, torquebantur, genera; ad illorum narrationem nec multa temporis intervalla, nec ad ſcribendum immenſi papyri cumuli, ſufficerent, ac potius animos terrore conſernerent.

Hic animadvertendum eſt, harum Inſularum, & provinciarum deſolationem ab obitu Sereniſſimæ Reginæ Dominæ Iſabellæ, qui incidit in annum milleſimum, quingentefimum quartum, exordium duxiſſe; antea enim iſtius Inſulæ, paucæ provinciæ bello injuſto depravatæ, aut ſœdætatæ fuerant, nec generali, ut poſtea, deſtatione violatæ: atque hæc pro majori parte, & ſerè omnia Reginæ (cui Deus æternam concedat
B; gloriam

gloriam) celabantur , & praelabantur ; ferventi enim , & mirando zelo , desiderioque penè divino in horum hominum salutem , & prosperitatem ferebatur ; cuius rei exèmpla , quæ & oculis vidimus , & manibus attingimus , in promptu habemus.

Sit etiam hæc generalis regula , nempe Hispanos , ad quamcunque Americæ oram pervenere , easdem crudelitates , strages , tyrannides & abominandas oppressiones , in Indiorum innocentissimam gentem exercuisse ; novorumque tormentorum generibus delectatos , in dies ad majorem crevisse sævitiam , & crudelitatem : quibus commotus Omnipotens , multo majori & periculosiori lapsu , in censum reprobum eos labi permisit.

De Insulis Sancti Joannis , & Jamaycæ.

ANNO millesimo quingentesimo nono , Sancti Joannis , & Jamaycæ Insulas (quæ hortis , & apum alveis erant persimiles Hispani trajecerunt , eodem sibi proposito fine & scopo , quem in Insula Hispaniola propositum habuerant , infinita latrocinia , & supradicta facinora committentes , quibus inauditas crudelitates , cædendo , urendo , torrendo & canibus homines exponendo , adjungere & addidere : deinde verò eos miris oppressionibus , & tormentis in fodinis vexando , & affligendo , terram his innocentibus (quorum sexcenta millia , si non plura , hæ duæ Insulæ capiebant) privarunt , & spoliarunt , ita ut hodie in unaquaque vix ducentos homines reperire liceat , reliqui sine fide & Sacramentis perierunt.

De Cuba Insula.

ANNO millesimo quingentesimo undecimo Insulam Cuba trajecerunt , quæ non minore longitudine , quàm à Roma Valladolida distat , concluditur ; in qua erant amplissimæ provinciæ , & multo populo incolebatur , in qua non majori humanitate , & clementia , imò multo majori sævitia , & crudelitæ processerunt. Multa notatu digna in hac Insula acciderunt. Cum Cacycus quidam , potens Dynastes , cui nomen Hathuey , qui paulò ante fugiendæ mortis , perpetuæque captivitatis , & servitutis gratia , ab Hispaniola Insula Cubam se receperat , à quibusdam Indianis Hispanos ad hanc quoque adventare intellexisset , suis omnibus convo-

„convocatis hæc oratione usus est: Vos non latet rumor de Hispanorum
 „adventu passim inter nos sparsus, & experientia consecuti estis, qua
 „tractatione, tales, & tales (eos nominabat) & Hayti (sic sua lin-
 „gua Hispaniolam vocant) incollas exceperint, ad nos eadem patrandi
 „animo se conferunt: sed huius visitationis causa, & ratio vobisne est
 „comperta? ignotam penitus, responderunt, eos tamen & crudeli, &
 „scelerata dotatos esse natura, se non ignorare: Hanc ergo habete,
 „inquit: Quoddam adorant, & colunt avarum, nec paucis conten-
 „tum numen, atque ut illius adorationi, & cultui satisfacere possint,
 „mittant, & neci dare queant. Accepta igitur, quam juxta se habebat,
 „capsula, auro mundisque referta, his verbis usus est: iste est Hispano-
 „rum Deus, in eius honorem (si placet) Arcyros (sunt quædam a-
 „pud ipsos chorearum, saltuumque genera) celebremus; sicque illius
 „numine placato, Hispanis imperabit, ne ulla nos molestia, aut inju-
 „ria afficiant, qui unanimi consensu, clara voce responderum, *Probè*
 „dictum, *probè dictum*: Sicque coram hac capsula saltantes choræis, an-
 „tequam nimia lassitudine fatiscerent, finem non imposuerunt: Tunc
 „sermonem resumens dynastes Hathuey, dixit; Si hunc Deum
 „asservamus, quousque nobis tollatur, vita privabimur, quare consul-
 „tum mihi videretur, ut in flumen eum abijciamus, quo consilio appro-
 „bato ab omnibus, capsula in vicinum fluvium abjecta est.

Quamprimum ad hanc Insulam appulerunt Hispani, hic Cacti-
 cus, ut quæ eos intus, & in cute, ut dicitur, norat, quantum poterat,
 evitabat, & fugiebat, seque armis, si quandoque obviam illi fierent,
 defendebat. Tandem captus, quod gentem tam iniquam, & crude-
 lem fugeret, vitamque contra eos, qui suam suorumque mortem, quæ-
 rebant, tueretur, vivus exustus est.

Et cum

Et cum palo affixus esset, quidam monachus Ordinis S. Francisci, vir sanctus, ipsi aliqua de Deo, & nostræ fidei articulis verba fecit, quæ nunquam audiverat, & quæ ad id tempus, quod à carnifice concedebatur, sufficiebant, illi æternam gloriam, & quietem, si crederet, sin minus æterna supplicia, promittens: Postquam Hathuey cogitabundus aliquandiu hæsisset, à monacho petiit. Utrum etiam Hispanis cælorum janua pateret? Cui respondenti bonis Hispanis patere: Cacyus, si ne longiori deliberatione cælum se nolle petere, dixit, sed potius inferos, ne eadem illi, cum hac crudeli gente, mansio communis esset.

Et his

Et his laudibus , honoribusque Deus , & sancta fides , ab Hispanis in America afficiuntur.

Aliquando accidit , ut amplissima urbis , quæ decem milliari-
bus ab eo loco , in quo eramus , distabat , cives nobis obviam honoris
gratia procederent , cum amplo comiteatu , cibisque delicatis , & huius-
cemodi blanditiis , nobis quàm maximam poterant piscium copiam ad-
ferentes , & distribuentes : ecce illico damone Hispanorum spi-
ritus agente , in tantum furorem versi sunt , ut me præsentem , nulla
intercedente causa aut ratione , ultra tria millia hominum tam virorum ,
quàm fœminarum , & puerorum , internecione sustulerint. Tam cru-
delia , inhumanaque facinora ibi me præsentem & videntem , patrata sunt ,
ut nulla hominum ætas similia viderit.

Paulò post ad omnes Havanz provinciz Dynastas misi nuntios ,
ne ullo modo terrerentur , aut in absentia , vel fuga refugium quærerent ,
sed nobis occurrerent , me illis promittere [qua enim essent in autho-
ritate , sciebant) nulla injuria affecturi : præteritis enim malis , &
cædibus omnis regio maximè conturbata erat , & hoc feci ipsorum Ca-
pitaneorum consilio. Cum ad provinciam ventum est , viginti duo Dy-
nastæ nobis obviam processerunt , quos , data fide violata , Capitaneus
die sequenti , igni tradere voluit , expedire dicens hos , qui aliquando
contra nos aliquo stratagemate usuri essent , è medio tolli : & sic ægrè ,
& difficulter igne eos eripui.

Indi huius Insulæ , sub servitutem , & calamitatem Hispaniolæ
reducti , perire se & mori , sine ullo remedio cernentes , montes quæ-
rere cœperunt , alii verò desperatione ducti , laqueo vitam terminarunt ;
conjunxq; unà cum conjugè & liberis se suspendens , his miseriis finem
imponebat. Tyranni unius Hispani (qui mihi non est incognitus) crude-
litate , ultra ducenti Indi , voluntario suspendio vitam cum morte com-
mutarunt : & sic hoc genere mortis infinitus hominum numerus periit.

Cuidam in hac Insula in aliqua dignitate Regia constituto , pro
sua parte obtigerant trecenti Indiani , quorum præ nimio labore trium
mensium spatio , centum sexaginta sublati sunt , ita ut decima tantum
pars , id est , triginta , superfuerit , cum autem duplicaretur numerus ,
eos eodem modo necabat , & de omnium eorum vita actum erat , qui
illi dabantur , quousque tandem naturæ , & diabolo debitum persol-
vit.

Spatio

Spatio trium aut quatuor mensium me præsentē, obierunt ultra sex millia puerorum, quoddam parentibus, qui in fodinis laborabant, priuarentur. Multaque alia stupenda vidi.

Postea vero consilium ceperunt, eos qui in montibus latitabant, persequendi, quorum stupendas strages edidere, sicque hæc Insula desolata est: quam pauld post vidimus, & certè res est miseranda, hæc ita expopulatam, & desolatam cernere.

De Terra continenti.

ANNO millesimo, quingentesimo, decimo quarto, terram firmam trajecit, infelix quidam gubernator, crudelissimus tyrannus omni misericordia, & prudentia destitutus, instrumentum furoris Dei, eo consilio, ut multos Hispanos in has terras perduceret. Et quamvis ante hunc, aliqui tyranni eò peruenissent, ibique multos variis interectionibus crudeliter tractassent, tamen solummodo maris oram, in qua mira furta, & latrocinia commiserant, attingere. Sed reliquis, qui in alijs Insulis versabantur, quantumvis execrandis, & abominandis, hic crudelitate præstabat. Non solum populo littus maris spoliabat, sed etiam maximas regiones, & amplissima Regna, suis cædibus infinitum populi numerum ad Inferos mittens, funditus delebat. Per multa miliaria, suis excursionibus, grassabatur, in iis sc. terris, quæ Darieno, provinciisque Nicaraguanis includuntur, quæ sunt circiter quingenta miliaria terræ totius mundi fertilissimæ, in qua multi vivebant, abundabatque pagorum, urbium, & villarum numero, atque omnium huc usque repertarum regionum erat ditissima. Quamvis enim Hispania obrizato Hispaniolæ auro refarcita esset, tamen fuerat tantum ab Indiis ex dictis terræ visceribus, & fodinis effossum, in quibus, ut dictum est, vitæ finem imposuerunt.

Hic præses, cum suis, nova tormentorum, & crudelitatum genera, ad obtinendum, & extorquendum aurum adinvenerat. Quidam ex illius Capitaneis, in quadam excursionē gubernatoris iussu ad deprædandum facta, ultra quadraginta millia personarum ensibus, igni, canibus, diversisque tormentorum generibus, expositarum, morte delevit. Quorum omnium, Ordinis Franciscanorum religiosus, nomine Franciscus de S. Romano, qui aderat, testis erit oculatus.

Maxima

Maxima, & damnosa semper fuit eorum, qui Indiis præfuerunt (quod ad conversionem, & salvationem huius populi, attinet) cæcitas : effectum enim negligebant, quod fucato sermone præ se ferebant ; & ore affirmabant, quod latente cordis lingua negabant : eoque perventum est, ut Indianis mandaretur, sub pœna cruenti, & sanguinolenti belli, mortis, & perpetuæ servitutis, ut fidem amplecterentur, & obedientiæ Castellæ Regis se submitterent ; quasi Dei filius, qui pro omnium redemptione mortem subiit, lege cavisset, cum dixit : *Euntes docete omnes Gentes*, ut infidelibus, pacificè, & quietè, & in hæreditaria & patria regione viventibus, mandaretur sub pœna confiscationis omnium bonorum, terrarum, libertatis, conjugum, liberorum, & mortis, ut nulla præcedente instructione, Deum confiterentur, & agnoscerent, & obedientiâ præstarent Regi, quem neque viderant, nec de illo quicquam audiverant ; & cuius nuncii, omni humanitate destituti tam crudeliter se gerebant. Quod certè stultum est, & absurdum, omnique vituperio, & irrisione, imò ipsis inferis, dignum. Cum autem nefando huic, & iniquo gubernatori cura demandata fuisset, executioni hæc edicta tradendi, ut iustiora, & æquiora apparerent, erant enim per se juri, & æquitati repugnantia : iussit (vel quibus demandata erat executio propria autoritate id agebant) ut cum desiderio tenerentur, vel propositum haberent, aliquem locum, in quo esset auri copia ; Indianis in urbibus, aut domibus, sine ulla mali suspitione degentibus, compilare, & eripere ; improbi Hispani, ut latrones, ad aliquem locum, medio milliari ab urbe, pago, aut villa distantem furtim accederent ; & soli, noctuque edictum publicarent, & pronuntiarent hoc modo : Cacici, & Indiani huius continentis, talis loci, quem nominabant, habitatores : Vobis omnibus notum facimus, unum esse Deum, unum Papam, & unum Regem Castellæ, qui harum terrarum est Dominus : statim accedite, & authoramentum lege clientelæ inite. Et sic quarta noctis vigilia, his miseris innocentibus somno oppressis, in eum locum quem nominarant, igne in domos, quæ omnes erant straminez immisso, irruerant, sicque viros, scæminas & pueros, antequam animadverterent, comburebant : illico, quos volebant, occidebant : quos verò captivos detinebant, tormentis, ubi, quod domi non invenerant aurum, abscondissent, fateri cogeant, qui verò vitæ supererant, servi, stigmate prius notati, fiebant : extincto demum igne, ad aurum inveniendum, accurrebant. Ita igitur in hoc negotio se vir diris omnibus de-

bus devotus, gessit, cum malis Christianis, quos ab Anno decimo quarto, usque ad vigesimum primum, vel secundum, conscripsit, numeratis famulis, & satellitibus, à quibus tot recepit partes, ea dempta, quam recipere solebat, ex omni auro, unionibus, & mundis, ab iis acceptis, quos in servitutem redigebant, quos acciperet Dux generalis. Idem omnes, qui in aliquo Regio officio erant constituti, præstabant; mit- tens eorum unusquisq; quot poterat, famulos, ut prædæ partem consequerentur. Qui etiam primus in hoc Regnum venit Episcopus, famulos suos mittebat, ut prædæ particeps esset. Eo tempore plus quam decies centena millia coronatorum auri (ut conjectura assequor) in hoc Regno deprædæti sunt Hispani.

Horum autem omnium latrociniorum ad Regem vix tria millia coronatorum Castellensium missa reperiuntur ; cum tamen ultra octies centena millia hominum , caesa sint. Reliqui tyranni , qui postea huic Regno usque ad annum trigessimum tertium præsuerunt , omnibus , qui restabant , usuram vitæ , eripuerunt.

Inter omnia facinora , quæ ab hoc gubernatore , dum adhuc hoc Regnum regeret , facta , vel eius consensu patrata sunt , hoc non est omittendum. Cacicus quidam , illi dans dono , vel libera voluntate , vel (quod est magis credibile) timore ductus , novem millium coronatorum pondus , ab Hispanis tanta pecuniæ summa non contentis , captus , palo affixus est , extensis pedibus , quibus admoto igne , majorem pecuniæ summam postulabant ; qui tormentis victus , domum mittens , tria adhuc millia adferri curavit. Hispani novis furoribus , nova addentes tormenta , cum cernerent eum nihil amplius dare , vel quia careret , vel certè , quod ei voluntas plura dandi , deesset , in illo tormento tandiu eum detinuerunt , quousque medulla per plantas pedum prorumperet , unde mortuus est. His sæpè tormentis Dominos , & Satrapas , ad aurum obtinendum torquentes , vita privarunt.

Aliquoties etiam accidit , ut Iberorum centuria excursiones faciens , inciderit in montem , in quo multi homines gentem tam horrendam , & perniciosam , fugientes , latitabant , quæ in illos statim irrumpens , cæsis omnibus , quos poterat , sexaginta , aut octuaginta tam scæminas conjugatas , quam virgines , captivas cepit : sed cum permagnus Indorum numerus recuperandarum conjugum , & filiarum desiderio Hispanos armis persequeretur , cum propius accessit ; Iberi prædæ , cedere nolentes , mucrones , conjugum , filiarumque costis adegerunt. Indi præ tristitia , & dolore pectora tundentes , in talia verba irruperunt : O perversos homines ! ô crueles Hispanos , ergone las iras occiditis ? las iras sua lingua scæminas appellant , quasi dixissent : Necare scæminas acta sunt hominum crudelium , & bestiis pejoram.

A Panamá distabat decem , vel quindecim milliariibus domus potentis dynastæ , cui nomen erat Paris , qui auri ditissimus erat : ad hunc accesserunt Hispani , à quo non secus , ac fratres recepti sunt , & tractati , proprioque motu quindecim millia coronatorum dono dedit Capitaneo , cui videbatur , reliquisque Iberis , illi , qui tantam auri summam gratis dabat , maximos esse thesauros , solus illorum scopus , so-

INDIARVM DEVASTATIONIS ET

lamenque laborum ; discessum igitur fingunt, & simulant, sed circa quartam noctis vigiliam reversi, urbem, quæ sibi satis tuta videbatur, ex improviso ingredientes, eam flammis cum multis civibus, consecrare, & quinquaginta, vel sexaginta millia coronatorum deprædati sunt. Dynastes vivus evasit, congregataque quanta potuit, virorum copia, elapsis tribus, aut quatuor diebus, Hispanos, qui centum, & triginta, vel quadraginta millia coronatorum illi surripuerant, assecutus, in eos irruens, omnem auri summam, deletis quinquaginta Hispanis, recuperavit ; reliqui autem multis vulneribus acceptis, fuga sibi consuluerunt. Pauco demum interjecto tempore Hispani in dictum Cacicum, armata manu revertuntur, eumque cum omnibus copiis delent. Qui pugna superfuert, in ordinariam servitutem vindicati sunt.

De Provincia Nicaragua.

ANNO millesimo, quingentesimo, vigesimo secundo dictus tyrannus ulterius ad subjugandam Nicaraguam provinciam inauspicato processit. Nullus satis dignè, & sufficienter fertilitatem, æris temperiem, aut hominum, qui in ea vivebant, frequentiam, exprimat. Admirandus prorsus populi infinitus numerus, hæc enim regio, urbes capiebat, quæ in longitudinem quatuor milliariorum protrahabantur, fructuumque copia (quæ causa erat tam frequentis populi) maximè commendabilis. Hic populus, quia in æquam planitiem eius regio panditur, idcircoque montium latebræ deessent, cum etiam esset tam amena, ut non sine maxima molestia, & difficultate illam relinqueret ; multò majoribus cruciatur angoribus, & persecutionibus, Hispanorum Tyrannidem, & servitutem æquiori, quo poterat, animo ferre coactus : adde quodd natura mitis erat, & pacificus. Hic tyrannus cum suæ crudelitatis affectis, tantis, hanc gentem (quo etiam consilio ad destruenda reliqua Regna usus erat) damnis, tantis cœdibus, & iniquitatibus, tantisque servitutibus, & crudelitatibus affecit, ut omnia, lingua, quamvis ferrea, complecti non possit. In hanc provinciam (quæ latius patet comitatu Ruscineni] quinquaginta equites misit, qui omnem ejus populum gladio deleverunt, ita ut omnis sexus, & ætatis personas pro minima causa, vita privarent, veluti, si vocati non accelerarent, vel si Mahidis imposita onera (Mahis frumentum eorum lingua sonat) non adferrent, vel si ad sua, sociorumque servitia, requisitum Indiorum

nume-

numerum non addicerent ; cum enim regio in planitie sit constituta nullus horum equorum diabolicum furorem evitari poterat.

Hispanos excurrere , hoc est , alias provincias depradari jubebat , hisque latronibus , & fursiferis , ut quantum vellent numerum pacifici huius populi , abducerent , permittebat , & concedebat , quibus , catenis impositis , ne oneribus sexaginta , vel octuaginta librarum cederent , saepe accidebat , ut ex Indiorum quatuor millibus , sex homines domum reverterentur , sicque in itinere fato concedebant , quod si aliqui nimio oneris pondere , defatigati in via deficerent , aut præ nimia fame , & siti in morbum , aut nimiam debilitatem inciderent , ne in cathena aperienda tempus tereretur , eos obtruncabant , & sic caput in hanc partem , corpus vero in aliam cadebat . Indiani cum ad talia itinera Hispanos se accingere videbant , scientes nullum inde reverti , in discessu non sine fletu , & suspiriis in tales sermones irrumpebant : Illa „ sunt itinera , quæ saepe ad servitia Christianis præstanda , mensi sumus , „ & tamen aliquo temporis peracto spatio , ad ædes , conjuges , liberosque revertebamur : sed jam omni spe regressus sublata , illorum „ visu , & conversatione in perpetuum privamur .

Hoc etiam accidit , ut dictus Præses Indianos de novo , ad placitum dissipari voluerit , ut sic enim fertur) sibi infestis , Indianos eriperet , aliosque distribueret : unde accidit , ut anno integro , satio nulla facta sit : Et cum panis deficeret , accidebat , ut Hispani Indis , omne frumentum , quod ad familiaris victum comparaverant , eriperent , si quæ ultra triginta millia hominum perirent . Et accidit , ut femina intollerabili fame pressa , filium ad vitam sustentandam , truncaret .

Et quoniam omnes hæc urbes , & alia loca , quæ incolebantur , hortis omnino erant persimilia , ut dictum est , eas Hispani ut sorte adepti erant , incolebant : ibique cibis ab his miseris magno labore & sudore cogregatis viventes , rebus suis consulebant . Et ita unusquisque proprias habebat hereditates , quibus se aleret & Indiani in Hispanorum ædibus habitabant , omniumque , nobilium , senum , foeminarum , puerorumque diu noctuque sine quiete , servitio utebantur , nec infantum labori parcebant , quin illis onera , ad quæ apti erant , & sane maiora imponebant : hisque modis , nec ædes proprii quidquam concedentes , eos consumpserunt , & quod restat , quotidie consumunt . In quo crudelitates , in Hispaniola Insula patratas , superarunt .

Multi

Multis etiam in hac provincia mortem accelerarunt, eorum humeris asseres, & axes, ad portum triginta milliaribus distantem, ad naves fabricandas, ferendos imponentes, illosque ad conquirendum mel, & ceram, ad montes, ubi à tygribus devorabantur, mittentes. Gravidas etiam mulieres victuris bestiarum onerabant.

Sed nulla major pestis hanc provinciam expopulavit, quam licentia captivos à Cacicis, & dynastis huius regionis petendi, ab hoc gubernatore Hispanis concessa. Singulis quatuor, aut quinque mensibus, vel quotiescunque petendi veniam à gubernatore, obtinerent, quinquaginta servos dabant, eisque Hispani minabantur, si non parerent, eos vivos comburendos, aut canibus exponendos. Cum autem Indiani paucos habeant servos, multum enim est, si Cacico sunt tres, vel quatuor, ad subditos accedebant, orphanisque primo captis, à parente, cui erant duo liberi, unum; & ab eo, cui tres erant, duos efflagitabant, & ita numero, à tyranno efflagitato, dynastes satisfaciebant, non sine lacrymis, & gemitu populi, cui (ut videtur) magna est cura liberorum. Quia autem hoc sæpe fiebat ab Anno vigesimotertio, ad annum usque trigesimumtertium, huic Regno omnes incolæ sublati sunt: spatio enim sex vel septem annorum quinque semper, vel sex naves simul appellebantur quæ Indianis onerabantur, ut in Panamæ & Perusii regionibus venderentur, ubi omnes extremum diem obierunt; res est enim quotidiana experientia comprobata, Indianos, cum ex patria naturæ transferuntur, brevi post tempore diem extremum claudere, cum etiam non semper illis suppediretur sufficiens victus, nec labor illis impositus ullo modo minuitur, cum ad laborem tantum emanatur. Et hoc modo ex huius provinciæ habitatoribus, qui antea erant liberi, ultra quinque centena millia, ad servitutemeducta sunt; bellis vero illis illatis, & horribili ad quam redigebantur, servitute, alia quinquaginta, vel sexaginta millia perierunt, & adhuc hodie infiniti pereunt. Hæ omnes strages spatio quatuordecim annorum inclusive, patratae sunt. Restant fortè in hac Provincia Nicaraguana quatuor, vel quinque millia hominum, qui ordinariis, & personalibus oppressionibus, morti dantur, cum tamen, ut dictum est, multitudine populi, reliquis orbis regionibus præstiterit.

De Hispania nova.

ANNO millesimo, quingentesimo, decimo septimo, Hispania nova detecta est; in cuius detectione nihil primum erat, nihil secundum, sed omnia cadibus scatebant: anno sequenti Hispani (qui se Christianos nuncupant) eò ad prædandum, & occidendum profecti sunt, quamvis ad populandam regionem, se hoc iter suscipere dicant. Ab hoc anno, usque ad annum, Millesimum, quingentesimum quadragesimum secundum, iniustitia, violentia, & tyrannides Hispanorum ad ultimum extremitatis gradum pervenire, omnem enim Dei, & Regis timorem, sui ipsius obliti, seposuerunt: strages enim, crudelitates, cædes, devastationes, urbium destructiones, deprædationes, violentiæ, & tyrannides, quas in tam diversis, & amplis Regionibus commiserunt, tantæ sunt, tantoque horrore animos detinent, ut eæ omnes, quas superius recensuimus, nihil sint, earum respectu, quæ ab anno millesimo, quingentesimo decimo octavo, usque ad annum millesimum quadragesimum secundum patratae sunt, omnium gravissimæ, & abominandæ, ut regula, quæ superius loco thesisi posita est, omnino vera sit, nempe eos ab initio à malo in peius ruisse, eosque à semetipsis in diabolicis suis factis, & facinoribus superatos.

Et ita à primo Iberorum ingressu in Hispaniam novam, qui incidit in decimam octavam diem mensis Aprilis dicti anni decimi octavi, usque ad annum trigésimum, quibus decem integri anni concluduntur, stragibus, & cadibus à sanguinolentis, & crudelibus Hispanorum manibus editis in 450. milliarium continenti circum Mexico, & vicinis locis, quibus quatuor vel quinque ampla Regna, quæ nec magnitudine, nec fertilitate Hispaniæ cederent, contineri possent, nullus impositus est finis. Hæc omnis regio Toletò, Hispali, Valadolida, Cæsari Augustæ, & Faventiæ populosior erat, neque enim hoc tempore in iis tantus est populus, neque etiam cum maximè flourerent, tantus fuit, quantus extabat in ea regione, quæ ambit ultra mille octingenta milliaria. Illis duodecim annis in dicto continenti 480. milliariis Hispani, computatis viris, feminis, juvenibus, & pueris ultra quatuor miliones hominum, in suis conquestionibus (sic enim vocant) sed potius ipsius Turcæ, quæ ad destruendam Ecclesiam Catho-

licam referuntur, invasionibus; bellis iniquioribus, nec solum legedi-
vina, sed & humana damnatis: ensibus, lanceis, igne deleverunt.
Neque verò, qui in servitute, & oppressione ordinaria obierunt, hoc
in numero computantur.

Non est lingua, scientia, vel noticia humana, quæ recitare
valeat, horum sceleratorum facinorum, quæ hi Reipbl. imò totius ge-
neris humani capitales hostes, ubique in diversis regionibus, diverso
tempore pararunt: neque verò ulla diligentia, tempore, aut scri-
pto aliquorum factorum circumstantiæ, quibus graviore redduntur,
explicari queant. Tamen de unaquaque parte aliquid singuluriter dicam,
ea protestatione, & juramento, me non existimare ex millesima, unam
partem complecti.

De nova Hispania peculiariter.

INter alias strages, hanc etiam in amplissima urbe Cholula, quæ ultra tri-
ginta millia familiarum capiebat, edidit; Omnes regionis, vicino-
rumque locorum dynastæ, sacerdotes primò cum suo magno Pontifice,
pompa Hispanis obviam euntes; eos, ut maiori reverentia reciperent,
ampliori que honore dignarentur, in medio pompæ constituerant, ut
potentiorum, principiorumque Satraparum civitatis ædibus excepti, in
urbe hospicio reciperentur: Hispani illicò consilium ceperunt, de stra-
ge, vel castigatione (sic vocant) edenda, ut suarum crudelita-
tum sceleratis factis omnes huius regionis angulos terrore consternerent,
in omnibus enim regionibus, quas ingressi sunt, hoc de more habuerunt,
ut statim primo appulsu insignem aliquam stragem ederent qua hi agni-
mites, præ illorum timore, tremere. Miserunt, ergo ad gubernato-
res, & nobiles civitatis, omniumque locorum, illi, subditorum &
& supremo Domino, ut accederent, cumque ad colloquium Hispano-
rum ducis appulissent.

statim detenti, & capti sunt, antequam ullus huius captivitatis nuntius,
 animadvertere posset. Ab illis perita sunt sex millia Indianorum ad fe-
 rendam impedimenta, & onera Hispanorum, qui cum advenissent, in
 arcibus collocati sunt, & conclusi. Res erat miseratione digna,
 hunc miserum populum, cum se ad ferenda Hispanorum onera prapa-
 raret, cernere. Nudi accedebant, solis verendis tectis, humeris casse,
 & cibo

& cibo oneratis ; demittebant se omnes in terram , & dorso incurvato , non secus ac miseri agni , subsidentes , se ensium ictibus exponebant : Sic ergo in area congregatis , pars Hispanorum armatorum januas tenet , ut accedentes arceat , alii mucronibus & lanceis , mites hos agnos jugulant , ita ut ne unus mortem evaserit : elapsis autem duobus , aut tribus diebus , aliqui , qui inter mortuorum cadavera latitabant , cruenti , sanguineque conspersi , cum lacrymis & fletibus se Hispanis offerebant . omni submissione eorum misericordiam & mortis prolongationem implorantes : sed nulla aut misericordia , aut compassione moti , omnes in frustra discerpebant , Omnes autem dynastæ , quorum ultimum erant , vincti tenebantur , quos Capitaneus palis in terram defixis , vivos concremari iussit . Sed Rex totius regionis evasit , seque comitatus triginta , vel quadraginta hominibus , in templum , quod erat instar propugnaculi , Qui eorum lingua vocabatur , coniecit , ibique magna diei parte se defendit . Sed Hispani , è quorum manibus , præcipue verò militum nullus evadit , templo igne appposito , omnes , qui in eo erant , combusserunt , qui morientes in tales voces , & clamores irrumpebant : O perditos homines , qua vos injuria affecimus , ut nos caderetis ? Ite , ite , Mexicanem petite , ubi supremus noster Dominus Montexuma , de vobis vindictam sumet . Illud narratur , cum huic tragœdiæ Hispani occupati essent quinque vel sex millia hominum de medio tollentes , eorum Capitaneum summa lætitia perfusum in hunc cantum prorupisse .

*Mira Nero di Tarpeya à Romo como se ardia
Gritos don ninos y viejos , yel de nada se dolia.*

Hoc est ,

*Monte ex Tarpeio Romana incendia spectans
Ipse Nero planctus vidit , nec corde movetur.*

Lanienam etiam maximam in urbe Tepeaca ediderunt , quæ amplior , & ædium numero præstantior erat prædicta . Hic infinitum

nitam numerum , cum multis crudelitatum circumstantis , ensium mu-
cronibus vite usura privarunt.

Cholula solventes, Mexicum se contulerunt , cuius Rex Moten-
euma innumera dona , cum satrapis , & nobilibus in itinere variis lu-
sum generibus gratum illorum adventum testantibus obviam misit. Cum
verò ad aggerem pervenissent , processit eis obviam eius frater multis
nobilibus comitatus , qui multa dona in auro , & argento , pictai vestis
D 2 & auri

& auri ferebant , & in ipsius urbis introitu ipse Rex, cum omni sua aula , petorito aureo portatus , eos usque ad palatium illis pręparatum, comitatus est. Ea ipsa die , ut mihi à quibusdam , qui adfuerunt, relatum est, certa dissimulatione magnum Regem Motencumam , nihil minus timentem , ceperunt , & eius custodię octuaginta milites pręfecerunt : postea verò pedibus cathena vinctus est : sed iis omnibus pręteritis , & silentio involutis , de quibus multa dicenda forent, unicum notatu dignum ab illis tyrannis perpetratum narrabo . Cum se Capitaneus ad portum contulisset , debellandi cuiusdam Capitanei Hispani , qui eum bello persequebatur , gratia , & alium cum centum, vel paulò plus militibus , ad custodiam Regis Motencumę reliquisset , istis in mentem venit aliquid memorię dignum patrare , quo magis cresceret , & augetur in his provinciis formido illorum crudelitatis, quo consilio, ut dixi sapissimę, usi sunt.

Interea

Interea omnis nobilitas, & plebs civitatis nihil aliud in votis habebat, quam diversis ludorum, & recreationum generibus Regis sui captivi animos exhilarare, illiusq; capivitatem solari: inter alia verò, hoc unum erat, nempe saltationes, & choreæ, quas noctu in omnibus compitis, & plateis civitatis celebrabant, eas sua lingua Mirotes, ut Insulani Arcytos appellant. Ad has choreas omnes suas divitias, vestes, & pretiosa quæque conferunt, huic rei omnino dediti: neque enim habent majora signa, & testimonia lætitiæ. Nobiliores etiam, & sanguinis Regi

Regii Principes, unusquisque secundum gradum, dictas choreas in vicino loco earum ædium, in quibus Rex & Dominus captivus detinebatur, celebrabant. Non procul à palatio aberant, duo circiter millia juvenum nobilium, qui omnes, potentiorum totius Regni, liberi erant, & verè flos nobilitatis totius Regni Motencumæ. Ad hos se contulit Hispanorum Capitaneus, cum aliquo militum numero, & alios ad reliquas urbis partes, in quibus hæ choreæ celebrabantur, misit, quasi eos tantum conspiciendi, & videndi gratia. Jusserat Capitaneus, ut indicta hora in hos saltatores irruerent, & ipse Indianos saltationibus occupatos aggrediens dixit: Sant Tiago in ipsos irruamus, quo dicto, omnes evaginati gladiis, hæc nuda, & delicata corpora aperire, sanguinemque generosum, & nobilem profundere cœperunt, & ita ne unicus vitæ superfuit. Reliquisque idem in aliis locis facientibus maximus stupor, & simul dolor, has provincias occupavit. Et hos fastos, quandiu erit mundus in rerum natura, non cessabunt celebrare & lamentari, & decantare in suis Areytis, tanquam rhythmis, calamitatem, & ruinam seminarii antiquæ nobilitatis totius Regni, de qua tantopere gloriabantur.

Indiani inauditam hanc in tantum innocentium numerum crudelitatem, & iniquitatem cernentes, cum etiam maxima patientia injustam Regis sui captivitatem tulissent, à quo in mandatis acceperant, ne in Hispanos arma caperent, omnis urbs ad arma cucurrit, & in Hispanos ruit, quorum multis læsis vix reliqui evasere: pugione tandem Regis pectori admoto, illi mortem minitabantur, nisi per fenestras prohiberet suis, ut ab opere desisterent. Sed Indii, pro tempore, mandata Regis contemnentes, Ducem elegerunt, quem omnibus copiis præfere. Et quia, qui ad portum profectus erat Capitaneus victor revertebatur, multoque majorem Hispanorum numerum adducebat, quàm deduxisset, ab armis per spatium trium, vel quatuor dierum recessum est, quousque urbem ingressus esset, Tunc Indii, collectis, & congregatis maximis copiis, tandiu, & tam strenuè pugnaverunt, quousque Hispani de salute desperantes, consilium ceperunt, intempestiva nocte receptui canere, & urbem relinquere. Quod cum innotuisset Indiis, infinitos in pontibus paludum æquo & sancto bello, propter supradictas causas, ut iustas ab omni æquo judice approbandas, armis deleverunt. Postea verò Hispanis relictis & conglomeratis, certamen urbis secutum est, in quo stupendas, & horribiles Indiorum lanienas edidere, infinitumque populum, multis potentibus dynastis igne sublatis, trucidavere.

Perpetratis illis abominandis cædibus in urbe Mexicone, & aliis decem, quindecim, & viginti milliaribus ab hac urbe, hæc tyrannis & pestis ad infectandam & desolandam provinciam Panuco processit. Admirabilis erat in ea regione populi frequentia, nec minori admiratione dignæ strages, quæ ibi peractæ sunt. Eodem etiam modo devastarunt provincias Tutepecam, Ipilcingonium, & Columam, quarum unaquæque non minoris est amplitudinis, quam sunt Regna Legionæ, & Castellæ. Res esset perquam difficilis, imò omnino impossibilis, strages, & crudelitates ibi commissas recitare, & nauseam, fastidiumque parerent legentibus.

Notandum est, eos non alio titulo has regiones ingressos esse, Indianorumque terras, quæ propter populi abundantiam omnibus verè Christianis lætitiâ parere debuissent, devastasse, nisi, ut eos in servitutem redigerent; primo enim introitu, ut regi Hispaniæ obedientiam, & fidei iuramentum præstarent, cgebant, quòd si non acquiescerent, illis mortem, servitudemque minabantur. Qui verò illicò non accedebant, ut mandatis tam iniquis satisfacerent, hominumque tam injustorum, & crudelium voluntati se submitterent, rebelles pronunciabantur; de illoque crimine Regi Domino nostro insimulati sunt, eorum, qui Indiis præerant, cæcitate non permittente, ut intelligerent, & comprehenderent apertissimum illud juris axioma: Nullum rebellem appellari posse, qui subditus non sit. Jam considerent, & perpendant Christiani, qui aliquam rerum habent cognitionem: Utrum populi, propriis Dominis subditi, in hæreditaria, & libera regione viventis, corda præparari, & informari possint his nuntiis: Subjicite vos obedientiæ extranei Regis, quem nec unquam vidistis, & de quo nulla vobis unquam mentio facta est, alioquin in frustra vos discerpemus; neque ut docet experientia, dicto, quam facto, erant promptiores. Et quòd stupendum magis est, eos ipsos, qui obedientiam præstant, in servitutem durissimam redigunt, quorum, propter in credibilem laborum, & tormentorum vim; quam illorum, qui gladio tolluntur, fors est multò deterior; tandem enim cum feminis, liberis, & omni generatione pereunt. Quod si accadat, ut minis, & crudelitatibus territi, Regis extranei dominationi se subjiciant, nonne cæci isti ambitionis, & avaritiæ crudeles ministri, se, nec divino, nec humano jure niti, vident? cum tales sint metus, qui etiam in constantissimos cadant, nec ullius sint autoritatis (ea poena dempta, que in inferorum baratris cruciabitur) ut ullam rem validam

lidam reddant. Prætereo offenſas, & damna in ipſum Regem, cum ejus Regna devaſtant, omnemque Indiarum juſ (quantum poſſunt) imminuunt; imò invalidum, & nullum reddunt. Et hæc ſunt ſervitia, quæ Hiſpani in illis regionibus noſtris Regibus, injuſto illo, & benè fucato titulo præſtant.

Hic tyrannus eodem nixus titulo, alios duos Capitaneos, qui eum & impietate & crudelitate ſuperabant, ad florentiſſima, & fructuum, hominumque fertiliffima Regna Guatimalæ, quæ ad auſtrum ſita ſunt, miſit: qui etiam ad Regna Naco, Honduras, & Guaymura, quæ ad Septentrionem vergunt, & itinere trecentorum milliarium Mexiconæ confines ſunt, proſiciſci in mandatis acceperant. Alter terra, alter verò mari miſſus eſt, uterque tam peditatu, quàm equitatu benè inſtructus.

Hoc verè dico, malorum, quæ ab his duobus, præcipuè verò ab eo, qui in Regnum Guatimalæ profectus erat (alter enim mala morte ſublatus, paulò poſt periit) patrata ſunt, poſſe particularem librum conſci, & tantis cædibus, injuriis, lanienis, & brutaliſus deſolationibus, repleri, ut ſeculis tam præſentibus, quàm futuris terrorem incuteret. Hic certè tam abominationum, quàm devaſtationum, quæ omnino infinitæ ſunt, numero, & quantitate, cæteros ſuperat.

Qui mari profectus eſt magnis incurſionibus, & crudelitibus littus maris afflixit, cui quidam ex Regno Yucatan, quod in via Regnorum Naco, & Naymura, ad quæ iter ſuum direxerat, ſitum eſt; donis onerati occurrerunt; ad quos ubi pervenit, Capitaneos miſit, cum militibus, qui terram popularentur, & magnas devaſtationes, & ſtragès ederent, præcipuè quidam ſeditioſus, & rebellis cum trecentis militibus regionem Guatimalæ vicinam intravit, ibique urbibus incenſis, omnibuſque habitatoribus caſis, eorum bona diripuit, quod conſulto in centum, & viginti milliarium continenti fecit, ut ſi eos ſocii perſequerentur, regionem devaſtatam invenirent, & ſic ab Indiis in vindictam damnorum acceptorum necarentur; quod accidit, nam ibi præcipuus Dux cujuſ Imperiis dictus Capitaneus erat rebellis, occiſus eſt. Cui multi alii crudeliſſimi tyranni ſucceſſerunt, qui ſtupendis ſuis crudelitatibus Indios ſervitute afficientes, & eos poſtea, iis, qui vinum, veſtimenta, & ſimilia ad vitam neceſſaria adferebant, vendentes cum ordinaria illa ſervitute ab Anno milleſimo, quingentefimo, vigefimo-quarto, ad Annum milleſimum, quingentefimum, trigefimumquintum

Provin-

Provincias Naco, & Hunduras, quæ videbantur deliciarum Paradisus, & cæteris orbis regionibus, populi frequentia præstabant, desertas, & expopulatas reddidere: & nuper eas ita destructas vidimus, ut nullus sit, quantumvis durus & immanis, qui misericordia, si illas cerneret, non moveretur. His undecim annis ultra duo milliones hominum in illa regione ceciderunt, jamque vix restant duo millia, qui singulis diebus ordinaria servitute petimuntur.

Sed ad magnum illum tyrannum, qui præteritos crudelitate, ut dictum est, vixit, & præsentibus æqualis est, Guatimalam profectum, revertamur: is à Provinciis Mexicanæ vicinis, quæ secundum iter, quod sequutus est (ut ipsemet literis ad principem Tyrannorum missis, scribit, & testatur) à Guatimala, itinere quadringentorum miliarium, distant; stragibus, combustionibus, incendiis, & depopulationibus semper incubuit, dicto titulo omnes cogens, ut se hominibus tam inhumanis, crudelibus, & iniquis submitterent, Regis Hispaniæ quem nec visu, nec auditu norant, & quem etiam iniquiorem, & crudeliorem ipsis ministris existimabant, nomine. Et sic nullo deliberandi spatio concessio, omnia igne, & sanguine debebant.

De Regno, & Provincia Guatimala

PRImò in hoc Regnum appulsu magnam stragem edidit. Hoc tamen non obstante præcipuus Dominus, in pectorito cum tubis, tympanis, & exultatione, multis urbis Ulclatanæ, totius Regni emporio, nobilibus comitatus, illi processit obviam, illique cibi omni affluentia, cum iis, quæ maximè desiderabat, oblatis sunt. Ea nocte Hispani extra urbem pernoctarunt: neque enim sibi satis tuti in urbe tam benè munita videbantur. Die sequenti ad se dictum Dominum, cum multis nobilibus accersiri iussit, quibus certa auri summa imperata est: illi cum se satisfacere non posse responderent, neque enim hac regio aurum dabat, illius jussu, sine alia criminis nota, & absque ulla procedendi forma, igne vivi combusti sunt. Cæteri harum provinciarum nobiles, cum cernerent Dominos suos, penes quos summa Imperii erat, hac sola de causa, quòd aurum non dedissent, esse combustos, in montibus fuga sibi consuluerunt, subditis imperantes, ut Hispanis, tanquam Dominis obedirent, sed illis expressè defendentes, & prohibentes, ne de fuga, & latebrarum locis eos certiores facerent. Et ecce infinitus ad Hispanos

accessit numerus hominum efflagitantium, ut se in subditorum numerum referrent, se illis inservire velle; Capitaneus respondit se illos recipere nolle, & omnes internecione deleturos iri, nisi locum indicarent, ad quem Domini confugerant. Indiani responderunt, sibi hoc penitus esse ignotum, & incognitum, se autem contentos, ut suo, foeminarum, liberorumque servitio uterentur; illos quidem esse domi, & accedere licere, eosque vel nece, vel quo modo vellent excipere: quod saepe & repetito obtulerunt. Res est mira: Hispani pagos & villas petiere, & miseros hos labori cum foeminis, & liberis securè, ut putabant, incumbentes, lanceis deleverunt. Accesserunt ad amplum quemdam pagum, qui innocentiae confidens, praeter reliquis se tutissimum existimabat, sed ad tantam idolationem spatio duarum horarum reductus est, ut gladiis omnis sexus, & aetatis hominibus sublati, nulli (exceptis iis, qui sibi fuga consulere potuerunt) tantae caedi superfuerint.

Cernentes Indii, neque humilitate, neque donis, aut patientia, tam inhumana, & ferocia corda placari, seque sine ulla ratione ita mactari, consilium ceperunt colligendi se, & ad arma concurrendi: tutius quippe esse ducebant, cum mors illis malum esset necessarium, armata manu, vindictam de hostibus sumendo caedi, quam sine vindicta, ab illis necari. Cum autem armorum inopiam, nuditatem, & debilitatem suam cernerent, neque se ullum equorum usum habere, ut hosti tam furioso praevalerent, illis in mentem venit, scrobes in ipsius itineribus subigere, in quas pertranseuntes equi inciderent; & ita palis adustis, & acutis ibi consulto statutis, & sic gleba tectis, ut videri non possent, transfigerentur. Bis quidem, vel ter in illas scrobes equi incidere, sed postea Hispani optimè praecaverunt. Idcirco hanc legem condiderunt, ut quotquot cujuscunque aetatis, vel sexus Indiani caperentur, in has easdem foveas, quas facerant, injicerentur. In eas etiam gravidas foeminas conjecerunt, & quotquot occurrerant senes, quousque omnino repletae fuerunt. Res erat magna commiseratione digna, foeminas cum pueris his palis transfixas cernere: reliqui verò gladiis, & lanceis sublati sunt: aliquos etiam famelicis canibus exponebant. Potentem satrapam in igne maximo combusserunt; inquires: illum hoc genere mortis maximo honore affici. Duraruntque haec crudeles lanificinae spatio septem annorum ab Anno vigesimo quarto usque ad annum trigésimumprimum. Quot eo tempore morte affici potuerint, lector judices.

Inter infinita scelera ab hoc tyranno, & suis, neque enim ipso
 duce humaniores existebant, in hoc Regno patrata, hoc etiam notatu
 est dignum. In provincia Cuzcatan in qua urbs Sancti Salvatoris sita est,
 quæ quidem regio, cum vicino maris tractu, qui in quadraginta, vel
 quinquaginta milliarium longitudinē extenditur, & in ipsa urbe Cuzcatan,
 quæ erat totius provinciæ metropolis, magno applausu receptus est, eum
 enim viginti, vel triginta millia Indianorum gallinis, aliisque ad victum
 necessariis, oneratorum, expectabant. Ille receptis donis, iussit, ut
 unusquisque Hispanorum, hujus populi, quantum vellet numerum^a

E 3

eligeret,

eligeret, ut eo tempore, quo ibi manerent, eorum servitiis uterentur, & ferre quidquid juberent, cogerentur. Quisque centum, vel quinquaginta, ut existimabat ad servitium suum sufficere, eligebat. Miseri isti agni omnibus juribus, omnique conatu Hispanis inserviebant, ita ut sola adoratio desideraretur. Interea hic Capitaneus multum auri à Dominis efflagitavit, ad id enim solum venerat, qui responderunt se esse contentos illis omne aurum quod habebant, tradere. Indiani igitur magnum hastarum ex orichalcho inaurato, numerum, quæ aureæ esse videbantur, & certè aliquid auri illis inerat, congregarunt. Capitaneus eas Lydio lapide probari jussit, cumque orichalcum esse cerneret, Hispanos his verbis allocutus est; omnibus diris devota sit talis regio, in qua nulum est aurum; quisque retineat, quos sibi pro servis elegit, catenis concludantur, & servitutis stigmate notentur: quod & factum est, stigma enim Regum, iis, qui non evaserunt, in usum est. Ego etiam præcipuo totius civitatis viri filio vidi imprimi. Indiani, qui evaserant, cum reliquis regionis incolis hæc omnia cernentes, congregarunt se, ut bello Hispanos tentarent, sed tam malo omine, ut infinitus eorum numerus prostratus sit. Postea Guatimalam reversi sunt, ubi urbem condiderunt, quam Deus justo suo judicio tribus, quorum primum aquæ alterum terræ tertium lapidum, magnitudinis decem, vel viginti boum, diluviis simul concurrentibus, delevit. Cæsis itaque omnibus, qui bello eos in festare poterant; ceteri ad dictam servitutem redacti sunt, tributa masculorum, & filiarum solventes, neque animalia utuntur servitute. Et sic iis, in Perusum, ut venderentur, missis, reliquisque cædibus, hoc Regnum, quod tam in longitudine, quam in latitudine centum milliaria habet, nec ulli alteri, aut populo, aut felicitate cedit, destruxerunt, & desertum reddiderunt. Et ipsemet tyrannus scripsit majorem esse in hac provincia populi frequentiam, quam in Regno Mexico, quod & verum est. Cum suis sociis, & confratribus ultra quatuor vel quinque milliones hominum quindecim, aut sexdecim annorum spatio ab anno vigesimoquarto, ad quadragesimum usque mortui dedit, & quotidie eos, qui restant suis crudelitatibus destruit.

Huic tyranno de more erat, cum alicui urbi, vel provinciæ bellum moveret, Indianorum jam subjugatorum, quantum poterat, numerum, ducere, ut sociis bellum inferrent, cumque decem, vel viginti millibus hominum, quos secum ducebat, non daret unde vitam sustentarent, illis permittebat, ut aliorum Indianorum in bello captorum, carnibus vescerentur. Et ita in suo exercitu humanæ carnis lanienam habebat, & in ejus præsentia pueri occidebantur, & torrebantur. Homines occidebant pedum tantum, & manuum gratia, hæc enim membra in cupediis habebant. Quibus à vicinis intellectis omnes stupore, & terrore consternati sunt.

Trans-

Transferendarum navium labore multos interimebat, eos, enim à mari Septentrionali ad Mediterraneum, quæ centum & triginta milliariibus distant, ancoris maximi ponderis oneratas, transportari curabat. Ita etiam multa, & maxima tormenta belli transferebantur, quæ horum hominum nudorum imponebantur humeris, & sic multis, maximis & ponderosis oneribus oppressi, in itinere [oculatus testis loquor] deficiebant. Familias separabat & dividebat conjugibus conjuges eripiens, & parentibus filias, quas nautis & militibus dabat, ut illis satisfaceret. Omnes naves Indiis replebat, ubi fame, & siti enecabantur. Si profecto omnium illius crudelitatum particularia, recensere vellem, integrum librum conficerem, qui animos hominum in stuporem traheret. Ille potentes duas classes habebat, quibus tanquam fulmen cœli, hos miseros consumebat. O quam multos liberos, parentibus, quam multos conjugibus, conjuges, & liberis parentes orbavit, quam multorum adulteriorum, libidinum, & raptuum causa exitit, quam multis libertatem eripuit, quantis angoribus, & calamitatibus innumeros oppressit, quantas excitavit lachrymas, suspiria, gemitus, quam multis, in hac mundi peregrinatione, desolationum, & damnationis in futuro seculo, author exitit, non solum Indianis, quorum infinitus est numerus sed etiam Hispanis, quorum ope in committendis his horrendis, & abominandis crudelitatibus & facinoribus usus est. Deum supplex oro, ut ejus misereatur, & contentus esse velit, mala illa, qua periiit, morte.

De nova Hispania, item Panuco, & Xalisco.

Horrendis dictis crudelitatibus, & cædibus, & iis, quas omisi, in provinciis novæ Hispaniæ, & Panuconæ, peractis, Panuconem venit crudelis & rabidus alter tyrannus, qui multas crudelitates committens, & multas naves his barbaris oneratas Cubam, & Hispaniolam, ut ibi venderentur, mittens, hanc provinciam penitus desertam reddidit. Et accidit, ut pro jumento dati sint octingenti Indiani, anima rationis partecipe dotati. Præses autem urbis Mexicanæ, & totius novæ Hispaniæ factus est & cum illo multi alii tyranni Auditoris officio donati sunt: in quibus officiis exercendis se tam multis peccatis, crudelitatibus, facinoribus, & abominationibus coinquinant, ut credi vix possit. Et ita hanc regionem desolatione affecerant, quod si religiosi Ordinis Sancti

Frans.

Francisci illis strenuè se non opposuissent, & citò, de consilio Regio, optimo, omnisque virtutis amantissimo, provisum regioni non fuisset; duorum annorum spatio, quod Hispaniolæ acciderat, penitus expopulata, & deserta Hispania nova, jam in ruinis jaceret. Quidam istius Præsidis socius, ut mûo hortum suum concluderet, octo millium Indiorum servitio utebatur, cumque illis nec victum, nec salarium daret, omnes interibant, neque unquam illorum morte ulla misericordia, aut commiseratione motus est.

Postquam primus ille Capitaneus de quo dictum est, finem destructioni Panuconis imposuisset, illique relatum esset Senatum Regium adventare, ulterius, ut aliquam regionem, in qua tyrannidem exercere posset, inveniret, processit, & vi ultra quindecim, aut viginti millia hominum sequi coëgit, ad ferenda Hispanorum, & comitum onera, & impedimenta, quorum vix ducenti, reliquis in itinere peremptis, reversi sunt. Tandem ad provinciam Machuacam devenit, quæ itinere quadraginta milliarum Mexicone distat, nec illi fertilitate, aut populi numero cedit, Regi, illi honoris gratia obviam procedenti, cum multo populo, à quo mille servitiis, & beneficiis affectus fuerat, captivitatem indixit, eum enim esse auri, & argenti ditissimum, fama dicebat. Et ut aurum ab eo extorqueret, & emungeret, eum tormentis torquebat: nummella enim pedibus apposita, extenso corpore manibus palo alligatis, pruna pedibus adhibita est, aderatque puer, qui oleo eos paulatim irrigabat, ut cutis melius torreretur: una ex parte stabat vir impius, qui arcum cordi collimabat: aderat verò alter alia ex parte cum canibus, se eos dimissurum simulans, quod si fecisset, minimo profecto temporis momento dilaniandus erat, & hujuscemodi tormentis eum vexabat, ut ejus confessione thesauri in lucem prodirent; quousque quidam Ordinis Sancti Francisci Monachus advenit, qui eum tormentis, non tamen morte, quæ illa subsecuta est, eripuit, multos Cacicos, & dynastas hujus provinciae, eodem mortis genere, vitæ usura privavit, ut ab eis argentum, & aurum consequeretur.

F

Hac

Hac ipsa tempestate quidam, crumenarum, potius, quam animarum visitator, advenit, qui cum quædam idola, ab Indiis abscondita, reperisset, & offendisset, neque enim improborum Hispanorum documentis, Dei melioris cognito illis innotuerat, tandiu captivos potentiores detinuit, quousque sua idola tradidissent, existimabat enim ea esse aurea, vel argentea, qua spelapsus, eos non minus crudeliter, quam injustè castigavit. Sed ne omnino expectatione frustratus abiret, eos cœgit, ut idola sua pecuniis redimerent, ut scilicet, more solito illis, adorerent, hi sunt fructus Hispanorum in Indiis, & ita Dei honorem & cultum procurant. Hic

Hic tyrannus ex provincia Mechuacam, Xaliscum se contulit, quæ regio populi, & fructuum ferax erat, Indiorumque haud minima gloria gentis, quippe quæ pagos haberet, in longitudinem septem miliarium patentes. Illi hæc regiones ingredienti, Indiani, ut solent, multa lætitia, & donis occurrerunt; ille verò in eas crudelitates, quarum erat optimus magister, irrupit, quibus uti reliqui solent, ut eum scopum, quem sibi proposuerunt attingant, id est, ut aurum, quem unicum Deum confitentur, cumulent. Urbes incendiis solo æquabant. Principes, multis prius illatis tormentis, captivos detinebant. Quos capiebant.

bant, quorum infinitus erat numerus, catenis vinctos in servitutem abducebant. Puerperæ, malorum Christianorum impedimentis, oneratæ, cum labore & fame pressæ, pueros suos ferre non possent, eos in viam abicere cogeantur, quâ morte infinitus infantum numerus perit.

Cum malus quidam Christianus, pudicitiam virginis violare tentaret, præsens mater se opposuit, cumque hanc illi eripere vellet, Hispanus pugione evaginato manum illi præscidit, & virgini inordinato ejus appetitui strenuè repugnanti, & resistenti, pugionis ictibus, vitam eripuit.

Inter cætera, hoc etiam iniquum est & injustum, quod stigmate 4500. homines, quibus Hispani liberiore non erant: inter quos etiam infanti duorum, quatuor, & quinque annorum, notari cûravit: qui tamen omnes illi honoris gratia obviam processerant; Innumera alia silentio involvo.

Patratis igitur his supradictis omnibus facinoribus, in ordinariam, & tyrannicam servitutem redacti sunt, cujus rei causa eò se profectos Hispani existimant. In quibus regionibus dictus gubernator omnibus Iberis, præcipuè suis æconomis liberum infinitorum tormentorum exercitium ad extorquendum ab Indianis, aurum, & tributa, concedebat. Ejus æconomus ipso pacis tempore multos occidit Indianos, alios vivos comburens, vel canibus exponens; alios pedibus, manibus, lingua, vel capite truncans, ut timidiore effecti, nec servitia, nec aurum denegarent, hæcque omnia ipso tyranno vidente, & consentiente fiebant, neque hoc solum, sed etiam virgis, & baculorum ictibus, colaphis, & aliis crudelitatum generibus illos exercebat, & indies opprimebat.

Incendio in hoc Regno Xalisco octingentos pagos, ut fertur, delevere, qua de causa Indii desperati, cernentes reliquiarum tantæ crudelitatis quotidianum exitium, in Hispanos insurrexerunt, quorum aliquo merito, & jure enecantes ad montes confugerunt. Cum verò procedente tempore advenientium tyrannorum, qui has terras præteribant ad devastandas (quod ipsi vocabuli proprietate abutentes detegere vocant) alias regiones, & provincias; injuriæ, & damna crescerent, & multiplicarentur, multi Indiani congregati, dum in rupibus, propugnaculis ad propugnandum, & pellendum hostem, erectis, setuere volunt, ab Hispanis in ipsismet rupibus cæduntur, & in illis adhuc hodie miræ lanificinæ eduntur; & tantæ

tantæ, ut ex infinito hujus populi numero, vix reliquæ ullæ cernantur. Et ita Hispani execrati, à Deo derelicti, & in sensum reprobum dati, non cernentes Indiorum causam cum jure naturali, tum etiam divino, & humano; illos viribus, & armis pellendi, in frustra discerpendi, & finibus ejiciendi, esse justissimam, nec videntes, quàm iniquæ sint eæ violentiæ, & tyrannides, quibus hos miseros afflixerunt, nova in illos bella moluntur. Illi existimant, dictisque & scriptis testantur, eas victorias, quas contra hos innocentes, eos destruendo obtinuerunt, sibi à Deo esse concessas, quasi verò iniqua illorum bella jure fiant, & sic jactabundè læti grates Deo, de sua tyrannide reddunt, imitatione tyrannorum, & latronum, de quibus Propheta Zachariàs cap. 11. Pace pecora occisionis, quæ, qui occidebant, non dolebant, “ sed dicebant: Benedictus Deus, quia divites facti sumus. ”

De Regno Yucatan.

ANno millesimo, quingentesimo vigesimo sexto, vir perditus Regno Yucatan suis mendaciis, & falsò Regi relatis præfectus est, quo modo reliqui tyranni usque in præsentem diem ad officia obtinenda, & munia publica obeunda, usi sunt, eorum enim prætextu, & auctoritate facilius furtis, & latrociniiis vacabant. Hoc regnum populo abundabat, cum propter aëris temperiem, tum ob victuum, & fructuum, quibus Mexicone fertilior est, abundantiam; præcipuè verò melle, & cera, reliquis Indiæ regionibus, quæ in hunc usque diem visæ sunt, præstabat. In ambitu trecenta habet miliaria. Hujus provinciæ omnium Indorum, vel quod ad politiam, & prudentiam, vel quod ad regulam vitæ, & morum attinet, præstantissimi erant, verè digni, qui ad Dei cognitionem adducerentur: potuissent, ibi ampliæ & multæ uibes erigi, & construi ab Hispanis ubi tanquam in hortu deliciarum vivere potuissent, nisi sua avaritia, stupiditate, & enormium peccatorum gravitate tanti boni indignos se præstitissent. Hic tyrannus trecentis hominibus in hos innocentes domi viventes, & nulli injuriam inferentes bella movere cepit, quibus infinitum populum ad ultimum exitium adduxit. Et quia hæc regio aurum non habet, si enim habuisset, brevi incolarum vitæ in fodinis finis impositus fuisset, ut ex eorum corporibus, & animabus, pro quibus Christus mortem subiit, aurum com-

pararet : in genere eos , quibus vitam non ademit , servos effecit , navisque , quas fama , & rumor ed adduxerat , his oneratas , dimisit , facta eorum permutatione cum vino , oleo , aceto , salsa carne procina , vestimentis , equis , & reliquis , quæ singulis necessaria esse iudicabat , & existimabat . Electionem centum , vel quinquaginta virginum proponebat , eamque quæ cæteris præstaret , cum minimo dolio vini , olei , aceti , vel porco falso permutabat , eandemque proponebat , inducentis , vel trecentis pueris benè dispositis . Et accidit , ut quidam puer , qui principis filius videbatur , pro caseo , & centum personæ pro equo darentur . Ille his sceleratis factis semper ab Anno vigesimo sexto , ad annum trigessimum tertium , inclusivè incubuit , quousque nuntius allatus est de divitiis Perusiæ regionis , quo Hispani profecti ad tempus huic tyrannidi finem imposuerunt . Præteritis tamen aliquibus aliquibus diebus , ad enormia facinora , latrocinia , incarcerationes , & majores contra Deum offensas committendas reversi sunt , ita ut jam trecenta illa terræ milliaria , ut dixi , in quibustanta erat populi frequentia , inculta , & omnino ferè deserta cernantur .

Particulares , sævitia , & crudelitatis in illa regione patrate , narrationes , nullus credat . Duas tantum , aut tres , quæ in mentem veniunt , recensabo . Cum Hispani furiosis suis canibus , Indiorum tam foeminarum , quàm virorum vestigia indagarent , occurrit Indiana mulier ægrota , quæ cum effugere se non posse , quin à canibus laniaretur , cerneret , accepta corda trahi se suspendit , pede alligato unius anni , quem ferebat , puero ; neque hoc celerius perfecit , quin canes accederent , & puerum laniarent ; à religioso tamen , antequam moreretur , baptisatus est .

Cum Hispani ex hoc Regno discederent , eorum unus , nobilis cujusdam Indiani urbis , vel Provinciæ Principis filium invitavit , ut secum proficisceretur , cui , cum responderet , patriam terram deserere , aut relinquere nolle , se auribus eum truncaturum , ni sequeretur , minitatus est . Persistente verò puero se in patria terra mansurum , evaginato pugione utraque aure eum truncavit , cum nec hoc obstante in prima opinione perseveraret , ei nasum , cum superiori labiorum parte , non secus ac si unguem argutum tantum inflixisset , ridens præcidit .

Hic furcifer obscenè se jactabat pio cuidam religioso, & tanquam maximis laudibus digum, in cælum usque se efferebat dicens: summoperè se laborasse, ut gravidas multas Indianas redderet, ut postea, eùm venderentur majorem pecuniæ vim cōstaret.

In hoc regno, vel certè in alia Hispaniæ novæ provincia hoc accidit, ut Hispano venationi incumbente, canes fame, ut illi videbatur, premerentur; ille igitur infantulo ex amplexu matris arrepto, brachia,

chia, & crura abscindens, eorum unicuique partem, qua devorata trunci postea corporis reliquias simul objecit. Hic videre est quomodo in sensum reprobum à Deo traditi sint, & quoniam in pretio miseras has creaturas ad imaginem Dei formatas, habeant: Sed jam pejora sequentur.

Reliquas crudelitates & innumeras, & antea inauditas, quæ nec imaginatione eadem comprehendi possunt, prætermitto, hoc unum coronidis loco addo: ambitiosis illis, execratis, & execrandis tyrannis, hac regione, ad Perusii divitias conquirendas, egressis, quatuor monachi Ordinis Sancti Francisci cum patre Jacobo eo profecti sunt, ut pacificam regionem redderent, & suis concionibus ad Christi cognitionem tantarum crudelitatum, quæ septem annorum continuo spatio, ibi patrata fuerant, reliquias adducerent. Existimo hos esse, qui anno trigesimoquarto Mexicaniam prætereuntes, ab Indianis crebris nuntiis sollicitati sunt, ut suam regionem ingrederentur, de uniusque Dei, verè Dei, totiusque mundi Domini, cognitione informarent: idcirco concilia, & congregationes indixerunt, ut scirent, quinam illi essent homines, qui se & fratres, & patres nuncupabant, quid vellent, in quo ab Hispanis, à quibus tantis molestiis, & tormentis vexati fuerant, differrent: ea tandem conditione eos receperunt, ut soli, non autem cū Hispanis, intrarent, quod illis religiosis promiserunt illis non concessum erat, imò expressè in mandatis à novæ Hispaniæ Præside acceperant, ut ita pollicerentur, nec quidquam detrimenti, aut injuriæ Hispanos illaturos. Ceperunt ergo Evangelium Christi, ut solent, prædicare; sanctamque Regum Castellanorum intentionem explicare, quorum omnium notitiam, toto illo septem annorum spatio, ab Hispanis, nullum nec alium se habere Regem, quam eum, qui tanta tyrannide illos opprimebat, acceperant. Quadraginta tantum diebus ibi manserat religiosus, cum ecce, omnia idola, ut flammis darentur, allata sunt: postea proprios liberos, quos ut pupillam oculi charos habent, illis, ut instituerentur, adduxerunt. Illis etiam & templa, & domos ædificabant. Ab aliis etiam provinciis accersiti sunt, ut venirent, & Evangelium prædicarent, atque ad Dei, & magni (ut vocabant) Castellæ Regis cognitionem adducerent. Et ita ab his religiosis persuasi, fecerunt, quod antea nunquam in Indiis factum fuerat (quidquid enim tyranni, qui hac ampla Regna, & Provincias vastarent, emensiebantur,

id in

id in vituperium, & odium Indiorum fiebat) duodecim vel quindecim ampliarum regionum, & ampli populi Principes congregati, separati quisque cum suis subditis, eorum consensu, & consilio, Regum Castellæ dominationi proprio motu se subjecerunt, Imperatoremque, tanquam Regem Hispaniæ pro Domino receperunt. In cuius rei testimonium, necio quid, quod penes me est, attestationibus dictorum religiosorum, subsignarunt.

Ita non sine magna fratrum religiosorum lætitia, & spe, aditu patefacto, aditus Regni, qui ex tanto crudelitatum incendio supererant, incolas, ad Christi cognitionem perducendi: ecce per aliam viam ad illos ingressi sunt, octodecim equites Hispani, & duodecim pedites, secum multa idolorum pondera, quæ in aliis regionibus ceperant, ferentes. Dictorum Hispanorum Dux, illius provinciæ, quam erant ingressi, quendam dynastam ad se vocavit, eique præcepit, ut hæc idola secum sumeret, & per suam regionem, unoquoque idolo, Indiano, vel Indianæ permutato distribueret, alioquin se in illum bella morturum. Supradictus Dominus, metu coactus, supradicta idola per totam regionem distribuit, cum mandato, ut ea subditi adorarent, omnemque honorem illis præberent, & in compensationem Indianns vel Indianas in servitutem mitterent. Indiani territi proprios liberos tradebant, is quidem, qui duos habebant, unum, qui verò tres, duos dabat. Et ita huic mercaturæ tam sacrilegæ finem imposuerunt, sicq; Cacicus Hispanis non dico Christianis satisfecit. Sacrilegorum horum latronum unus Joannes Garcia nomine, graviter ægrotans, & jam morti proximus, sub lecto duo idolorum onera habebat, cum autē adesset Indiana quæ illi inserviebat, iussit ne parvo pretio ea idola traderet, ea enim esse optima, nec minus, quàm pro unoquoque idolo Indium caperet: & ita hoc condito testamento, & ultima voluntate his curis distractus, animam efflavit. Cui autem dubium est, eum jam in inferorum tenebris cruciari? Consideretur jam, qualis sit progressus religionis, qualia prabeant Christianismi exempla Hispani, cum in Americam proficiscuntur, quo honore Deum afficiant, & quomodo laborent, ut ab illis infidelibus colatur, & adoretur. Judicetur etiam, ejus peccati gravitas major sit, an Jeroboam, qui peccare fecit Israel, & aureos duos vitulos confici curavit, ut à populo adorarentur, an verò Hispanorum, qui idolorum mercaturam exercent, Judæ, qui tanta scan-

dala excitavit , non absimiles. Hæc sunt Hispanorum facta, qui sæpè, in d̄ sæpissimè , sua avaritia , & ad aurum cumulandum , vendiderunt, negarunt Jesum Christum Redemptorem nostrum.

Indiani religiosorum promissa de Hispanis regionem non intraturis, inania esse cernentes, imò ipsosmet Hispanos, aliunde idola , ut venderentur, adsportare, cùm tamen sua, ut igne consumerentur, religiosi tradidissent. ut unus esset veri Dei cultus , in ipsos religiosos irritati, ad eos accefferunt, dicentes : Quare mentiti estis, falsis veltis pollicitationibus nobis promittentes, Hispanos hanc regionem non ingressuros? Et quare Deos nostros combussistis, cùm alii ex aliis regionibus ab Hispanis adsportentur? præstant ne nostris aliarum provinciarum Dii? fratres religiosi, ut potuerunt, quamvis vix haberent, quod responderent, eorum animos sedarunt : & ad hos triginta Hispanos se contulerunt, quibus malum ab ipsis partitum declarant, humilibus precibus efflagitantes, ut inde discederent. Quod Hispani omnino denegarunt, & quod improbum est , & flagitiosum , ab eisdem religiosi se advocatos, Indianis persuaserunt. Quo cognito , Indiani de occidendis religiosi, consilium ceperunt, qui à quibusdam Indiis moniti , noctu se subtraxerunt, & auferunt : sed post illorum discessum, cognita veritate , & Hispanorum malitia, missi sunt nuntii, qui illos quinquaginta milliarium itinere persequerentur, Indianorum nomine rogantes, ut reverterentur, veniamque petentes.

Religiosi, ut boni Dei famuli, & animarum zelatores, illis fidem adhibentes reversi sunt, & non secus ac Angeli de cælo demissi , recepti. Et cum Indianis , à quibus mille servitia obtinebant, per quatuor aut quinque menses manserunt. Cum verò Hispani hinc discedere nollent, quamvis Prorex omnem adhiberet operam , ut illos revocaret, proditores , & læsæ majestatis rei declarati sunt & quia in sua tyrannide, & nefandis factis perseverabant, cernentes religiosi, illos, quantumvis fera esset ultio , non tamen in ultos remansuros, & timentes ne ultio in propria capita derivaret, cum etiam quietè , & securè propter continuas incursiones, & assultus Hispanorum concionari non possent, de hoc Regno relinquendo consilium ceperunt, quod lumine, & doctrina destitutum remansit, & hæ animæ præteritis miseriæ & ignorantie tenebris adhuc hodie involuuntur, illis sublato, horum maledictorum

rum

rum Hispanorum culpa, omni remedio, & irrigatione cognitionis divinæ, non secus ac si aqua teneris adhuc plantis tolleretur, eo enim ipso tempore, quo discesserunt, maxima aviditate fidei nostræ doctrinam amplectabantur.

De Provincia Sanctæ Marthæ.

PRovincia Sanctæ Marthæ, cum vicinis auri fodinis, & agrorum fertilitate dives erat, populusque ad fodiendum aurum industrius. Quare ab Anno millesimo, quingentesimo, vigesimo octavo, usque ad annum millesimum, quingentesimum, quadragesimum secundum eò innumeri tyranni navigio profecti sunt, suis incursionibus omnem regionem vastantes, & depradantes, & cædibus ejus incolas mirum in modum affligentes omniq; auro spoliantes, qui semper ad naves suas, jam huc, jam illuc se conferentes, recurrabant, & refugium habebant. Et sic has provincias suis cædibus & horrendis crudelitatibus maximè vastarunt, idque communiter in littore maris, & aliquot vicinis miliaribus fiebat, usque ad annum millesimum quingentesimum vigesimum tertium, quò figendarum sedium gratia Hispani profecti sunt. Quia verò regio fertilis est, & dives, vario tempore, varii duces, quorum alii, aliis crudeliores existebant, successerunt: ita ut unusquisque conari videretur prædecessorem suum diversis enormium crudelitatum generibus superare. Et hoc loco supradictum axioma confirmatur. Anno millesimo, quingentesimo, vigesimonono eò tyrannus maximus multis militum cætervis comitatus profectus est, eo animo, ut reliquos suos antecessores facinorum gravitate superaret, & vinceret, qui huic regioni septem annorum spatio multos thesauros abstulit: quo, in exilio, sine pœnitentia mortuo, in ejus locum alii tyranni successerunt, qui sanguinolentis suis manibus, & gladiatorum impiis mucronibus, reliquos, quibus præcedentium gladii pepercerant, deleverunt. Tanta desolatione multas provincias visitatis crudelitatis modis, affecerunt, Principibusque, & subditis, ut aurum detegerent, tanta tormenta, & tam graves pœnas intulerunt, in eo, diversis enormium crudelitatum, ut dictum est, generibus, prædecessores vincentes, ut ab Anno millesimo quingentesimo vigesimonono usque in hodiernum diem, ultra quadringenta terræ miliaria devastarint, & omni populo, cujus numero præcedentibus non cedeat, orbarint.

Si decrevissem numero complecti omnes nequitias, cædes, defolationes, iniquitates, violentias, strages, & alia facinorâ ab Hispanis in hac provincia in Deum, Regem, & has innocentes nationes, commissa, & patrata, amplissimam historiam conficerem. Sed id, si mihi Deus vitam longiorem concedat, suo tempore fiet; in præsentia verò aliquam partem eorum, quæ Regi Domino nostro, harum provinciarum Episcopus, rescripsit, recensere sufficiet: Sunt autem litteræ datæ vigesima Maji, Anni millesimi quingentesimi quadragesimiprimi, quibus inter alia hæc scribit: Dico sacra Majestas, remedium huic regioni subveniendi, esse, ut potestate vitricorum liberetur, & tradatur merito, qui illam, ea, ut par est tractatione, afficiat, & excipiat, & id quo maturius fieri poterit, quod si secus fiat, certus sum, eam, attempta gubernatorum tractatione, brevi perituram, &c. Sic verò paulo post scribit: Ex quibus apertè cognoscer vestra Majestas, quomodo earum regionum præfecti gubernatione privari suo merito debent, ut provinciæ allevientur: quod si id non fiat, nunquam, meo judicio, convalescent. Hoc etiam suæ Majestati innotescer, in his regionibus nullos Christianos, sed Dæmones versari, nullos Dei, & Regis servos reperiri, sed legis & Regis proditores. Et certè nihil & magis ad pacem ineundam, & ad eorum, qui in pace vivunt, conversionem, contrarium quàm inhumana, & crudelis tractatio, qua ii qui pacifi è vivunt, ab Hispanis afficiuntur, quam tantum illis fastidium nauseam parit, ut nomine Christiano, illis nihil sit magis odiosum, aut detestabile. Christianos enim sua lingua Yares, id est diabolos appellant. Nec profecto sine ratione: eorum enim in his regionibus, neque Christianorum, neque hominum ratione præditarum, sed diabolorum gesta sunt: quò fit, ut Indii cernentes, hæc tam caput, quàm membrorum, facta, ab omni humanitate, & misericordia esse aliena, Christianorum talem esse legem, taliumque Deum, & Regem esse authores existiment: velle autem laborare, ut contrarium illis persuadeatur, vani sunt, & frustranei labores, illisque major ansa Jesum Christum, & ejus legem irridendi, daretur. Indii verò, qui se armis tuentur, & defendunt, satius esse ducunt semel mori, quàm sub Hispanorum potestate multis mortibus affici. Hæc experientia didici, Cæsar invictissime, &c. Hoc præterea paulò post addit: Vestra Majestas, plures habet in his regionibus servos, & famulos,

mulos, quàm existimet; neque enim ullus est miles eorum omnium qui militant, qui apertè, & publicè non profiteatur, si prædetur, fuerit, devastet, cædat, vel comburat, suæ Majestatis subditos ad aurum obtinendum, non dicat, se in eo maxima præstare servitia Vestræ Majestati dicunt illi enim suam partem obtingere. Quare, Cæsar invictissime, consultum esset, ut Vestra Majestas aliquorum rigida correctione, & castigatione, se nullarecipere servitia, de eare qua in obedientia, & dedecore Deus afficitur, testaretur. Quæ hætenus relata, ex dicti Episcopi Sanctæ Marthæ litteris deprompta sunt, quibus patet, quæ hodie contra innocentissimos hos homines, patrentur. Illi bellicosos Indianos appellant, qui ad montes evitandæ Hispanicæ crudelitatis gratia confugiunt: & Indios regionis eos vocant, qui infinita hominum strage, tyrannicæ, horribili servituti deduntur, quæ tandem depopulati, desolati, & mortui sunt, ut ex supradictis Episcopolitteris, patet, qui tamen pauca eorum, quæ passi sunt, recenset. Indiani hujus regionis solent in hæc verba prorumpere, cum ducuntur per invia montium onerati, si fortè debilitate, & labore deficiant (tunc enim pedum, & baculorum ictibus cæduntur, illorum dentibus ensium capulæ confringuntur, ut surgant, & iter sine ulla respiratione persequantur, cum hac increpatione: O quàm malignus es,) in hæc verba, inquam prorumpunt: Omnino deficio occidite me, vitæ finem imponere desidero, & hoc non sine magnis suspiriis, & vix trahentes ore loquelas (quæ sunt animi in magnis angoribus & doloribus constituti indicia) proferunt. Sed quis centesimam afflictionum, & calamitatum, quibus hi innocentes ab Hispanis vexantur, partem, verbis, aut sermone complexi possit? Deus illarum notitiam ad eos pervenire faciat, qui remedia adhibere, & possunt, & tenentur.

De Provincia Carthagera.

Hæc provincia ab insula S. Marthæ, Occidentem versus, 50. milliaribus distat, & sita est in regionis Censuæ confiniis, unde circa litus maris, usque ad sinum Urabæ in centum milliaria porrigitur, quæ verò parte Meridiem respicit in longam terræ longitudinem extenditur. Hæc provinciæ ab anno 1498. usque ad annum præsentem horribili tractatione exceptæ, diversisque cædibus, ut Sanctæ Marthæ acciderat, desolatæ

sunt, sed ut finis brevi huic summario citius accedat, eas particulari tractata persequi nolo, ut detestanda facinora, quibus alix regiones devastatæ sunt, recensere queam.

*De littore Vnionum, & Paria, deque Insula
Trinitatis.*

A Littore Paria, usque ad sinum Veneculæ, exclusivè, quæ sunt ducenta milliaria, Hispani maximas, & mirandas devastaciones fecere: latrociniiis enim, suo more incumbabant, & plures, quo poterant homines, ut eos venderent, servituti mancipabant, eosque contra fidem datam, captivos sæpe deducebant, (neque enim unquam fidei Indianis datæ stabant) quamvis tamen ab his innocentibus optimè tractati fuissent, & in illorum ædibus tanquam patres, vel liberi recepti, illis, quibus poterant modis in servientes, & omnium quæ habebant fruitionem, & usum offerentes. Dici vix posset, aut exprimi qualibus, & quantis injustitiis, & injuriis, illius littoris incolæ, ab anno centesimo quingentesimo decimo, usque in diem præsentem excepti sint. Duo tantum, aut tria facinora recensebo, quorum gravitas, ad horrenda reliqua, & omnibus tormentis digna scelera comprehendenda, judicio viam patefaciet, & aperiet.

In Insulam Trinitatis, quæ & amplitudine, & fertilitate Siciliæ præstat, & terræ continenti, ex ea parte, qua Pariam attingit, conjuncta est, in qua & probiores, pro sua qualitate, & virtuti magis dediti sunt incolæ, reliquis Indiæ nationibus, quidam latro profectus est Anno millesimo quingentesimo decimo, sociatus sexaginta, vel septuaginta furciferis: qui statim edictum promulgarunt, ut omnes Indi accederent, & secum in ea Insula viverent, & habitarent. Indii eos, ut naturales liberos receperunt, & illis tam Domini, quàm subditi magna alacritate inserviebant, & singulis diebus cibos, qui suffecissent ad alendum multo majorem numerum, adferebant: hoc enim est moris Indianis hujus novi mundi, ut abundantissimè necessaria Hispanis suppeditent. Paulò post Hispani amplam domum construunt, & ædificant, in qua omnes Indiani simul habitarent, sola enim domo eos uti volebant, ut id quod antea decreverant, executioni mandarent: quod & fecerunt. Cum
stramen

stramen ligno apponerent , & jam in altitudinem duorum hominum sustulissent , multos incluserunt , operis , ut dicebant , accelerandi gratia , sed verè ne qui foris erant , ab iis , qui erant domi videri possent , & ita pars domum cum gladiis , ne ullus egredi posset , circumdat , pars verò domum intrat : & sic evaginati ensibus , & gladiis , Indianis nudis , mortem , si se moverent , minari cœperunt , eosque ligarunt . Si qui autem fuga sibi consulere vellent , illicè minutim discerpebantur : aliqui autem , qui partim læsi , partim integri evaserant , cum reliquo populo , qui aedes ingressus non fuerat , centum fortè , vel ducenti numero , sumptis arcubus , & sagitis in aliam domum se receperunt : qui cum in eo toti essent , ut januæ ingressum prohiberent , & tutarentur , ignem ædibus alia ex parte Hispani injecerunt , & ita incendio omnes perierunt . Et hinc cum captivis , qui erant numero circiter centum octuaginta , quos vincire potuerant , ad Insulam Sancti Joannis se contulerunt , ubi mediam partem , & inde in Hispaniolam , ubi reliquos vendiderunt . Cum autem hunc Capitanæum nequitia , & proditoris in ipsa Insula Sancti Joannis insimularem , hoc responso me dimisit : Desiste Domine mi , hoc in mandatis , ab iis , à quibus missus sum , habeo , ut quos vi non possem , specie , & colore pacis caperem . Et pro vero , & certo idem Capitanæus mihi retulit , se in sola Trinitatis Insula , patrem , & matrem invenisse , & hoc majori sua confusione , & peccatorum aggravatione dicebat . Similia infinita commiserunt , miseros hos homines , contra datam fidem , capientes . Considerentur jam hæc facta , & an Indii sic capti justè inservitutem redigi possint . Aliquando religiosi S. Dominici nostri Ordinis consultarunt de aliquo ex suis in dictam Insulam mittendo , ut suis concionibus Indianos vero lumine , & remedio , quo animæ salvantur , & quo destituti omnino erant , munirent . Religiosum igitur Theologiae licentiatum , virum & virtute , & sanctitate insignem eò , cum socio laico , miserunt , ut regionem visitaret , cum habitatoribus versaretur , locaque apta ad construenda monasteria quæreret . Religiosi , ubi appullarunt , tanquam Angeli de cœlo demissi recepti sunt , magnoque affectu , attentione & alacritate , verba , quæ cum illis tunc temporis facere poterant (erant enim linguæ ignari , & signis uti cogebantur) accipiebant . Accidit , ut post navis cum qua hic religiosus appulerat , discessum , alia adveniret , cujus milites damnata sua consuetudine , fraude , insciis , & ignorantibus religiosiis , captivum abducunt provinciae principem ,

principem , qui (vel quod illi hoc nomen à religiosis , vel ab aliis Hispanis esset impositum) Alfonsus vocabatur , nam Christianorum nominum appellatione gaudent , statimque etiam antequam de ulla re informati fuerint , baptismo sibi imponi petunt. Ah iis fraude persuasus est dictus Dominus Alfonsus , ut navem cum conjuge , & aliis quibusdam , fingebant enim se convivium celebrare velle , intrarent. Et ita 17. cum Principe , & ejus conjuge navim concenderunt , confidebat enim dictus Dominus religiosus impedimento fore , quo minus ulla molestia afficeretur , neque enim Hispanis tantum fiduciæ adhibuisset : Indiis ergo navium ingressis , perfidi Hispani vela ventis dedere , & insulam Hispaniolam , ubi pro servis venditi sunt , se contulere. Omnis turbata regio , cum Dominum , & Dominam deductos esse cernerent , ad religiosos se contulit , & parum absuit quin neci eos traderent. Religiosi verò tam injustum facinus cernentes , maximo dolore comprimebantur , & est verisimile , eos vitæ cedere maluisse , quàm pati tanta injuria Indianos affici , cum illud impedimento esset ne hæ creaturæ verbum Dei susciperent , & crederent. Indiani autem sedati sunt religiosorum pollicitationibus dicebant enim , se , prima solvente nave , ad Insulam Hispaniolam literas missuros quibus efficerent , ut Dominus , aliisque , qui cum eo erant , restitueretur. Deus illicd navem misit , ad majorem eorum , qui gubernabant damnationis confirmationem , qua ad Insulæ Hispaniolæ religiosos scribant , qui sæpè , & clamant , & protestantur , sed auditores justitiam denegarunt , prædæ enim Indianorum tam injuste , & nefandæ captorum participes fuerant. Cum religiosi , qui incolis promiserant Dominum Alfonsum intra quatuor menses reverfurum , neque quatuor , neque octo elapsis reverti cernerent , se ad mortem præpararunt , & ad tradendam Christo vitam , cui jam ante Hispaniarum decessum , obtulerant , & sic innocentes Indiani , de innocentibus vindictam sumpserunt : estimabant enim religiosos proditoris participes fuisset partim , quod cernerent illorum promissa de domini intra quatuor menses , reversione , nullum effectum sortiri , partim etiam quodd nullam illius regionis incolæ , inter fratres religiosos , & latrones Hispanos differentiam constituent. Benedicti igitur religiosi injustè passi sunt , & idcirco non est dubium eos fidei nostræ veros esse martyres , & hodie beatos cum Deo in cælis vivere , à quo , sua obedientia , ad illos populos missi erant , & certum est illos prædicandi , & sanctam fidem dilatandi intentionem , habuisse , illasque animas

animas salvandi : qui omnes labores , & mortem ipsam , quando offerretur patienter ferre , decreverant. Hoc etiam , alio tempore , magna tyrannide , & crudelibus malorum Christianorum actibus accidit , ut Indiani duos religiosos Ordinis S. Dominici , morte , cuius fidelis sum testis , ut qui summo miraculo eandem evaserint , sustulerint , quæ de re verba facere non decrevi , ne gravitate , & horrore facti , terror audientibus incutiat : Quare , quotisque tempus advenerit , prolixitatis vitandæ gratia , subicebo , & hæc omnia in die iudicii dum Deus lutorciniorum tam horribilium vindictam sumet , apertiora , & clariora fient. In his provinciis , in sinu Coderæ , sita erat urbs , cuius Dominus Higueroto appellabatur , nomen , vel personis proprium , vel loci Dominis commune. Hic tam clemens erat , & eius subditi tanta virtute præditi , ut omnibus Hispanis navigio appellentibus , bona tractatio , cibi , quies , omnis consolatio adesset , nullum refrigerium defesset. Hic Dominus plurimos morti eripuerat , qui ex aliis provinciis , in quibus latrocinia sua , & cædes exercuerant , ægroti , & famelici , in eius regionem se receperant , quibus refrigeratis eos salvos , & incolumes in Insulam Unionum , in qua vivebant Hispani , remittebat , quos , sine ulla illorum mortis cognitione , occidere potuisset. In summa Hispani ædes communes , & omnium hospitium Higueroti subditos vocabant. Perfidus quidam tyrannus consilium cepit , de affligenda hac , quæ sibi satis tuta videbatur , regione , navigio ergo eò se contulit , & invitato hominum magno numero , ut navim ingrederentur , quod facere solebant fidem Hispanis adhibentes , postquam intrarunt , vela ventis commisit , & Insulam Sancti Joannis , in qua venditi sunt , petiit. Eodem tempore hanc Insulam appuli , ubi hunc tyrannum vidi , & quod patrarat , mihi relatum est. Illam urbem funditus delevit , quod Hispani reliqui , qui in eo littore depradari , & excurrere solebant , ægerrimè tulerunt illudque scelus abominabantur , quoddam illam perdidissent , in qua , tanquam in propriis ædibus , hospitio excipiebantur.

Non recitabo infinita scelera , quæ & patrata sunt , & quotidie in ea regione patrantur.

Illi ex hoc maris littore , quod frequenti populo incolebatur , ad Insulas Hispaniolam , & Sancti Joannis , ultra duos milliones hominum transportarunt , quas postea in dictis Insulis , partim in fodinis ,

H

partim

partim aliis laboribus absumpserunt, non computato infinito populo, qui antea in Insulis, ut diximus, vivebat, & res est commiseratione digna, & qua corda quantumvis dura, commoverentur, fertilissimum hoc litus omnino expopulatum, & desertum cernere.

Ipsa veritate comprobatum est, eos nullam unquam navem his Indianis oneratam ducere, quin tributum tertiæ partis, undis persolvant: adde eos, qui cum domi capiuntur, occisione delentur. Harum rerum, finis, quem habent propositum fons est, & origo; opus enim est maxima Indianorum quantitate, ut ingens pecuniæ summa conflatur, naves autem modico cibo, & aqua ad paucos alendos instructæ sunt, ne tyranni, qui navium instructores nuncupantur, in iis comparandis nimios sumptus faciant. Et vix pro ipsis Hispanis qui nave excurrunt, victus sufficientes feruntur: quo fit, ut Indiani fame, & siti pressi, occumbant, nec aliud est remedium, nisi, ut maris undis absorbendi detrudantur. Et pro vero illorum quidam mihi retulit, ab Insula Lucayos ad Insulam Hispaniolam, quæ sunt sexaginta, vel septuaginta itineris milliaria, tantas hac ratione strages editas, ut navis, sine circino, vel charta marina, sed solis cadaverum fluctuantium vestigiis ducta, eò pervenerit.

Postea verò, cum descendunt in Insulam, ad quam vendendi dicuntur, nullus est, si vel minima misericordia ducitur, qui animo maximè non commoveatur, cum videt tam senes, quàm scæminas & infantes nudos & famelicos, nimia siti & fame deficere. Postea autem illos, tanquam agnos dividunt, & patres à liberis, scæminas à viris separantes, turbas decem, vel viginti personarum conficiunt, & sortem in eos jaciunt, ut partem suam accipiant detestandi navium instructores, qui duas, vel tres naves præparant, & armant ad classem piratarum & latronum, qui homines in propriis ædibus deprædantur, & rapiunt. Quando verò fors cadit in turbam, quæ senem, vel ægrotum capit, is tyrannus. cui obtingit, hæc verba proferre solet: Devoveatur omnibus diris hic senex, quare illum mihi das? ut humo mandem? Et quare mihi hic ægrotus obtingit? ut de illius cura sim sollicitus? Hinc colligatur, qua in æstimatione Hispanis sint Indii, & utrum præceptum Dei de amore erga proximum, unde lex pendet, & Prophetæ peragant, & compleant.

Tyran-

Tyrannide , quam Hispani in Indios extrahendis , & expiscandis unionibus exercent , nihil est aut crudelius , aut detestabilius . Inferorum enim aut huius vitæ , quantumvis desperata tormenta , cum his nullam comparisonem recipiunt , quamvis in extrahendo auro , in suo genere sint durissima . Illos n. in mare , sub aquæ quatuor , vel quinque ulnarum profunditatem , immittunt , ubi continuo navigantes , sine ulla respiratione , ostrea , in quibus uniones generantur , eradigant . Illi cum retiis , ostreis plenis , ut animum recipiant , quandoque ad aquæ superficiem accedunt , quod si diutius paulò quiescendi gratia , miseri immorentur , adest carnifex , parvo navigio vectus , qui multis plagis eos excipiens , ad aquam crinibus acceptos reducit , ut expiscationi denuò insistent . Illorum cibus est piscis , & ille idem , qui uniones & panem Cacabi continet , & parvus Mahidum , qui sunt illius Regionis panes , numerus , in quorum primo , parum est alimenti , & substantiæ , alterum verò magna difficultate conficitur , neque adhuc ad famam reprimendam , sufficienter datur . Illorum verò lectus est terra , cum cippo , ne fugiant : Sapè autem in hac piscatione , & labore submerguntur , nec postea in undarum superficie visuntur ; Tuberones enim , & Maroxi (monstrorum marinorum , integrum hominem devorantium , genera) eos interimunt , & comedunt . Consideretur jam utrum in hoc unionum lucro Dei præcepta de amore erga ipsum , & proxima , cum horum miserorum corpora , & animæ coniiciuntur in periculum mortis , observentur , & compleantur : proximos enim sine fide , & Sacramentis , sua avaritia , perimunt , vel tantis laboribus illorum vitam conterunt , ut brevi tempore ex hac vita emigrent , nam omnino est impossibile longum ævum sub undis , sine animorum receptione , trahere , nam præ nimia frigoris rigiditate sanguinem ore communiter spuentes , moriuntur , quod accidit ex nimia pectoris compressione , quæ ex continua halitus sub undis retentione , procreatur , nimio enim frigore sanguinis profluvium gignitur . Crines , quos natura sua nigros habent , in combustum colorem , luporum marinorum crinibus persimilem , mutantur : humeri verò sanguine ita consperguntur , ut monstra potius in hominum formam quàm homines appeant .

Hoc intolerabili labore , vel potius diabolico exercitio , omnes Lucayanos , consueto huius lucri emolumento , consumpserunt , & ita ex unoquoq; Indiano quinquaginta , vel centum coronatos consequeban-

tur. Illos publicè (quamvis iustitia , aliàs iniusta prohibitum esset) vendebant ; Lucayani enim natatores erant peritissimi. Ex aliis etiam provinciis, multi in hac Insula perierunt.

De Fluvio Yuya Pari.

Aluit hanc provinciam Fluvius Yuya Pari, in alia regione ultra, ducentis terræ milliariibus distante, oritur. Per hunc quidam perditus tyrannus, in ravit, & multa terræ milliaria devastavit ; cædes maximas edidit, multos igne consumpsit, & infinitum Indianorum ædibus pacificè, & sine ulla timoris suspitione viventium, numerum, gladio delevit. Tandem mala morte periit ejusque omnes copiae per se ipsas deletæ sunt, ejus deinde nequitias & crudelitatibus multi succedere, & adhuc quotidie destruentes, & cædentes, ad inferosque animas filii De. sanguine redemptas mittentes, proficiscuntur.

De Regno Venecuela.

Anno 1526. Rex Dominus noster, quorundam fallaciis persuasus (solent. n. Hispani damna & detrimenta, quæ Deus, animæ, & Indiæ status recipiunt, illi celare, & occultare) Regnum Venecuelæ. quod Hispaniarum regno amplitudine, & longitudine præstat, cum ejus gubernatione & planaria jurisdictione, certis capitulationibus & conventionibus quibusdam mercatoribus Germanis commisit. Qui hanc regionem cum 300. hominibus ingressi sunt, ibique comem, & benignum populum invenere, quales etiam sunt in reliquis Indiæ regionibus, antequam ab Hispanis ulla injuriâ afficiantur. Isti nulla comparatione crudeliores reliquis, de quibus locuti sumus, extitere, se tygridibus ferocibus, & lupis, leonibusque inhumaniores præbentes, jurisdictionem enim hujus regionis habebant, & iccirco liberius eam possidentes, majori cura. & avaritia, in practicis, & modis cummulandi, & deprædandi auri, & argenti, invigilabant in eo omnes antecessores, reiecto omni, Dei & Regis timore, seperantes, imò oblivioni tradentes se homines esse natos.

Incar.

Incarnati hi Diaboli devastarunt , & desolantur quadringenta millia terra fertilissima , quæ provincias maximas , & mirabiles , convalles , amplissimas , quæ in longitudinem quadraginta miliarium extendebantur , & magnos pagos , auro argentoque fertilissimos capiebant. Tantas , & diversas regiones deleverunt , ut nullus tantæ cladis nuntius superfuerit , nisi fortè aliqui in cavernis , & visceribus terræ latitantes gladiatorum inhumanos , & sanguinolentos mucrones effugerint , & evaserint. Novis , & inusitatis crudelitatum , & tormentorum generibus , eos quatuor , vel quinque miliones animarum destruxisse , & ad inferos misisse , existimo. Neque adhuc hodie infinitis suis sceleribus , & facinoribus , finem imponunt. Tria , aut quatuor , quibus de reliquis destructionibus , & desolationibus , quas patrarunt , iudicium fieri poterit , recensebo.

Summum totius provinciæ Dominum , ut aurum ab eo emungerent , captivum ceperunt , confessiones tormentis quærentes , qui evadens ad montes confugit , & idcirco subditi in montibus , inter dumeta sylvarum latitantes ; ad seditionem , & tumultum concitati sunt Hispani persequuntur , & multos delent , illi verò , qui vivi in eorum potestatem devenerunt , publicè per præconem , pro servis venditi sunt. In multis , imò in omnibus provinciis , ad quas ante supremi Domini captivitatem , pervenere , ab Indianis cantibus , & saltationibus , & ingentibus auri donis recepti sunt , ensium autem mucronibus , & horrendis stragibus remunerati , & compensati fuerunt. Aliqua die , cum honoris gratia , obviam procederent Hispanis ; Capitaneus , & tyrannus Germanus eorum infinitum numerum in straminea domo , convocari , & congregari , posteaque membratim discerpi , iussit. Sed quia in superiori ædium parte trabes erant , quas , ad inhumanarum manuum sanguinolentos mucrones fugiendos , conscenderant (ô belluas crudeles) misit gubernator , qui in eas ignem iniicerent , ut ita vivi comburentur. Quare tota regio , incolis in montibus salutem querentibus , solitaria , & deserta remansit.

Acceperunt ad amplam aliam provinciam Sanctæ Marthæ confinem , ubi Indios in suis pagis , & ædibus , privatis negotiis , pacificè incumbentes , invenerunt , ubi diu habitantium impensis viventes manserunt , & indiani ita inserviebant , ac si ab illis aut vitam , aut salutem recepturi fuissent , tanta patientia ordinarias oppressiones , & continuas

importunitates, quæ ab ullo vix ferrentur, tolerantes, ut dici non possit: adde etiam unicum Hispanum una die, quod per mensem familiaræ, quæ decem personas contineret alendas, sufficeret, devorare. Tunc temporis Indiani innumera auri summa eos donarunt, multaque dona, & innumerabilia servitia præstiterunt. Tandem cum abitum molirentur isti Tyranni, in solutionem bonæ tractationis ab Indianis acceptæ hoc modo eos tractare decreverunt: Germanus gubernator tyrannus, & ut credimus, hæreticus (nam nec unquam aderat Missæ, nec aliis adessæ permittebat, cum multis Lutheranismi evidentibus signis) iussit, ut omnes Indiani cum fœminis & liberis, si fieri posset, caperentur, & in amplo aliquo loco concluderentur, illisque indicaretur, & significaretur, ut quicumque libertati mancipare se cuperet, iniusti gubernatoris arbitrio, aut certo pretio sibi, conjugi, & unicuique liberorum imposito, se redimeret. Et ut magis negotium acceleraret, prohibuit, ne ullus cibis ante persolutam auri, quod pro pretio redemptionis petebatur, summam, illis propinaretur. Plurimi ad pretium redemptionis persolvendum domum mittebant, & se, ut poterant, redimebant, ut negotiis, quæ circa victum quærendum versantur, vacarent; sed ad eosdem, paulò post aliquos prædones, & latrones mittebat, qui eos, jam semel captivitate solutos servituti iterum manciparent. Iterum ad supradictum locum ducuntur, ut fame, siti que pressi secundo se redimere, cogerentur. Et ita multi illorum ter, quaterve capti, & toties redempti sunt. Alii verò, qui tantæ summæ satisfacere non poterant, in dicto loco conclusi, fame perierunt. Et hoc modo provincia populi, auri que ditissima, desolata est, quæ convallem quadraginta milliarum habet, in qua talis combustus est pagus, qui mille ædes caperet. Hic tyrannus ulterius procedere decrevit, magno desiderio, inferorum Perussii, ex hac parte detegendorum, distentus. Ad quod iter infinitos Indianos immensis ponderibus oneratos, catenisque vinctos, assumpsit. Quod si aliqui aut fame aut labore deficerent, capite illico truncabantur, ne Hispani nimium laboris in catenis aperiendis, susciperent, & ita tunc corpus una ex parte, & caput ex alia decidebat, onus deficientis dividebatur, & aliis imponebatur. Si provincias, quas desertas reddidit urbes & loca, quæ combussit, (omnes enim ædes erant stramineæ) crudelitates: & particulares, quas patravit, cades, enumerarem, quam

vis veritati non repugnaret meus sermo tamen fides non adhiberetur, & animos in stuporem traheret.

Hanc ipsam viam secuti sunt alii tyranni, qui Venecuela, & provincia Sanctæ Marthæ (eodem consilio detegendæ : Sacratæ adis aureæ Perusini) solverant qui ita combustam, expopulatam, desertam, & devastatam regionem, quæ & fructibus, & populo fertilissima fuerat, invenerunt, ut ipsimet, quamvis crudeles tyranni, tantarum vastationum vestigia mirarentur, & stuperent.

Hæc omnia, multaquæ alia testibus à fisco Consilii Indiani probata sunt, & probationes ab eodem consilio asservantur, quamvis exorandorum horum tyrannorum nullum combusserint, ut nihil sit omnino, quod de magnis vastationibus, & malis, quæ ab illis patrata sunt, probatum est : nam qui huc usque in India vixerunt iustitiæ ministri, magna, & damnata sua cæcitate, non multum solliciti fuerunt de examinandis delectis, & cadibus, quas dicti tyranni, & committunt, & commiserunt, nisi quoddam dicant : Quia talis, & talis, malè, & crudeliter Indios tractavit, tanta summa coronatorum ex annuo Regis redditu diminuta est ; & illis hæc generalis, & confusa probatio, sufficit ad repressionem tantorum facinorum. Neque etiam, quantumvis paucæ sint, ut decet, verificantur, neque illis tantum authoritatis, & ponderis, quantum deberent, tribuunt : nam si officio erga Deum, & Regem, satisfacerent, inveniretur, ultra tres auri milliones Germanos tyrannos Regi furatos esse, dicta enim regio Venecuelæ, cum quadringentis terræ, quam devastarunt, milliaribus, felicitate, ut dixi, & auri divitiis, nulli regioni cedit, atque ita abhinc septendecim annis, quibus hi, & Dei, & Regis hostes has regiones depopulari, & destruere cœperunt, Regi ultra duo auri milliones, ex annuo redditu, in hoc Regno, erepti sunt, neque est sperandum, hæc detrimenta, quandiu mundus stabit, reparari posse, nisi Deus, insigni aliquo miraculo, tot millia hominum, quot defuncta sunt, suscitaret. Et hæc sunt Regis temporalia damna. Consultum etiam esset damna, dedecora, maledicta sacrilega, & infamias, quibus Deus affectus est, considerare. Quomodo autem possent recuperari, & compensari tam multarum animarum, quæ horum brutorum, tyrannorum, vel Germanorum crudelitate, & avaritia in inferis cruciantur, damna ? De illorum autem nequitia, & crudelitate hoc unicum conclusionis loco addam, nempe ab eo tem-

pore

pore, quo hanc regionem ingressi sunt, septendecim annis, eos multas naves Indianis oneratas, ut vendetur, ad Insulas S. Marthæ, Hispaniolæ, Jamaycam, & S. Joannis remisisse, & ad minimum unum millionem hominum vendidisse, & adhuc anno millesimo quingentesimo quadragesimo secundo mittebant, hoc vidente, & sciente Regio huius Insulæ consilio, quod quidem videre se, quod maximè videt, dissimulat, patitur, & favet: & reliquis sceleribus, & devastationibus infinitis, quæ in hoc toto terræ continentis littore, quod in longitudinem quadringentorum miliarium protrahitur, quod adhuc est, cum Venecuela, & Sancta Martha sub eius jurisdictione oculos claudit, cui rei mederi, & impedimento esse potuisset Indianos in servitutem redigendi hæc sola causa extitit, perversa nempe, excæcata, & obstinata horum tyrannorum voluntas, & desiderium aurum cumulandi, divitiasque congregandi, quod illis, cum reliquis, qui in Americam profecti sunt, est commune: hos enim agnos ex ædibus vi trahentes, cum fœminis, & liberis in captivitatem deducebant, horrendis, qui superius relati sunt, modis eos affligentes, eisque Regium stigma, ut servis, infigentes.

*De Provinciis eius terra, qua florida
appellatur.*

IN has provincias tres tyranni, diverso tempore ab Anno millesimo quingentesimo decimo, vel undecimo profecti sunt, ut iisdem actibus quibus alii, & eorum duo in aliis regionibus incumberent, ut sanguine & destructione sui populi majores dignitates, & officia, quàm illorum merito convenirent, consequerentur, tandem omnes mala morte sublata, & ædes, quas olim sanguine humano, quod de unoquoque horum trium testari possum, struxerant, & edificaverant, cum illis perierunt, & eorum memoria, de facie terræ, ac si nunquam extitissent, deleta est. Illi valdè turbatas, & confusas has regiones reliquerunt, nec minorem infamiam, certis, quas patrarunt, cadibus, nemini inusserunt, quamvis non multæ sint; Deus enim antequam plures committerent, vita eos privavit, & eorum, quæ & scio, & vidi, malorum, in aliis Indiæ partibus parratorum, castigationem, & ultionem,
in hunc

in hunc locum reservarat. De quarto verò tyranno, qui benè instructus nuper anno millesimo quingentesimo trigesimo octavo in hanc regionem venit, ab hinc tribus annis nullus nuntius : Certi sumus eum primo in regionem introitu crudeliter se gessisse, & quasi in ecstasim incidisse. Quod si vitæ superstit, cum suis, innumerum populi numerum, sitamen in via offendit, destruxit, & desolavit, ille enim inter omnes eos, qui majora damnâ, facinora, & Regnorum, provinciarumque cum sociis devastaciones commiserunt, crudelitate insignis est, quare Deum illi, quem aliis finem concessisse arbitror.

Tribus vel quatuor annis, postquam, quæ recensui, accidissent, ea regione reliqui tyranni qui cum hoc majore tyranno, qui ibi extremum diem clausit, profecti erant, solverunt, quorum inhumanorum hominum crudelitates, & scelera, quæ eo vivente, & post miseram ejus mortem contra hos innocentes Indianos, & nulli nocentes patnaverant, intelleximus, quæ tantæ fuerunt, ut iis regula, & axioma, quod in principio proposuimus, confirmetur, nempe eos, quò ulterius in destructione, perditione, & desolatione harum regionum, & earundem habitatorum procederent, ed majores, & notabiliores crudelitates, & iniquitates commisisse. Sed quia tædet me tam execrabilia, & sanguinolenta, non hominum, sed belluarum acta, recensere, in eorum, quæ subsequata sunt, narratione, diutius immorari nolo.

Amplum populum, sapientes, moratos, & benè constitutos homines invenere, quorum tantas strages, suo more, edidere, ut eorum animis, terror maximus incuteretur, magnis angoribus, magnis ponderib. tanquam bestias, eos onerabant. Si verò aliquis nimia defatigatione deficeret nenimum laboris in cathenis aperiendis sumerent, antequam ad defatigatum pervenirent, proximum capite truncabant, sicque ut alibi sæpe factum retulimus, truncum corpus una ex parte, & caput ex alia parte, decidebat. In pagum quendam intrantes magna latitia, & exultatione ab Indianis recepti sunt, qui cibos, quousque saturarentur, illis proponebant, & ultra sexcentos homines ad ferenda onera, & impedimenta, bestiarum more, & ad equos curandos concesserunt. Hispanis discedentibus, quidam Capitaneus tyranni majoris consanguineus, ut populum non diffidentem deprædaretur, reversus est, & Regem provincie lancea perforatum, occidit, multasque alias crudelitates commisit. In alio pago, cujus incolæ illis videbantur viciniore, & vigilantiores pro-

pter horrenda scelera, quæ ab illis patrari audiverant, omnes & parvos, & magnos, juvenes, & senes, dominos & subditos, nulli parcentes, lanceis, & ensibus, vita privarunt.

Tyrannus major, naso, & labiis ad barbam usque magnum Indianorum numerum (narrantur ultra ducenti fuisse) quos ex quodam pigo advocaverat, vel certè sponte non vocati, venerant, truncari iussit. Et ita in hoc misero statu, & doloribus, stillante sanguine, eos remiserunt, ut operum, & miraculorum, quæ ab his prædicatoribus in sancta Catholica fide baptisatis fiebant, nuntii existerent.

Judicetur jam de amore, quo tales homines in Christianos feruntur, qua ratione credant Deum esse, quem bonum, & justum legemque quam profitentur esse sine macula, jactant, & prædicant. Maxima sunt mala ab his sceleratis hominibus, perditionis filiiis, patrata. Tandem, sine ulla penitentia, perditus hic Capitaneus obiit, nec dubitamus eum in infernorum tenebris sepultum jacere, nisi tamen Deus illius, secundum immensam suam misericordiam, & clementiam, non autem secundum illius merita malis execrandis contaminata, misertus fuerit.

De Flumine Plata, hoc est, argenti.

AB anno millesimo quingentesimo secundo, vel tertio, aliqui Capitanei, quatuor, vel quinque itinera ad fluvium Platæ susceperunt, qui magna regna, & provincias, hominesque benè dispositos, & rationis capaces, continet. In genere quidem scimus eos maxima damna, & cruentas cades commisisse: sed cum ab Indiis de quibus communior est sermo, longè distent, singulare nihil, aut particulare recensere possumus. Non dubitamus tamen eos iisdem operibus, quibus alii in diversis regionibus adhuc hodie dant operam, incubuisse, & adhuc incumbere: iidem enim sunt Hispani, & multi, qui aliis executionibus adfuerunt, eò etiam profecti sunt, omnesque unum, eundemque scopum propositum habent, ut divites, & potentes fiant, quod consequi non possunt, nisi eundem ordinem, quem alii sequantur, & eandem viam occidendi, prædandi, & Indianos destruendi, calcant.

Postquam, quæ superius dixi, scripsssem, pro vero mihi relatum est, eos in illis regionibus magnas provincias, & Regna devastasse, in hos miseros homines maximas cædes, & crudelitates horrendas perpetrantes, quibus, reliquis, ut qui longè ab Hispania distantes, majorem habuerint commoditatem, insigniores, & præstantiores se præbuerunt, & inordinatè omni justitia seposita, vixerunt, quæ nulla est in omnibus Americæ regionibus, ut ex supradictis, sufficienter apparet. Inter infinita autem, quæ postea sequentur, scelera, hoc etiam in consilio Indiæ prælectum est. Quidam gubernator suis militibus in mandatis dedit, ut in quendam pagum se conferrent, ubi si victus denegaretur, omnes incolas interficerent. Hæc autoritate nitentes milites profecti sunt, & quia Indiani illis se dedere noluerunt, tanquam hostibus, timentes potius ne eos viderent, quàm quòd liberalitas deficeret, ultra 5000. hominum, gladiis usuram vitæ eripuerunt. Item certus hominum in pace viventium numerus, se illius servitiis obtulit, forte fortuna hi à gubernatore erant advocati, qui cum diutius paulò remorati essent, ut horribilem terroris notam, illis infingeret, jussit, ut Indiis, quos pro hostibus habebant, traderentur, qui miris clamoribus, & fletibus eos rogabant, ut propria illorum manu potius interficerentur, quàm ut hostibus traderentur, & cum domo in qua erant, egredi nollent omnes membratim discepti sunt, clamantes, & dicentes: Nos accedimus, ut vobis in pace inserviamus, & nos occiditis, sanguis noster his parietibus infixus manet, ut testimonium de injusta nostra morte, & vestra crudelitate perhibeat. Certè hoc facinus commemoratione, sed potius commiseratione est dignum.

*De magnis Regnis, & Amplis Provinciis
Perusii.*

ANNO millesimo quingentesimo trigésimo primo, magnus tyrannus, cum quibusdam, in Regna Perusii, iisdem titulis, eademque intentione, & principio, quo reliqui, ingressus est, & quidem, cum unus esset, ex iis, qui in cædibus, & crudelitatibus, quæ in terræ continenti ab Anno millesimo quingentesimo decimo, commissæ sunt, se exercuerant, incrementum crudelitatum, cædium, & latrocinorum capiebat, & urbes, pagosque (vir nullius fidei, vel veritatis devastans, & destruens, eius-

ens, ejusque incolas cædens, causa exitit tantorum malorum, quæ postea in illis regionibus, subsecuta sunt, quorum narrationem suscipere, & ad vivum, legentium oculis, ut decet, repræsentare omnino impossibile foret, quousque apertius, & clarius in die Judicii omnibus apparebunt, & innotescunt. Quod ad me attinet, si aliquorum deformitatem, qualitatem, & circumstantias describere aggrederer, fateor me tanto oneri non posse, ut decet, satisfacere.

Primo suo introitu, aliquot pagos devastavit, & in iis magnum auri pondus deprædatus est. Cum in Insulam dictis regionibus vicinam aliquando se contulisset, huic Insulæ nomen Pugna, quæ peramœna erat, & populo frequenti culta) à Principe, & populo, tanquam Angelus de cælo dimissus, receptus est. Postea verò, cum sex mensibus elapsis Hispani omnem victum consumpssissent, eis frumenta, quæ in locis subterraneis ad tempus sterilitatis, vel ariditatis, pro se, conjugibus, & liberis, asservabant, detexerunt, & aperuerunt, multisque lacrymis, & fletu, ut pro arbitrio uterentur, obtulerunt. Eos autem, in fine ita remunerarunt, ut gladiis, lanceisque infinitum eorum numerum peremerint, eosque que vivi venerant in eorum potestatem, servituti manciparint, cum immensis aliis crudelitatibus, quas in expopulatione, & desolatione hujus Insulæ commiserunt.

Inde in Insulam Tumbalam, quæ in Terræ continenti sita est, proficiscuntur, ubi quotquot in eos inciderunt, morte affecti sunt. Et quia populus horrendis eorum factis stupefactus fugiebat, rebellionis in Regem Hispaniæ eum insimularunt. Ille tyrannus hac industria in suis actis utebatur: omnibus iis, quos capiebat, vel qui auro, argento, & aliis rebus illum donabant, jubebat, ut semper adferrent, quousque eos omnibus rebus destitutos cernebat. Tunc se eos pro vasallis, & subditis Regis Hispaniæ recipere dicebat, illisque blandiebatur; & duplici tuba se eos deinceps non capturum, nec ulla injuria affecturum, proclamabat: licitum esse existimans eos deprædari, & tam impiis, & abominandis nuntiis terrere, antequam sub Regis protectionem eos recepisset, ac si ab eo tempore, quo sub Regis protectionem recepti essent, eos non esset deprædatus, nullisque malis oppressisset, aut destruxisset.

Paulò

Paulo post Rex , & supremus Imperator omnium horum regnorum , Ataliba nomine , magnas ducens copias hominum nudorum, & ridiculis armis utentium, ignorans quales essent Hispanorum mucrones, quales lancearum ictus, & equorum , quorum usus penitus erat illi incognitus, & inauditus, vires, & Hispanos, ipsis diabolis, aurum, si haberent, surripere posse, ad locum , in quo tunc temporis agebant, accessit,

cessit, dicens ; Ubi sunt isti Hispani, accedant, hinc non movebo pedem, quousque subditorum, quos occiderunt, pagorum, quos incineres redegerunt, mearumque divitiarum, quas deprædati sunt, rationem reddiderint. Hispani ei obviam procedunt, infinitum hominum numerum cadunt, ipsiusque Regis, qui lectica portatile ferebatur, personam capiunt. De ejus redemptione tractavit : Rex se quatuor milliones coronatorum daturum, pro redemptionis pretio, promittit, & quindecim numerantur : illi se relaxaturos pollicentur, sed omni fide, & veritate postposita (ut fidei Indianis datæ, nunquam steterunt) suo Imperio populum congregari, falsò illi imposuerunt. Rex verò respondit, in tota regione, ne folium quidem in arbore sine autoritate sua, & voluntate moveri, quòd si aliqui congregarentur eos debere credere hoc non sine Imperio suo esse factum, se esse captivum, & in eorum potestate situm, ut sibi vitam etiperent. Hoc non obstante, de eo vivo comburendo consilium ceperunt, & paulò post, sententiam tulerunt, sed aliquorum precibus Capitaneus eum strangulati jussit, & postea in ignem conjici. Rex sententia mortis intellecta, dicebat : Quare me comburitis ? quid patravistis nonne libertatem mihi restituere modò aurum darem, promissistis ? nonne majorem summam quàm promiseram, dedi ? Sed quia sic placet, mittite me ad vestrum Hispaniæ Regem : & hujuscemodi multa ad confusio-nem, detestationemque injustitiæ Hispanicæ, proferens combustus est. Consideretur hoc loco jus, & titulus hujus belli, hujus Principis captivitas, sententia, & ejus mortis executio, & conscientia, qua hi tyranni ingentes thesauros, quos in his regnis huic regi, & aliis infinitis dynastis surripuere, possideant. Quantum autem ad innumeras, & enormes crudelitates, ab iis, qui se Christianos nuncupant, in extirpatione hujus populi commissas, hic aliquas recensebo, quas in principio vidit quidam frater Ordinis S. Francisci, & litteris, nomine sigilloque suo, munitis, affirmavit, eos ad aliquas illarum regionum provincias, & ad Regnum Castellæ, mittens : quarum antigraphum ejus manu sub-signatum, penes me habeo, quo hoc continetur.

„ Ego frater Marcus de Xlicia, Ordinis Sancti Francisci omnium
 „ fratrum ejusdem Ordinis in Provinciis Perusii præfectus, qui sum ex
 „ primis religiosus, qui has terras, cum Hispanis ingressi sunt, dico, cer-
 „ tum perhibens testimonium eorum, quæ meis oculis vidi, & quæ præ-
 „ cipuè tractationem, hujus regionis incolarum, concernunt. Primo tes-
 „ tis

His sum oculatus, & certam habeo cognitionem, hos Perusii incolas, esse gentem, quæ & comitate, & clementia, & amore erga Hispanos reliquis Indianis, præstet. Et vidi eos abundanter aurum, & argentum, & gemmas Hispanis dantes, eisque innumera servitia præstantes. Neque Iudii unquam bella moverunt, antequam infinitis iniuriis, & crudelitatibus affecti, ad id coacti fuerint: è contrario Hispanis omni amicitia, & honore in pagis receptis, & victum, & tantum numerum masculorum, & femellarum, quantum ad suum servitium petierint, præstitisse.

Item sum testis, quòd nulla ab Indiis data occasione, Hispani quamprimum has terras intrarunt, ipsorum maximum Cacicum Atalibam totius regionis Principem, postquam ab eo ultra duos aut miliones, acceperant, & ejus provincia, sine ullâ resistantia, in eorum potestatem venisset, igne combussisse. Quem in eodem supplicii genere secutus est Cochilimaca ejus Capitaneus generalis, qui cum aliis dynastis cum pace venerat. Idem paucis post diebus cuidam dynastæ provincie Quitoniæ accidit, qui etiam nulla sua culpa, nec minima occasione data, combustus est. Injustè etiam Schaperam Canariorum Principem combusserunt. Pedes etiam Alvidis omnium, provincie Quitoniæ, dominorum maximi, igne consumpserunt, variisque aliis tormentis affecerunt, ut aurum Atalibæ, cujus, ut postea apparuit, omnino erat ignarus, indicaret. Quitonium etiam Cocopagangam, omnium Quitoniæ provinciarum gubernatorem, qui Sebastiani Bernalcacari, gubernatoris Capitanei, precibus victus, in pace venerat, quòd petitum aurum non daret, cum multis aliis Cacicis, & præcipuis Dominis combusserunt, Et intellegio, talis erat Hispanorum intentio, ut nullus dynasta, aut satrapa in tota regione superesset.

Item affirmo me propriis oculis vidisse Hispanos, nulla alia ratione motos, nisi quòd ita illis in mentem veniret Indianos, & Indianas manibus, naso, & auribus truncasse, & id tam diversis in locis, & regionibus, ut eas recensere nimis longum, & prolixum foret. Et vidi Hispanos canes in Indios emittentes, ut illos devorarent, & ab illis tantum ædium, & pagorum numerum combustum, ut recenseri non possit. Hoc etiam verum est, illos ex amplexu matrum pueros abripuisse, & eos brachiis, fumentes, quo longius poterant projecisse. Et alias multas crudeliteras commiserunt, quæ me solo visu terrebant, & quas longum esset enumerare.

Item

Item affirmo Hispanos in tribus domibus tantum Indianorum
 „ numerum , quantum illæ capere poterant , congregasse , & convocaf-
 „ se , in quas , nulla data occasione , vel minima caula ignem injecerunt ,
 „ & omnes ad unum combusserunt , Accidit autem ut quidam presby-
 „ ter , nomine Ocana , puerum flammis eriperet , quod cernens Hispanus
 „ ipsi illum abstulit , & in medium flammarum conjecit , ubi cum aliis
 „ statim in cineres redactus est , qui Hispanus ea ipsa die , qua hoc pa-
 „ travit , castra repetens subitanea morte , in itinere concidit , & de eo
 „ non inhumando consilium dedi.

Item vidi eos ad Cacicos , & principales Indianos misisse , ut
 „ in pace , & securitate accederent , illis clientelæ diplomata promit-
 „ tentes , qui cum advenirent , statim comburebantur . Illi duos me præ-
 „ sente exusserunt , alium Andoniæ , alium Tumbalæ nec tantum potui
 „ meis sermonibus , & prædicationibus efficere , ut flammis illos eripe-
 „ rem . Et hoc secundum Deum , & conscientiam dico , quantum po-
 „ tui cognoscere , nunquam Perusii incolas contumaciam , & rebellio-
 „ nem excitasse , aut commovisse , quamvis , ut unicuique est manifestum
 „ mala tractatione , & crudelibus tormentis afficerentur . Et meritò ,
 „ Hispanis fidem fallentibus veritatemque prodentibus , & tyrannicè con-
 „ tra omne fas , & jus , eos , cum omni regione destruentibus , & innu-
 „ meris damnis afficientibus , se ad mortem potius præparaverunt , quàm
 „ adhuc semel in tantas misérias incidere .

Item & relatione ipsorum Indianorum , dico , majora au-
 „ ri pondere adhuc esse abscondita , quàm in lucem hætenus prodierint ,
 „ quæ propter injustitias , & crudelitates Hispanorum detegere nolue-
 „ runt , nec detegent , quamdiu hac tyrannica tractatione excipientur , sed
 „ satius ducent , cum aliis mori . In quo Deus Dominus maximè offen-
 „ sus est , & Regi mala servitia præstata sunt , defraudatus enim est hac
 „ regione , quæ ad Castellam alendam sufficiebat , ad cujus recupera-
 „ tionem magna difficultas , impensæque maximæ desiderantur .

Et huc usque ipsamet religiosi verba recensui , quæ Episcopus
 Mexiconensis rata habet , qui testatur dictum fratrem Marcum , quæ
 superius relata sunt , affirmasse , & asseverasse .

Hic consideranda sunt , quæ dictus religiosus vidit , namque
 per quinquaginta , vel centum regionis milliaria , spacio novem vel
 decem

decem annorum peregrinatus est , cum pauci adhuc Hispani in illis regionibus viverent, sed postea ad auri sonum quatuor vel quinque milia adventarunt, qui per magna Regna, & provincias longitudinis 500 & 600. milliarium sparsi sunt, quas omnino desolarunt, eadem, & crudeliora, quàm quæ supra narrata sunt, perpetrantes. Verè ab eo tempore in præsentem usque diem majorem millies animarum numerum, quàm ille recensuerit, destruxerunt, & minore Dei, & Regis timore, minori quæ misericordia partem maximam generis humani deleverunt, atque in his regionibus ultra quatuor hominum milliones violenta morte affecerant.

Paucis post diebus jaculati sunt telis arundineis, potentem Reginam uxorem Elingui, penes quem adhuc hodie illius Regni Imperium veritatur, quem Hispani cum capere vellent, ad rebellionem concitarunt, & rebellis manet. Reginam illius conjugem ceperunt, & contra omne jus, & rectum, illam, quæ, ut ferebatur, erat gravis, dicto modo, cæde mulctarunt, in id tantum, ut molestiam marito parerent. Si particulatim cædes, & crudelitates, quæ commissæ sunt, & adhuc hodie patrantur in Perusia ditione, nobis recensendæ essent, procul dubio tam stupendæ, & tanto in numero invenirentur, ut illis, omnia, quæ de reliquis Indiæ partibus diximus, & gravitate, & numero cederent.

De novo Regno Granatæ.

Ao. millesimo quingentesimo trigesimo nono multi tyranni Venecuela, & Martha & Carthagera solventes ad conquestionem Perusii concurrerant, & cum multi alii ex eadem regione, ulterius progredientes, hanc penetrare conarentur, trecentis à Carthagera, & Sancta Martha milliaribus provincias admirandas, terras fertilissimas, populo, ut reliquæ Indiæ partes, clementissimo instructas, & auri gemmarumque quæ Smaragdi appellantur, ditissimas, invenere. Quibus provinciis nomen novi Regni Granatæ imposuerunt, quia tyrannus, qui prius in has regiones appulit ex Regno Granatensi, quod est in his partibus, ortum ducebat. Et quia illi, qui eas provincias deprædabantur, erant viri iniqui, & crudeles, insignes latrones, & sanguinis humani profusores, qui tantorum scelerum, quæ in Indiis patrata sunt, usum habebant,

bebant, & experientiam, idcirco diabolici illorum actus tanti sunt, & tanto in numero, & circumstantiis tam graves redduntur, & horrendi, ut omnia facinora, quæ ab aliis, & ab ipsismet in aliis regionibus patrata sunt, superent. Aliqua eorum ex infinito numero selecta, quæ his tribus annis patrarunt, recensebo, & seligam. Quidam gubernator, quod ille, qui novo Granatæ regno deprædabatur, eum deprædationum, & cædium socium admittere nolle, inquisitiones & probationes, multis testibus confirmatas confecit, quibus probat cædes, & homicida, quæ ille commisit, & in quibus committendis usque in præsentem diem perseverat, quæ in Consilio Indiæ lectæ sunt, & hodiè adhuc asservantur.

In dicta inquisitione testes deponunt, cum omnia hæc regna pacifica essent; Indiis Hispanos inservivisse, & continuo suo labore in terris colendis vitam quævivisse, illis multum auri, & gemmarum, ut sunt Smaragdi, & eorum, quæ poterant & habebant, adferentes, urbibus, & dominationibus inter Hispanos divisis, in quibus obtinendis, vel maximè student, est enim commodus modus scôpum, quem sibi habent propositum, nempe aurum, attingendi.

Cum autem omnes Indiani in tyrannide consueta essent constituti: Tyrannus, præcipuus Capitaneus, Regem, & Dominum totius regionis cepit, eumque per sex, vel septem menses captivum detinuit, ab eo, sine ulla ratione, aurum, & Smaragdos petens. Dictus Rex, cui nomen erat Bogata, timore ductus, domum auream se daturum promisit, sperans se illius manus à quo affligebatur, evasurum, misitque Indianos, qui aurum adferrent, & sæpè, & repetitò magna auri, gemmarumque copia allata est. Sed quia Rex domum auream non dabat, Hispani dicebant eum, cum promissis non staret, interim debere: Jussit tyrannus, ut coram se ipso in judicium vocaretur, & ita illi citant, & in jus vocant maximum totius regionis regem: tyrannus fert sententiam, ut tormentis affligeretur, nisi domum auream daret. Illum torquent, in ventrem sapum fervens insciunt, illius pedibus palo alligatis cathenas imponunt, alteri palo, collum ligant, & duo viri eius manus tenent, & sic ignem pedibus apponunt: & tyrannus sæpè accedens illi mortem minabatur, nisi aurum traderet: & ita his tormentis dictum Dominum confecit: quæ dum inferuntur, Deus ostendit.

ostendere volens, has sibi crudelitates displicere, omnis urbs in qua committebantur, incendio absumpta est. Reliqui Hispani Capitanei sui vestigiis insistere volentes, cum nullam aliam artem callerent, quam eam, qua corpora membratim discerpuntur, eadem facinora patrarunt diversis, & horrendis tormentis Cacicos cum omnibus subditis qui se illorum fidei commiserant, affligentes, cum tamen omnes dynastæ, cum subditis maximi auri, & Smaragdorum donis eos afficerent. Eos autem

K 2

ob hanc

ob hanc solam causam torquebant , ut maiorem auti vim , & geminarum copiam obtinerent , & sic omnes illius regionis Domini , flammis , & incendio absumpti , perierunt . Aliquando etiam accidit , ut multi Indii accederent , ut Hispanis omni humilitate , & simplicitate , sicuti solent , inservirent , qui cum se tutos existimarent , ecce Capitaneus ad eam urbem , in qua serviebat , advenit , qui iussit hos omnes Indianos post cenam , cum dormientes nimio diei labore defatigati , quiescerent , gladiis perimi , & neci dedi . Hanc autem stragem eo consilio edidit , ut timorem sui , omnium huius regionis incolarum animis imprimeret . Semel capitaneus iussit , ut Hispani juramento affirmarent , quot Caciccos ; & Indianos eorum unusquisque domi in suo famulatio haberet , & statim in locum publicum adducerentur , capiteque plecterentur , atque ita quadringenti , vel quingenti homines necati sunt . Testes hoc de particulari quodam tyranno deponunt . quod cadendo , manusque & nasum multis cum viris , tum feminis abscindendo , & multos destruendo , maximas , & horrendas crudelitates exercuerit .

Alio etiam tempore hoc accidit , ut Capitaneus eundem crudelem tyrannum in provinciam Bogatæ miserit , ut inquireret , quisnam in illa provincia Principi , quem crudeliter , & inhumane vita privaret , successisset , qui multa huius regionis milliaria peragrans , quot potuit , Indianos cepit , quorum aliqui , quod non dicerent , quisnam esset defuncti successor , manibus truncati , alii verò famelicis canibus expositi , in frustra discerpti sunt : & hoc modo multis Indianis usuram lucis eripuit , & infinitis damnis affectit .

Quadam autem die , circa quartam noctis vigiliam in multos Caciccos , Satrapas , & alios Indianos irrui , qui tamen se satis tutos existimabant (fides enim , & securitas illis data erat , se nullam injuriam , aut damnum recepturos) qua fide nitentes , ex montibus , in quibus latebant ad urbes , sine ulla suspitione , aut timore , revertiebantur , quos omnes cepit , & manus in terram extendere iubens , ipsemet ense proprio illis abscindebat , se eos castigare dicens , quod Dominum , qui Regno successerat , indicare nollent .

Alia vice , quod Indiani cistam aureo plenam , ut Capitaneus petierat , non darent , copias misit , quæ in illos bella moverent , ubi infinitis

infinite mortem intulerunt, & tam multos, cum viros, tum foeminas, manibus, & naso trunearunt, ut numerus recenseri vix possit: alios famelicis, & carne nutritis objecerunt canibus, qui ab iis statim devorati sunt.

Aliquando cuiusdam huius provinciae incolae cernentes, quatuor vel quinque ex praecipuis suis dynastis igne sublato esse, timore percussi

perculsi, in montem se receperunt, quo contra tam inhumanos hostes se tuerentur, & defenderent: aderant, ut testibus probatum est, quatuor, vel quinque Indianorum millia. Supradictus Capitaneus ad eos insignem tyrannum, qui inhumanior, & crudelior cæteris erat, cum certo Hispanorum numero misit, ut rebelles Indianos, qui tantas strages evitabant, & fugiebant, ac si aliquid illiciti perpetrassent, persequerentur, & castigarent, quasi ad eos castigatio, & vindicta pertineret, qui ipsemet omnibus tormentis, sine ulla misericordia, à qua hos miseros tam crudeliter tractantes, omnino alienos se præbent, digni sunt. Hispani montem vi (Indii n. nudi erant, & inermes) conscendunt, se pacem querere, modò ipsi ad arma non concurrerent, proclamantes. Indii hoc audito, statim ab armis discedunt, quod cernens vir crudelissimus, Hispanos misit, qui montis propugnacula occuparent, & iis occupatis Indios aggredierentur. In hos ergo, tanquam lupi, & leones in agnorum gregem irruunt, & cædendo ita defatigati sunt, ut animos recipere coacti fuerint, quibus receptis Capitaneus iussit, ut denuo cæderent, & ex summo montis, qui erat miræ altitudinis, fastigio, omnes, qui vitæ superfuerant, præcipitarent, quod & factum est. Et testes deponunt se vidisse, tanquam nubem, septingentorum Indianorum simul, monte decidentium, qui omnes concassabantur, & peribant.

Et ut omni ex parte crudelitatem suam compleret, Indios, qui inter dumeta se absconderant, conqueri iussit, & ensium mucronibus perimi, qui hoc modo easi à monte præcipitabantur. Nec his tam crudelibus facinoribus contentus, ut magis innotesceret, & horribilia eius scelera incrementum caperent, præcepit, ut omnes Indii, qui à quibusdam particularibus morte erepti erant, (ut in huiusmodi cædibus quisque sibi aliquos cum masculos, tum fœminas, & pueros ad servitia reservare, & ita conservare solet) in straminea domo collocarentur, exceptis & reservatis iis, qui sibi ad serviendum magis idonei videbantur ignisque in eam conjiceretur, & ita quadraginta vel quinquaginta vivi combusti sunt, & flammis absumpti.

Idem tyrannus ad urbem Cotam, quandoque accessit, ubi infinitum hominum numerum cepit, & quindecim, vel viginti dynastas, ex præcipuis, canibus membratim discerpendos objecit, multisque viris, & fœminis manus præscidit, quas pertica trajiciens omnibus Indiis spectandas, & videndas præbebat: ibi autem septuaginta manuum paria

paria , periculis trajecta cernebantur. Hoc addendum, quod multis cum infantibus , tum fœminis nasum præciderit.

Nequitias , & crudelitates huius viri , Dei hostis , recensere nullus posset , innumera enim sunt , & antehac nec audita , nec visa , ex verò præcipue , quas in Guatimala regione communisit , quibus , nec alibi patrata multum cedunt : nam abhinc multis annis , solam artem hos populos destruendi , & comburendi exercet.

Testes præterea hoc addunt , crudelitates & strages in dicto novo Granata regno patratas , ab eodem Capitano , & aliis tyrannis , devastatoribus , & extirpatoribus generis humani , qui cum eo sunt , & quibus potestatem concedit adhuc hodie easdem exercendi , tales tantosque esse , ut si opportunè sua Majestas non medeatur , & remedia adhibeat (cum cades Indiorum solius auri obtinendi gratia , quo carent , nam quod habebant jam illis traditum est , fiant) brevi dictum Regnum destruetur , & in totum desolabitur , atque ita terra , Indiis , qui eam colant , deficientibus , inculta jacebit.

Hoc loco pestilentialis , & inhumana horum tyrannorum crudelitas notanda est , & quàm violenta extiterit , cum spatio duorum , vel trium annorum (ab eo enim tempore hoc Regnum detectum est , quod omnibus orbis regionibus populi multitudine præstabat , omnium , qui viderunt testimonio) omnibus cæsis , desolatum sit , & expopulatum , se tam alienos ab omni misericordia , & timore Dei , & Regis præbentes ut scribatur , ne unicum hominem vitæ superfuturum , nisi sua Majestas tantarum crudelitatum cursum retardet : quod equidem facile credo , hisce enim oculis vidi in iisdem partibus , paucis diebus maxima Regna expopulata , & desolata. Aliæ sunt amplæ provinciæ novo Granata regno confines , quæ appellantur Popayan , & Cali , & tres vel quatuor aliæ , quæ ultra quingentorum milliarium longitudinem extenduntur , quas eodem modo , quo & alias , destruxerunt , & ad extremam desolationem cædibus supradictis perduxerunt , quarum populus erat infinitus , & terra fertilitate insignis. Qui ex iisdem regionibus reversi , ad nos pervenerunt , narrant nihil tristius , aut commiseratione dignius , quàm tantas & tam amplas urbes funditus deletas , in cineribus jacentes cernere , eiusque urbis , quæ mille vel duo millia ædium caperet , vix quinquaginta , reliquis radicitus evulsis , vel incendio consumptis restare : & in quibusdam partibus aliquas regiones in centum
milliaria

milliaria patentes, & in iis amplissimas urbes, omninò destructas, & combustas invenisse.

Ad extremum ex regnis Perusii per Quitonios multi, & maximi tyranni se contulerunt in dictum Regnum novum Granatæ, & Popayani, & per Carthagenios, & Urabas Calisium petierunt, atque etiam alii tyranni Carthagenenses, Quitonium aggressi sunt. Qui omnes se conjunxerunt, & ultra sexcenta regionis milliaria, cum damno infinitarum animarum expopulati sunt, & extrema desolatione affecerunt: neque verò adhuc hodie tanti populi innocentis reliquiis, humaniores se præbent.

Et ita regula, quæ à me in principio posita est, confirmatur, nempe tyrannidem, violentiam, & crudelitatem Hispanorum in hos agnos, tempore augmentum, & incrementum cepisse, Inter alia verò omni igne, & tormentis digna, quæ hac tempestate in illis regionibus patrantur, scelera, quod sequitur, auditu non est dignum.

Cædibus, & crudelitatibus bellorum peractis, in servitutem inferiorum Dominorum, quibus dantur, quandoque ducenti, & aliquando trecenti, rediguntur, & tyrannus Dominus jubet, ut ad se centum Indiani, qui ut agni accedunt, adducantur, quorum triginta vel quadraginta capite plectit, aliis præsentibus hoc utens sermone: Idem vobis fiet, si mihi benè non inserviat, vel si indicta venia discedatis.

Considerent rogo, qui hæc legunt, vel lecturi sunt, an non hic actus tam horribilis, crudelis, & inhumanus, omnem iniquitatem, vel crudelitatem, quàm imaginatione complecti possemus, superet, & vincat, & an immeritò tales Hispani diaboli vocentur. Quodnam enim est consultius Indianos diabolis committere, vel Hispanis?

Neque hic etiam quoddam facinus (utrum brutorum animalium crudelitati postponi debeat, nescio) silentio involvam, Hispani, qui in Indiis versantur, crudelissimos canes alunt, ita instructos, & edoctos, ut in Indianos ruant, & statim eos devorent, membratimque discerpent. Omnes jam sive Christiani sint, sive non, considerent, utrum tale quidquam unquam auditum sit, eos canes quocunque proficiantur, itineris comites assumunt, & cum illis multos Indianos catenis vinctos, quos tanquam porcos ad eorum victum necant, carnis humanæ lanienam habentes. Et sibi invicem dicunt: Da mihi commo-

dato

dato quartam partem unius vellaconis pro canibus meis, ubi unum occidero, tibi rastiuiam, non secus ac si frustum proci, vel agni acciperent. Alii manè cum canibus venatum proficiscuntur, quibus reversis, si petatur: Quàm felix venationis successus? satis velix respondent, mei canes quindecim, vel viginti vellacones interemerunt. Hæc omnia iis inquisitionibus quas tyranni in tyrannos fecere, probata sunt. Quid precor, aut horribilius, aut crudelius?

Sed desistam, quousque nequitiarum majorum (si tamen graviores esse possunt) nuntius advenerit, vel certè, quousque denud ad eas cernendas accedamus, quas olim spatio quadraginta duorum annorum, propriis oculis vidimus. Ad extremum in conscientia, & coram Deo protestor damna esse tam magnæ destructiones, urbium subversiones, cædes, & crudelitates tam horribiles, violentias, & iniquitates tam inhumanas, & furta tam scelerata (quæ omnia in illis regionibus & contra hanc gentem patrata sunt, & adhuc hodie committuntur, ut in iis, quæ scripsi, recensui, & suis coloribus, quo melius potui, depinxi, ne ex millesima parte, unicam, sive ad qualitatem attendatur, sive ad quantitatem, explicasse.

Atque ut omnes Christiani majori compassione, & misericordia, in hos innocentes ferantur, & magis illorum perditionem deplorent, & avaritiam, ambitionem, crudelitatemque Hispanorum detestentur, cum iis, quæ superius dicta sunt, hoc etiam firmissimè, & verissimè teneant, ab eo tempore, quo America detecta est, usque in præsentem diem, Indianos, quousque primi proditi, multis damnis & injuriis affecti sunt, nulla injuria ullo in loco Hispanos affecisse, immò eos tanquam immortales coluisse, è cælo delapsos existimantes, quousque apertè, quinam essent, & quid peterent, prodiderunt.

Hoc præterea addam à principio usque in hunc diem, non magis sollicitos Hispanos fuisse, ut his gentibus Evangelium Christi annunciaretur, quàm si canes, aut bestię fuissent, sed quod pejus est, eos religiosis expressè prohibuisse, multas afflictiones, & persecutiones illis imponentes, nec concionibus, & prædicationibus vacarent, illud enim impedimento esse ad aurum comparandum, & divitias acquirendas, quas illis avaritia proponebat existimabant. Nec majorem adepti sunt Dei cognitionem, utrum scilicet Deus ligneus sit vel æreus, vel terreus, quam ante centum annos habuerint, dempta Hispania nova, quæ

est Americæ particula, quam religiosi profecti sunt, & ita sine fide, & Sacramentis perierunt; & adhuc hodie pereunt.

Ego frater Bartholomæus de las casaf, vel casaus religiosus Ordinis S. Dominici, qui Dei misericordia, ad hanc aulam Hispaniæ inferiorum ex Indiis expulsionem desiderans, me contuli, timens, ne animæ Christi pretioso sanguine redemptæ pereant, sed toto corde desiderans, ut creatorem suum agnoscant, & salventur: propter curam etiam, & compassionem, qua in patriam meam, quæ est Castella afficior, timens ne eam Deus destruat, propter magna peccata contra fidem, honorem, & proximos, ab illius natis, & liberis patrata: aliquorum magni nominis virorum, qui in hac aula versantur, & qui honoris Dei ferventes zelatores existunt, & tantis calamitatibus, & afflictionibus proximorum commoventur (quamvis idem facere decrevissem, & jamdudum proposuissem, tamen multis, & continuis occupationibus distractus, nondum vacarat) huic tractatui, & summario, finem imposui Valentia 8. Decem. Anno 1542. cum ad extremum violentiarum, oppressionum, tyrannidum, desolationum, tormentorum, & supradictarum omnium regionum Americæ, in quibus vivunt Hispani; calamitatum, gradum, devenissent (quamvis in alia parte magis, in alia minus credeles existant) Mexicanem, cum consiniis meliorem, quæ reliquæ provinciæ tractationem recipit. Certè injurias apertè, & palam inferre nullus auderet, ibi enim est aliqua, quæ nullibi locorum in Indiis regnat, quantumvis exigua, justitia, quamvis immensis tributis graventur. Firmam spem habeo Dominum Carolum V. Imperatorem, & Regem Hispaniæ Dominum, & Principem nostrum, cujus aures pervenire incipiunt nequitia, & proditioes, quæ commissa sunt, & committuntur contra miseram hanc gentem, & afflictas has regiones contra Dei voluntatem, & suam (huc usque enim veritas illi celata, & occulta est, non minus astutè, quàm callidè, & malitiosè) tanta malorum genera extirpaturum, & radicitus evulsurum, atque novo huic mundo, qui à Deo illi, tanquam justitiæ amatori, & cultori traditus est remedia morbo congruentia daturum. In sua gloria, felici vita, & statu imperiali Deus eum conservet, & prospera omnia tribuat, ut Ecclesiæ universali medeatur, & salutem ejus Regiæ animæ concedat, Amen.

Postquam hæc scriptis redegissem, certæ leges, & constitutiones à sua Majestate tunc temporis factæ Barceleonæ Anno[millesimo quin-
gentesimo

gentesimo, quadagesimosecundo, mense Decembri, & in urbe Madere anno sequenti, promulgatae sunt, & publicatae, quibus constitutionibus ita provisum est, ut pro tempore conveniens videbatur, ut tantis nequitis, & peccatis, quae in Deum, & proximum committebantur, & ad omnimodam hujus novi mundi ruinam, & perditionem tendebant, finis imponeretur. Has leges sua Majestas congregatis plurimis, virorum maxima autoritate, litteris, & conscientia praedictorum, & doctorum conciliis, promulgavit, & disputationibus Valadolidae de ea re habitis, denique communi consensu; & consilio omnium eorum, qui sententias suas scriptis redegerunt, editae sunt: qui quidem, magis ad regulas Christi accedere, verique Christiani, & omnis corruptionis, & maculae thesaurorum, Indianis furto, & latrocinio sublatorum, puri, immunes, & innocentes judicati sunt, qui thesauri manus, & multo magis animas eorum, in quos dicti thesauri, & avaritia Imperium exercebant (unde illa caecitas causa tantorum malorum, sine ullis conscientiae stimulis patratum, ortum ducit) contaminarunt.

His legibus ita promulgatis tyrannorum creatores, qui tunc in aula versabantur, varia diplomata describi curarunt (illi enim maxime dolebant, cum cernerent ad dictam praedam & extorsiones dicta tyrannide factas aditum non patere amplius) & ad diversas Indiae provincias miserunt. Illi, quibus cura, & onus extirpandi, & diversa tyrannide opprimendi incumberebat, ut nullam unquam observaverant ordinem, sed maxima semper inordinatione se gesserant, his lectis diplomatibus, antequam novi iudices, qui mandata executioni mandare debebant, advenissent, aut appulissent, eorum opera (ut dicitur, nec veritati repugnari videtur) qui huc usque eorum peccatis, & violentiis faverant, cognoscentes dictas leges & promulgationes, effectum fortiri debere, ad seditionem commoti sunt, & rebellarunt, cumque iudices, qui mandata executioni mandare debebant, advenissent, remoto omni amore, & timore Dei, non sunt etiam veriti, omnem reverentiam, & obedientiam, quam Regi debebant contemnere, & flocci facere, & atque ita proditorum nomen assumpserunt, se, ut crudelissimos tyrannos ab omni humanitate alienos gerentes.

Præcipue verò in Regnis Perusii, ubi Anno 1542. facinorosa, & stupenda committunt, ut similia nunquam nec in Indiis, nec in toto orbe audita sunt: neque verò solum in Indianos, quos

ferè omnes vitæ usura privarant, hæc exercent, sed etiam in seipsos, permittens Deus, iusto suo iudicio, ut sibi ipsis carnifices existant, & sua tela in propria viscera convertant. Horum rebellium favore reliquæ novi hujus mundi partes legibus parere recusarunt. Et reliqui suæ Majestati preces fundere, singentes, ipsimet rebellarunt: ægrè enim status, & bona, quæ usurparunt, dimittunt, nec libenter Indianorum, quos in perpetua captivitate tenent, victas manus solvunt: & ubi gladiis neci dedere cessant, paulatim servitutibus personalibus, oneribusque injustis, & intolerabilibus, opprimunt. Quod huc usque Rex impedire, aut avertere non potuit, quia omnes, tam potentes, quàm humilis conditionis, homines, alii quidem plus, alii minus, alii publicè, & palam, alii clam, & secreto latrociniis dediti sunt, & sub prætextu Regis inferendi Deum dedecorant, & Regi furantur.

Quod sequitur, pars est epistola, quæ à quodam, qui his peregrinationibus adfuit scripta est, in qua recenset, quæ à quodam Capiteano, in illis regionibus, quas pertransiit, patrata sunt. Et quia dicta epistola, cum aliis chartis compingenda, & liganda tradita erat, compatiior aliquot folia perdidit, quibus stupenda, quæ ab aliquo etiam qui adfuerat acceperam, continebantur: Quod jam vobis proponam, sine principio, & sine imperfectum tradant, quia autem, quæ supererat particula, multa notatu digna continebat, consultum mihi visum est, ut typis mandaretur, omnino confident ea V. Celsitudini non minus compassionis, & horroris, quàm, quæ supra dicta sunt, & per consequens, maximum medendi desiderium, paritura.

LITTERÆ.

UT catenis vincirentur, & in servitutem, redigerentur, permittit, quod & factum est, & Capiteaneus multas horum hominum medendi catenis victorum, turbas secum ducebat, quo actu ut regio augetur (ut decebat) non procurabat, cumque Indiis, omnes, quos habebant victus prædaretur, naturales regionis incolæ ad tantam necessitatem

tatem redacti sunt, ut multi, in itinere fame motui reperirentur. Indiorum etiam ad littus maris Hispanorum onera, & impedimenta ferentium, ultra decem millia perierunt. Nullus enim vivus, propter nimium regionis æstum, à littore recedebat.

Postea verò vestigiis Joannis Ampudiæ insistens, Indios, quos ex Quitonia provincia, adduxerat, itinere unius diei præmittebat, ut pagos detegerent, & prædarentur, atque ita parata præda esset, cum, suis comitatus, accederet, (isti autem Indiani ad ipsum & socios pertinebant, quorum aliqui ducentos, aliqui trecentos, alii plus, alii minus, habebant secundam uniuscujusque onera, & impedimenta) qui Indiani ad Dominos, cum iis, quæ deprædati fuerant, se recipiebant. In quo agendo maximas crudelitates, in pueros, & fœminas exercebat: in Quitonia regione eadem ratione processit, omnem regionem incendio vastans, & granaria, in quibus dynastæ Mahiden suum, id est frumentum, asservabant, comburens. Maxima, ut fierent damna in ovium cæde, permisit, quibus & Hispani, & naturales Incolæ vivebant. Et ad solum cerebrum, & sebum obtinendum permisit, ultra ducentas, & trecentas oves cædi, quarum caro nulli erat usui. Cum autem multi Indii Hispanorum amici, & confœderati, eos sequerentur, ut agnorum corda comederent, eorum miram stragem ediderunt, ob id tantum, quodd reliquas partes non comederent. Et eorum duo, in provincia Purua, vigintiquinque agnos, qui inter Hispanos vigintiquinque coronatis vendebantur, ad solum cerebrum & sebum obtinendum, occiderunt. Et ita inordinato hoc pecorum cædendorum excessu, ultra centum millia pecorum capita perierunt. Qua de causa regio in maximam penuriam incidit, & ejus incolæ fame miserè peribant. Et provincia Quito, quæ tanta frumenti copia abundabat, ut dici vix possit, hoc procedendi modo tali fame pressa est, ut frumenti sextarius decem coronatis venderetur, & unus agnus totidem.

Dictus Capitaneus ex littore reversus, Quitone discedere, & Capitaneo Joanni de Ampudia se conjungere decrevit, & deliberavit: quod ut faceret, ultra ducentos, cum equites, tum pedites, conspici, inter quos multi erant urbis Quitoniæ cives, quibus concessit, & permisit, ut secum Cacicos, qui sorte illis dati fuerant, & Indianos, quotquot vellent, assumerent, & ducerent; quod fecerunt: quidam Alphonso Sanches Nuyta Cacicum suum, cum centum Indianis, & ultra, cum

uxoribus deduxit, quem comitatus est Petrus Cobo, cum cognato, ultra centum quinquaginta, unà cum conjugibus ducens, quorum plurimi liberos secum, ne fame perirent, assumebant.

Moram etiam Popayani civis, ultra ducentas personas secum assumpsit, idemque fecerunt omnes cives, & milites, quisque secundum facultates, qui sibi concedi postularunt, Indianos & Indianas incaptivitatem redigendi, quod illis ad mortem usque concessum est, ut illis mortuis idem de aliis fieret: nam quod Indii subditi, & vasalli essent suæ Majestatis, idem Hispanis, cum illis erat commune, qui tamen eadem mortis pericula subibant.

Atque hoc modo hic Capitaneus Quitone discedens in urbem Octabam, quæ illi sorte contigerat, se recepit, & à Cacico petiit, ut sibi quingenti homines traderentur, quos ad bellum duceret qui illi, cum quibusdam magni nominis viris, dati sunt. Aliquam horum hominum partem militibus suis divisit, & reliquos secum duxit, aliquos quidem oneratos, alios catenis vinctos, alios verò solutos, ut illis infervirent, & cibaria ferrent. Et hoc modo catenis, & chordis ligati, ducti sunt. Illi Quitonia provincia discedentes, ultra sex millia Indianorum deduxerunt, quorum vix viginti in regionem suam revecti sunt maximis enim, & crudelibus tormentis, quibus in calidis, & ardentibus illis regionibus cruciabantur, perierunt.

Eodem tempore accidit, ut quidam Alfonsus Sanchezius à dicto Capitaneo alicui turmæ præfectus sit, qui aliquot fœminas, & pueros cibis oneratos, offendit, à quibus expectatus est, ut illi eorum, quæ habebant, aliquid impartirentur: sed hic Capitaneus jussit, ut omnes ensibus cæderentur. Et hic res mira accidit: cum miles quidam Indianam percuteret, ejus ensis primo ictu medius fractus est, secundo sola capula illi in manu remansit, nec Indiana læsa est, aut vulnerata. Et cum alius miles pugione quadrato Indianam percuteret, pugio, quatuor digitorum longitudine, primo ictu fractus est, & secundo sola illi capula in manu remansit.

Circa idem tempus Capitaneus Quitone discessit, & abduxit maximum naturalium incolarum numerum, quorum matrimonia solvens, & separans, juniores fœminas Indiis, quos ducebat, seniores verò reliquis, qui in urbe remanebant, dividebat & distribuebat. Eum Quitone discedentem, mulier magnis clamoribus persecuta est, orans, & obtestans

testans, ne maritum suum deduceret, se enim tribus infantibus onerata, eorum victui necessaria suppeditare non posse, sed fame perituros, cumque Capitaneus eam primo applausu satis iracundè repulisset, secundo duplicatis clamoribus, accessit, dicens, natos suos nimia fame pressos perire: cum autem videret non moveri Capitaneum, nec sibi maritum restitui, puerorum capita lapidibus elidens, eos interfecit.

Eodem autem tempore, quo in urbem Palonem Provinciae Lilianae appulit, Capitaneum Joannem de Ampudia offendit, qui ad detegendam & pacificandam regionem praecesserat, qui tunc urbi (ab eo praesidiario milite Majestatis suae, & Marquionis Francisci de Piarro nomine munita) praesidebat, cui Petrum Solanum de Quennonibus cum octo consiliariis, praefecerat, & reliquam regionem, quae pace fruebatur, diviserat. Cum autem dictum Capitaneum appulisse intellexisset, illius invisendi gratia, cum multis incolis & pacificis Indianis, victu, & fructibus oneratis accessit: quem postea multi Indiani vicini cibaria apportantes, secuti sunt: aderant incolae Xamundiae, Paloniae, Salimaniae, & Boloniae: cumque tantam frumenti copiam, quantam petiisset, non attulissent, magnum Hispanorum numerum cum suis Indianis misit, ut frumentum conquirerent, & jussit, ut ubicunque inveniretur, adferrent. Et ita Boloniam, & Paloniam se contulerunt, ubi Indianos in suis aedibus pacifice viventes, invenerunt. Hispani vero, & eorum comites, eis frumenta, aurum, tegmenta, omnia denique, quae habebant, furati sunt, plurimosque ligarunt. Indii se tam mala tractatione affici cernentes, ad dictum Capitaneum accesserunt, petentes, ut quidquid sublatum esset, restitueretur, qui nihil quidem restituere voluit, sed sues non reversuros promisit. Praeteritis tamen quatuor, vel quinque diebus iterum Hispani ad frumenta revertuntur, & Indios naturales, ut antea, depradantur. Quare videntes Capitaneum promissis non stare, omnis regio contra Hispanos commota est, & rebellavit, unde maxima damna provenerunt, & graviter Dei, Regisque Majestas offensa est, & ita populo, & habitatore deserta haec regio remansit: Olimasii enim, & Mantiposii, cum cernerent eorum urbes, & habitationis loca deseri, singulis diebus à montibus descendebant, & depradabantur, inter quos qui fortior erat debiliorem comedebat, haec enim gens montana est, & bellicosa, dictoque populo infesta, & inimica. Hoc facto dictus dux ad Ampudia urbem se contulit, in qua, ut Capitaneus generalis receptus est, &

est, & inde Liliū, & Petinium versus ducentis, vel circiter; tam pedibus, quàm equitibus, comitatus, iter suscepit.

Praetis his omnibus dictus gubernator Capitaneos suos, qui cruenta bella Indianis inferrent, misit, qui diversis ædium incendiis, & bonorum depradationibus maximum Indianorum numerum, vitæ lumine privarunt, quod per multos dies continuatum est. Regionis huius Domini, cum ita destruerentur, & affligerentur, Indianos pacificos, cum cibariis ad eos mittebant. Postea verò, cum omnibus Indiis, quos Liliæ Hispani ceperant, neque enim unicus relaxatus, aut dimissus fuerat, Yceam versus se contulit, ad quam vix applusus Hispanos diripere, & Indianos, quotquot possent, cedere iussit, multasque domos incendio consumere, atque ita ultra centum igne, & flammis absumptæ sunt, Inde ad aliæ urbis, quæ Tulilicui appellabatur, iter se accinxit, cuius Cacicus statim in pace multis Indianis comitatus obviam illi processit. Capitaneus ab eo, & subditis aurum petiit, qui se modicum habere respondit, sed tamen, omne, quod haberet, daturum, quo dicto, omnes, quidquid habuerunt, & potuerunt, dederunt. Quorum unicuique chirographum, in auri dati testimonium dedit, dicens eum, qui hoc chirographo destitutus reperiretur, canibus, ut devoraretur, insignum auri non dari, expositurum iri. Atque ita timore perculsi Indiani, quantum auri potuerunt, dederunt, illi verò, quibus deerat, vitandæ mortis causa ad montes, & aliàs urbes confugerunt: quomobrem magnus Indianorum numerus sublatus est. Paulo post in mandatis dedit Cacico, ut duos Indianos ad urbem Daguam mitteret, qui significarent, ut in pace illius habitatores accederent, & maxima auri pondera adferrent. Hoc facto ad aliam urbem accedens, Hispanos eadem nocte misit, ut Indios, & Tulilicueneses caperent, qui sequenti die ultra centum personas adduxerunt, quorum aliquos, qui ferendis oneribus idonei iudicabantur, sibi, & suis militibus reservavit, aliquos verò catenis devinciit, in quibus omnes interciderunt. Parvos autem infantes dicto Cacico Tulilicuenesi devorandos dedit, quorum cutes cineribus repletæ adhuc hodie in eius ædibus visuntur: & ita hanc urbem sine interprete reliquit, seque versus provincias Cahilienses contulit, ubi capitaneo Joanni de Ampudia qui ad aliam viam detegendam missus erat, se conjunxit, relinquens uterque in iis regionibus per quas iter susceperant, suæ crudelitatis æterna vestigia. Dictus autem de Ampudia quandam urbem accessit, cuius

Dominus

Dominus Bitacon nomine, certas fossas, se defendendi gratia, fieri curaverat, in quas duo equi, quorum alter Antonii Redondonis, alter verò Marci Narquesii, deciderunt, posterioris equus mortuus est, prioris verò, vivis superstit. Quocirca dictus de Ampudia præcepit, ut quotquot occurrerent Indiani, caperentur: & ita ultra trecentos Indianos captos in has fossas coniecere, & centum ædes circiter, incendio consumpsere. Paulò post simul, in ampla quadam urbe convenerunt, ubi Indiis non vocatis, nec ullum interpretem habentes, quo cum illis colloquerentur, lanceis maximum eorum numerum delevere. Et quamprimum, ut dictum est, se conjunxerunt, dictus Ampudia Capitaneo narravit, quomodo se Bitaconia gessisset, & quam multos in fossas coniecisset, cui Capitaneus respondit probè rem esse gestam, se etiam primo ad fluvium Bambam, qui Quitoniam provinciam præterfluit, adventu, eodem mortis genere, ultra ducentis Solis lucem eripuisse: atque ita toti regioni simul bella movere cœperunt. Quibus simul gestis, alter provincias Birumia, vel Anzerma, intravit, atque in illis crudelissima bella, usque ad casas salis, gessit. Postea Franciscum Garciam, ut prædaretur, præmisit, à quo naturales incolæ maximis damnis, & injuriis affecti sunt. Indiani bini accedebant, signis pacem pro tota regione, se petere, & efflagitare demonstrantes, seque illis, quidquid peterent, vel fœminas, modo vitæ parceretur, duros, & allatuos, quod & verum erat, ut ipsimet postea confessi sunt. Franciscus Garcia aliud responsum illis non dedit, nisi, ut discederent, se Baccho nimium indulxisse, uec percipere, quæ dicerent. Atque ita ad Capitaneum reversus ad excurrendam totam provinciam, & bella naturalibus regionis incolis, furtis, latrocinis, deprædationibus, cædibus, inferenda, acceperunt, & ex ea regione ultra duo millia hominum exprompserunt, qui omnes postea in cathenis morte absumpti sunt. Denique antequam loco cederent, ultra quingentos homines, violenta morte exceperunt.

Rebus ita bene gestis in provinciam Caliliensem, pedem retulit. Si verò in itinere Indiani aliqui deficerent, ensium mucronibus morti dabantur, vel certè caput, ne in aperiendis cathenis nimium labor esset, amputabat, ne etiam reliqui morbum simularent, & his modis omnes perierunt, neque ex iis omnibus, quos ex Quitonia, Pastonia, Quilla, Cangapatra, Popayania, Lilia, Calisia, & Anzerma deprompserat, ullus vitæ superstit. Reversi autem, cum urbem magnam in-

M

grede-

grederentur, quotquot potuerunt, occiderunt, illaque ipsa die trecentos captivos ceperunt.

Misit ex dicta provincia Lilia Capitaneum Joannem de Ampudia, cum multis militibus ad loca habitata Lilia, ut quotquot posset Indianos, ad vecturam adduceret, ex omnibus enim iis, qui Anzerma, & Allia adducti erant, (quorum maximus erat numerus) nullus vitæ supererat, ultra mille autem homines inde deduxerat (cæcis non numeratis, aut computatis) quorum dictus Capitaneus, quos sibi necessarios esse existimabat, reservavit, reliqui militibus traditi sunt, qui catenis victi, omnes perierunt. Sic itaque tam Hispanis, quam naturalibus incolis (cuius rei parvus, qui restat numerus, testis est) expopolata urbe, ad iter Popayani se accingit, relicto in itinere Martino de Aquirra, qui alios sequi non poterat. Qui cum ad Popayanum pervenisset, præsidiario milite urbem munivit, & eodem modo, quo alios, huius regionis incolæ, afflixit, & destruxit. Curavit etiam Regii numismatis formam confici, & omne aurum, quod habebat, illud etiam miscens, quod Joannes de Ampudia furatus fuerat, antequam accederet, liquari præcepit, & nullis rationum tabulis confectis, nullis militibus persolutis, exceptis paucis, qui equos amiserant, in solum suum usum tantam auti vim convertit. Hoc peracto, quintam, quæ suæ Majestati debetur, partem, assumens se Cuzconium, ut gubernatori rationem redderet, proficisci, dixit, & affirmavit. Sed aliam viam, Quitoniam versus, secutus est, multis Indianis in itinere captis, qui omnes, vel in via, vel Quitonio perierunt, postea autem numismatis formam, quam fieri curarat, corruptit, & destruxit. Hic annotandum, & animadvertendum, quod ipsemet de se ipso, non ignarus malorum, & crudelitatum, quas patrabat, dixit: Qui ab hinc quinquaginta annis has regiones peragrabant, & hæc audient, talem tyrannum hac pertransisse, dicent, & narrabunt.

Vestra Celsitudo certa esse debet, hoc ipsos in hanc regionem, istius tyranni, introitus, & exitus, & eosdem modos hoc Indianos, qui securè in sua regione vivebant, visitandi, ab aliis Hispanis practicos, & executioni mandatos esse, qui eadem vestigia, ab eo tempore, quod India detecta est, usque in præsentem diem, calcarunt.

AUTHOR.

AUTHOR.

Inter ea remedia . quæ Dominus Bartholomeus de las Casas , Regie urbis Chiapensis Episcopus , in concilio Prælatorum , & litteratorum , eruditorumq; virorum , ad Indiarum reformationem Valladolidæ Anno millesimo quingentesimo quadragésimo secundo , sue Majestatis auctoritate , congregato , retulit , octavum ordine erat , quod sequitur ; viginti rationes , & causas comprehendens , quibus contulit Indianos Hispanorum Imperio , feudo , clientela , neq; alia quovis modo tradi debere , si velit sua Majestas (ut desiderat) eos tyrannide & damnis , quæ patiuntur , tanquam ex ore Draconis eripere , & liberare , impedireq; , quo minus destruantur , & cedantur , & ne mundus ille , naturatibus incolis , quibus eum refertissimum vidimus , omnino destituatur , & deseratur .

Octavum remedium inter alia fortissimum est , & potentissimum , hoc enim omisso reliqua nullius essent momenti nec valoris , omnia enim ad hoc unum tanquam certi modi ad suum finem , referuntur : & ita Majestatem vestram concernit , ut vix dici possit , vel sermone exprimi , de tota enim perditione , vel conservatione Indiarum agitur . Hoc autem tale est : ut Vestra Majestas magna solennitate in curiis , pragmaticis sanctionibus , & Regiis legibus constituat , & imperet , ut omnes Indii tam victi , & subacti , quam vincendi & subigendi , sub Vestræ Majestatis Imperio , Regnis Castellæ , & Legionæ , tanquam subditi , & vasalli liberi , ut sunt , reducantur , & incorporentur , neque ullius Hispani Imperio subjiciantur , sed hæc sit inviolabilis constitutio , determinatio , & lex Regia , ut nec hodie , nec in perpetuum , à dicta Regia Corona separari , neque dari , commendari , in feudum deponi , aut ullo servitio , vel personæ merito , aut necessitate intercedente , vel ulla causa , quæ prætendi posset , ab hac Regia Corona separari possint . Ad cuius rei confirmationem , & firmiorem constitutionem Vestra Majestas solenniter , per fidei verba , Regiam Coronam & reliquias res sacras , quæ à Principibus huiusmodi negotiis adhiberi solent , juramentum præstabit ,

M 2

nullo

nullo tempore neque personam suam Regiam, nec illius, tam horum Regnorum, quam Indianorum successores, quantum in sua potestate situm erit, revocatos: & expressè testamento cavebit, ut in perpetuum hæc Constitutio ab hæredibus observetur, & defendatur, & quantum in illis situm erit, confirmet & continuent, Et hoc viginti rationibus necessarium esse probatur, quarum aliquas, quæ ad rem facere videbantur, hic addidimus.

Secunda rationis Apographum.

Hispani nimia sua avaritia, & habendi cupiditate, religiosos in eas urbes, & loca, quibus imperant, intrare nec permittunt, nec patiuntur: inde enim duplici damno se affici dicunt, quorum primum, & præcipuum est, quòd Indii ad conciones, & prædicationes convocati, & congregati, ociosi manent, nec labori incumbunt, & interea eorum negotia non geruntur. Et quandoque accedit, ut Indianis prædicatione occupatis, Hispanus accesserit, & omnibus videntibus, quinquaginta, vel centum, quantum ad sarcinas, & impedimenta ferenda necessarii videbantur, sequi jusserit, qui cum pergere recusarent, baculorum, & pedum ictibus ad id coacti sunt: atque ita commutis, & turbatis tam Indianis, quam religiosis, utrorumque salutis impedimentum attulit. Aliud damnum quo se affici dicunt, est, quòd initiati Indiani, & Christiani facti, imperiosi fiunt, & se doctiores, capacioresque, quam sint, existimant, atque ita tanta servitia, quæ solebant, præstare detrectant, & recusant.

Nihil aliud in votis habent Hispani, quam ut imperent, & ab Indianis, tanquam Domini, colantur, & adorent.

Data opera, apertè Evangelii cursum, ne Christianismus Indiani amplectantur, retardant, & impediunt.

Datur autem quandoque duobus, tribus, vel quatuor Hispanis urbs vel pagus (aliis plùs, aliis minus) accedit, ut pro sua parte, alter scēminam, alter maritum, tertius liberos, ac si porcos dividerent, consequantur. Iis autem Hispani ad multa utuntur, vel ad colendos agros vel in fodinis, vel certè eorum operam locant ad onera per quinquaginta, sexaginta, centum itineris milliaria, ferenda. Quod cum fiat quotidie

quotidie, Indiani verbi Dei prædicationibus nec adesse, nec de sancta fide informari, & instrui possunt, Ex liberis servos fecerunt, maximas urbes, & amplum hominum numerum deleverunt, nec ullis ædificiis, liberis, patribus, vel matribus pepercerunt.

Hispani non maiorem curam conversionis horum hominum gerabant, quàm si omnes hæ animæ rationis capaces, & participes, cum corpore essent interitura, nec illorum vitam ulla immortalitas, gloria vel pœna sequeretur,

Tertia rationis Apographam.

Hispanis ad nostram fidem Catholicam Indianos initiandi onus incumbit : quamobrem Joannes Colmenero in Sancta Martha, vir fantasticus, ignorans, & fatuus, à nobis examinatus, (quamvis urbs ei esset commendata, & animarum curam gereret) ne quidem signo crucis se munire norat, cumque interrogaretur, quidnam Indianos sibi commissos doceret, respondit se damoni, & diris eorum capita devovere, & hoc sufficere si illis diceret, *Per Signin Sanctim Cruces.*

Sed quomodo Hispani, quantumvis egregii & nobiles, animarum curam gerere possent, majori eorum parte decem præcepta, quæ credenda sint, & reliqua ad salutem necessaria ignorante, qui nulla alia re moti Indias petunt, quàm ut effrenatis desideriis, & immodicæ cupiditati inserviant, & plerunque omnes vitiis sunt dediti, corrupti, inhonesti, & inordinati, ita ut si æqua lance cum Indiis ponderentur, si ne ulla comparatione Indii majoris virtutis, & sanctioris vitæ reperientur, & judicabuntur. Indiani enim, quamvis infideles, unica uxore, secundum naturæ, & necessitatis præcepta, contenti vivunt, & Hispanos, non una, sed vix quatuordecim, Divinæ legi directè repugnantes, contentos cernunt. Indiani nullis bona eripiunt, vel prædantur, nulli sunt injurii, neminem opprimunt, vel cadunt : & cernunt omnia peccata, omnia mala, infidelitates, & iniquitates, quæ ab ullo mortali contra omne jus committi possent, ab illis patrari. In summa Indiani irrisuibus & incrudelitate, de Deo dicta persequuntur, & in ea versantur omnium Deorum, nostrum, cui sunt tam mali, & perditæ servi, pessimum, & iniquissimum. Quod verò ad Vestram Majestatem atinet nihil ea

hil ea , inter omnes Reges aut crudelius , aut iniquius ducunt , cùm tam crudeles , & impios servos ad has regiones mittat . & ea distinentur opione , ut Vestram Majestatem , sanguine , & carne humana vesci firmiter credant. Hac quidem Majestati Vestræ nova sunt , & inaudita , sed illi regioni satis vera , & inveterata . Similia multa , quæ oculis vidimus , in medium quidem possemus proferre , sed Vestræ Majestatis auribus essent molesta , & stupore hominum animos consternerent , summaque distinerentur admiratione , quòd Deus in tantum tempus Hispaniam absorbere , & devorare protelarit , & distulerit.

Hic titulus , Hispanorum commendationi Indios submittere , non habet alium finem , quàm , ut occasione sumpta , in servitutem redigantur . Hispanus alicuius urbis , pagi , vel villæ Dominus aut præfectus , plus damni & mali , depravatæ suæ vitæ exemplo inferet , quàm centum probi , & sancti religiosi ædificando & convertendo boni facere possint.

Quarta rationis Apographum.

SI Hispani aliquod Imperium , vel particulare interesse forte habeant , magna habendi cupiditate ducti , abstinere non possunt ab afflictione , injuriis , turbationibus , & oppressiõibus , quibus à suprema Vestra Majestatis Curia satis fieri non potest , nec remedia adhiberi queunt , Hispani enim minis eos terrent , & sapè , ne conquerantur , cædunt , cuius rei certam habemus notitiam . Unde manifestè apparet , eos pace & quiete destitutos , rebus divinis vacare non posse , mille enim impedimentis , angoribus , tormentis , mœroribus , & afflictionibus distrahuntur , quo fit , ut Majestatem Vestram odio , & legem abominatione persequantur , nimis ponderosum , avarum , & latu impossibile Vestræ Majestatis tyrannicum jugum , quod rejiciatur & excutatur dignum invenientes : & desperatione ducti Deo maledicunt , illi supradicta omnia mala attribuentes , cum colore , & titulo suæ legis tam multa mala accjdant , quæ ipse fert , nec eos castigat & punit , nec nequitiam eorum , qui se servos Dei jactitant , à quibus hæc mala oriuntur , & procedunt , retardat , aut omnino reprimat . Die ac nocte suorum Deorum desiderio aguntur , & flagrant , nostro Deo eos meliores esse existimantes , ab hoc enim infinitis malis , ab ijs multis bonis afficiuntur , eorum causa nullas molestias , quibus Christianis affliguntur , recipientes.

Quinta

Quinta rationis Apographum.

Demonstrabimus, & ostendemus Vestræ Majestati, Hispanos spatio triginta octo, vel quadraginta annorum, numero computato injustè ultra duodecim milliones vestrorum subditorum cecidisse: non dico quantum multiplicare, & sobolem augere potuissent, cum nulla sit regio in toto mundo tam apta, & conveniens, cum bestiarum, tum creaturarum humanarum generationi: ferè enim omnes huius Regni regiones temperatæ sunt, & per consequens humanæ generationi faventes. Innumera hæc gens ab Hispanis, ut officia, dominationes, & Imperia in cæteros haberent & excercerent, cædibus sublata est. Si enim Indianis injusta inferentes, illi se armis tueantur, eos miris editis stragibus cædunt, qui verò pugnae supersunt, servi ducuntur ad fodiendum aurum, & argentum, eos, ad onera ferenda, binos, tanquam bestias, ligantes, quos etiam locant, & illis perinde est, moriantur vel vivant, modo eorum labore aliquod emolumentum consequantur, & multos nummos cumulent. In veritate loquor, me multa dicenda, quæ omnibus nota sunt & manifesta, relinquere. Quod si quis contrarium Vestræ Majestati persuadere velit & tenet, ipsius veritatis viribus probabimus eum læsæ Majestatis reum, & latrociniorum in Indiis commissorum esse participem vel aliquam eorum partem sperare. Quis enim aër tam pestilens cælo descendere potuisset, qui ultra 2500. terræ milliaria, infinito hominum numero culta, nullo relicto habitatore, consumpsisset.

Sexta rationis Apographum.

Hispani sola temporali utilitate ducti, notam, qua nulla magis ignominiosa aut pestilens, Indianorum nomini injusserunt, eos scilicet abominandi illius contra naturam peccati esse conscios, & reos: in quocertè, non minor inest nequitia, & malitia, quàm falsitas, & mendacium. In omnibus enim Insulis, Hispaniola, sancti Ioannis, Cuba, Jamayca, & sexaginta Lucayis, in quibus infinitus vivebat hominum numerus, nulla unquam huius peccati mentio facta est, cuius rei testes sumus. à principio enim inquisivimus. Nec in toto Perusio, de eo scelerè

lere ullus sermo. In regno verò Yucatan, ne unicus quidem hoc unquam crimine contaminatus inventus est, denique nec in tota America generaliter. Fertur quidem in aliquibus partibus aliquos huiusmodi homines vivere: non tamen idcirco tota regio insimulari, aut vituperatio affici debet. Idem de victu carnis humanæ dictum volumus, nempe in hisce partibus nihil tale fieri, in aliquibus tamen non negamus, sed etiam illos idololatriæ accuserunt, quasi verò tales sint, ab hominibus, non autem à Deo, quem offendunt, puniri, & castigari debeant enim terras & Regna separata, & solis naturalibus Dominis obedientiam præstant. Nostri autem majores, antequam in fidei doctrina instructi essent, & instituti, iisdem idololatriæ tenebris erant obvoluti, & ante Domini adventum omnes in eodem errore versabantur. Quod autem tam humani, comes, & humiles se illis præstiterint, eos legis, & fidei Christianæ nec idoneos, nec capaces dicere ausi sunt.

Hispani sponte, & data opera impedimento erant, ne doctrina Christi, ejusque virtus & potentia prædicaretur, & annuntiaretur: religiosos enim ne tyrannides detegerent aut animadverterent, urbibusque aliisque locis expellebant: immo etiam Indianos malo suo exemplo corrumperunt, depravatos multos mores & vitia, quorum antea penitus extiterant ignari, illos docentes; ut sunt jurare, sacrum Christi nomen blasphemare, usuras exercere, mentiri, & multa alia peccata, eorum naturæ, tam benignæ, comi, & rectæ, contraria & repugnantia.

Iterum igitur Indianos Hispanis tradere, vel relinquere, nihil est aliud, quàm eos hominibus dare, qui proculdubio, & corpore, & anima illos destruent, & ad nihilum redigent.

Rex Ferdinandus fraude & dolo circumventus, Indianos ex Insulis Lucayis, ad Hispaniolam trahi & duci, atque ita propriis ædibus, & patria privari permisit: quæ causa extitit, ita ut in quinquaginta Insulis, quarum aliqua Canaria majores erant, & omnes populo infinito abundabant, undecim tantum personæ, cujus rei testes esse possumus, inventæ sint. Si Majestati Vestræ, eorum hominum, qui Insulas Lucayas incolebant, crudelitates, cædes, devastaciones, quæ ab his sanctis Hispanis commissæ sunt, recenserem, Regiis vestris auribus fastidium, & horrorem parerent. Hispanos autem Indios bellis lacecessisse, occidisse, natis, amicis, proximis, bonisque privasse, & spoliassè superius satis, abundeque probatum est, hoc idem regio omnino desolata, & deserta

ferre testatur, mundus clamant, & Angeli deplorant, Deus magnis illis castigationibus, & vindictis, quibus in nos sævit, apertè declarat.

Septimæ rationis Apographum.

Hispani Indianis omnem corporis substantiam, domi enim aliud non habent, sugunt & lingunt; ad sanguinem usque spuum torquent, omnibus periculis exponunt, divesfos labores, & intollerabiles imponunt, & quod magis est, variis tormentis baculorum, & flagellorum ictibus eos lacerant, & laniant, deniq; mille modis affligunt, & consumunt.

Subjicere autem Indianos Hispanorum potestati, idem est, ac pueros frenetecis & furiosis novaculam gerentibus jugulandos dare, vel homines potestati furiosorum, & capitalium hostium, quos jamdudum cœdendi desiderium teneret, exponere vel virginem formosam adolescenti, ejus amore capto & illaqueato tradere, inde enim ejus corruptio, & violatio, sequeretur, nisi gratia divina intercedente insigni aliquo miraculo, liberaretur: breviter idem esset, ac si inter rabidorum taurorum cornua imponerentur, vel si lupis, leonibus, aut tygridibus longa fame oppressis objicerentur, & exponerentur. Nec minoris essent autoritatis leges, prohibitiones, & minæ de expositis non devorandis, his crudelibus feris factæ, quàm Hispanis de non cœdendis Indianis, ut aurum obtineant. Et magna nostra, longaue experientia hoc Majestati Vestræ affirmamus, quod quamvis imperaret, ut patibulum, præ foribus cujusque Hispani erigeretur, & per sacram suam coronam juraret, unumquemque eorum affixum iri, si vel unus Indianus occisus, desideraretur: tamen si sua Majestas aliquam illis autoritatem, potestatem, vel imperium mediaret, vel immediatè quocunque alio modo concederet & permitteret, ab occidendis Indianis non desisterent.

Octavæ rationis Apographum.

Non solum Indiani servitutem Hispanorum ferunt, sed etiam illis datur lano, vel potius crudelis carnifex, qui illis in unaquaque urbe vel loco imperat, quem Estanciero, vel Calpisquo sua lingua vocant, ut eorum laboribus, & omni operi, ad quos eos accingi supremus latro jubet, invigilet: Qui tantis tormentis eos afficit, ut nulla in toto mundo illis sint comparanda. Hic carnifex fustibus, flagellis, & baculis illos cedit, urentis laridi stillantibus guttis irrigat, tormentis continuis torquet, vi virgines, & mulieres stuprat, gallinas, eorum maximum thesaurum comedit, vel Dominis & tyranno majori dono dat: denique va-

N

riis aliis

riis aliis & infinitis tormentis cruciat : & ne de illatis tormentis conquerantur , hic Diabolus illis timorem incurit , seque eos idolatriæ insinulaturum , & accusaturum minatur. Denique necessum est , ut complacent & inserviant viginti circiter inordinatis & dissolutis hominibus , nulla ratione præditis : atque ita quatuor præcipuos habent Dominos & magistros, Vestram Majestatem, suum Cacicum, illum cujus Imperio submituntur, & illum Estancieronem, de quo pauld ante facta est mentio , qui quidem omnium pessimè illos tractat. Et adhuc illis omnibus addi possunt , monchachos , & Mauri quorum ministerio magnus Magister , & Imperator utitur , isti enim miseram hanc gentem graviter deprædantur, & opprimunt.

Decima rationis Apographum.

Maximè timendum est , ne Deus Hispanis propter maxima peccata, quæ hæc gens in India patravit & commisit , destruat, & ad totam desolationem adducat , cujus rei iam apparet castigatio , & jam omnes confitentur maximum fecisse progressum unde apparet Deum propter dictarum regionum devastationem , & destructionem maxime offensum & iratum, cum ex tantis thesauris , quos India dedit (qui tanta auri, & argenti vi constabant, ut nec Salomon, nec alius Rex quispiam , de tanta mentionem fieri audiverit) nihil omnino remanserit, aut superfit. Immo de ea pecunia, quæ hic ante Indiarum conquestionem extabat , nihil amplius cernitur. Unde accidit, ut omnia cariora sint, quàm solebant, & populus magna necessitate, & inopia prematur ; nec quidquam magni, aut admirandi Majestas Vestra exequatur.

Undecima rationis Apographum.

TOto eo tempore, quo gubernatio penes Laresium fuit, non major adhibita est cura in docendis , & instruendis Indianis , vel ad salutis portum ducendis , quàm si ligno, vel lapidibus constitissent. Ille maximas urbes expopulabat, & uni Hispano centum Indianos, alteri quinquaginta, ut quisque illi gratus erat, tribuebat. Ille infantes, senes, gravidas fœminas & puerperas , viros in aliquo officio, vel dignitate constitutos , communem plebem , naturalium urbium & regionum Dominos, iis, in quorum amicitiam vel utilitatem ferebatur, tradebat, in literis Imperatoris scribens : Tibi tali, quem nominabat, tantus Indianorum numerus, cum suo Cacico detur, ut eorum servitio in fodinis & negociis utaris. Et ita , nullo dempto, omnis generis, sexus, & ætatis homines, quamdiu vitæ supererant, laborare & inservire cogebantur.

Ille

Ille concedebat, & permittebat, ut viri conjugati, & matrimonio juncti, ad fodiendum aurum, ad fodinas, per decem, quadraginta, octuaginta, quandoque plus quandoque minus milliaria ducerentur. Interea uxores in villis maximis laboribus incumbentes, manebant, & terram cumulabant, quam fodiunt, & elevant quatuor palmarum altitudine, & duodecim pedum latitudine, qui gigantis est labor, cum præcipue non rastris vel bipaliis, sed solis palis terram fodiant, in aliis locis Xilum vel Gossipium nebant, denique diversis aliis servitiis applicabantur, quæ ad nummos comparandos commodiora videbantur, & ita sæpe accidebat, ut conjux conjugem toto anno ne semel quidem videret: cum verò elapso illo tempore conveniebant, ita defessi erant, præque labore, & fame ita debiles, ut cohabitandi vel coeundi nullo desiderio tenerentur, atque sic generatio cessavit, & jam procreati infantes, deficiente ex nimio labore & fame matribus lacte peribant, quæ etiam causa extitit, ut spatium trium mensium, nostrum aliquo præsentem, in Insula Cuba, septem millia infantum obierint: aliquæ fœminæ desperatione ductæ, proprios natos suffocarunt & occiderunt, aliæ verò gravidæ, nè fructus maturitatem consequeretur, herbis quibusdam infantes necdum natos necaverunt: atque ita viri in fodinis, fœminæ in villis & agris vitæ finem imponebant. Sic cessante generatione, paulatim etiam omnes homines deficiebant, totaque regio incolis denudabatur.

Gubernator illos laboribus continuo affligendos tradidit, & in ipso labore, rigore, & nimia austeritate illos tractari permittebat: Hispani enim, quorum imperio traditi fuerant, certos carnifices inhumanos & immites virgis, & alapis eos excipientes, constituebant: neque verò unquam aliquod humanitatis, vel lenitatis signum in illis apparebat, sed toti in rigore & austeritate confecti erant: & verè crudele esset & inhumanum ipsos Mauros, quantumvis magna damna Christianis inferant, tanto rigore, & asperitate tractare, & majori ratione Indianos gentem lenem, comem, humanam, & si ulla sit in toto orbe, obedientem. Qui autem fodinis præerat Miniero, qui verò villis Estanciero appellabatur, quorum inhumanis tormentis oppressi aliqui Indiani, ad montes fugam arripuerunt, solam mortem expectantes; quod cernentes Hispani certum satellitem constituerunt & elegerunt, cui nomen Alquaziles del Campo inditum est, cujus officium erat eos in montibus venari, & persequi. Gubernator in urbibus, & aliis Hispanorum locis, certos viros magni nominis, & auctoritatis constituit, quos

appellavit visitatores, quibus, respectu officii tantum, non computatis ordinariis, quas obtinebant partibus, centum Indiani ad servitium dabantur. Isti insignes erant totius urbis carnifices, & reliquos crudelitate superabant, illis offerebantur & presentabantur, qui ab Alquazilis del Campo in dicta venatione capiebantur, aderat etiam, quibus commendati erant, erant, qui eos accusabat his verbis. Talis Indianus, vel talis Indiana canis est, qui inservire non vult, sed confugit ad montes, ut laborem fugiat & evitet, idcirco peto, ut puniatur & castigetur. Hoc dicto visitator eos palo affigebat, & ipsemet picata chorda, quæ à nautis anguilla voca-

vocatur, quæ est instar vitæ ferreæ, ita eos verberabat & afficiebat ut sanguine undique fluente, pro mortuis relinquerentur. Crudelitatum in hos agnos patratarum Deus est testis. Quod ad me attinet, ne ex mille partibus unicam explicari, aut à quoquam recitari posse existimo. Labor aurifodiendi illis imponebatur, qui ferreis egeret hominibus, montes enim millies invertendi sunt, rupes fodiendæ, aurum postea in fluviis lavandum, & ita in aqua perpetuo versantes & hærentes, naturæ & corporis vires corrumpunt. Quod si ipsæ fodinæ aquam suppeditent, nihilominus tamen brachiorum maximo labore haurienda est. Breviter ut Vestra Majestas laborem auri & argenti fodiendi comprehendat & intelligat, consideret gentiles & paganos Imperatores, ad majus nullum tormentum, dempta morte, martyres damnasæ. Aliquando per annum integrum in fodinis detinebantur, sed postea, cum multa hominum multitudo periret, constitutum est, ut quinque tantum mensibus aurum fodere, illis verò quadraginta diebus liquabatur, quiescerent. Illorum autem quies erat, ut cumulos, de quibus supra dictum est, sternerent, & congregarent, qui quidem labor supra dicto non cedebat. Festi dies illis erant penitus ignoti, labor enim omnibus diebus erat communis. Atque in summo hoc labore ne illius quidem regionis panis, caçabi, qui cum radicibus confectus sit, nisi carnes, aut pisces addantur parvi est nec solidi nutrimenti, sufficienter dabatur: huic panis, regionis piper, & ayæ, quæ sunt radices instar tostatarum raparum, adjungebantur. Et aliqui Hispani, qui insigni liberalitate se illos alere existimabant, singulis septimanis unum porcum quinquaginta Indianis distribuerebant, cujus Miniero mediam partem consumebat, & alteram mediam inter illos dividebat, unicuique tantum tribuens, quantum monachi panis Benedicti in templis dare solent. Aliqui erant, qui nimia avantia obcæcati ad campos & montes eos mittebant, ut arborum fructibus satiarentur, atque ita saturi reversi, per duos vel tres dies, ne unico frusto oblato labori, & operi incumbere cogebantur. Consideret, rogo, Vestra Majestas, quod alimentum ex hoc victu corpora, sua natura tam debilia & delicata, infinitis laborum generibus consumpta & attenuata capere possint, & utrum hi homines tantis laboribus fracti & confecti, vitam tam tristem ducentes, infinitis angoribus, deficiente victu, afflicti & consumpti, longævam vitam trahere valeant. Gubernator tandem jussit, ut illis salaria & mercedes darentur: & tam pro impensis & victu, quam pro laboribus & servitiis, singulis binis diebus tres blancæ darentur, quæ

per annum medio coronato æquivalent, quod quidem sufficiens erat, ut rosarium, pecten & speculum, conficerentur. Multo annorum spatium illis nihil datum est, neque verò illa distrahebantur cura, solo enim hoc desiderio tenebantur, ut semel saturarentur, postea verò vitæ tam afflictæ & desperatæ cederent. Tandem libertate in totum eos privavit & spoliavit, Hispanis permittens, ut in servitutem & captivitatem duriores & asperiores, quàm credi aut imaginari possit, illos redigerent, nihil omnino in hac vita habentes, quo liberè frui possent. Et in eo bestiarum melior est conditio, cum enim ad campos, pascendi gratia mittuntur, aliquid habent relaxationis & libertatis. Indis verò nec tempus, nec otium quiescendi ullum concedebatur: Gubernator in servitutem absolutam, & perpetuam redigebat, nec illis aliquid per se ipsos agendi ulla restabat aut supererat voluntas, sed id tantum, ad quod Hispani inordinata sua avaritia & ambitione trahebantur, eos non tanquam captivos, sed tanquam bestias, quæ ad opus aliquod vel laborem trahuntur, ducentes. Si illis quandoque permitteretur aut concederetur, ut domū ad quietem repeterent, ibi nec uxorem nec liberos, nec quicquam quod comederent, inveniebant, atque ita sola mors afflictis & miseris ultimum erat remedium. Variis itaque laboribus fracti, in morbos, quod faciliè propter delicatam eorum naturam accidebat, incidebant: & quod sanitati maximè adversabatur, & contrarium erat, sine ulla misericordia ad laborem iterum ducebantur, pedum & baculorum ictibus excipiebantur, & Hispani villacos eos appellantes, morbum simulare ad laborem præterfugiendum dicebant: cum verò augescente indies morbo, nihil servitii aut utilitatis amplius expectarent, eos domum remittebant, & ad iter triginta quadraginta, vel octuaginta miliarium, sex vel septem fortes radices, raparum species, cum exigua Carbæi copia dabant, qui non longo itinere confecto, desperati moriebantur: alii confectis decem vel viginti miliaribus, maximo desiderio domum perveniendi, ut ibi miseræ vitæ finem imponerent, in itinere mortui decidebant: & multos in itinere mortuos sæpè vidimus & invenimus, alios ultimum spiritum trahentes: alios vero verbis, ut poterant & geinitu, extremæ famis, qua premebantur, testimonium dantes. Quando autem cernebat gubernator, eorum qui commendati fuerant, deesse numerum, sorte mortuorum vices supplebat: quod singulis ferè annis fiebat & accidebat.

Ferarias, terram firmam, tanquam lupus in agrorum gregem ingressus

gressus est, & tanquam furor & flagellum Dei, tantas, cœdes, strages, latrocinia, violentias & crudelitates, cum Hispanis, quos conscripserat, committens & patrans, & tam multas urbes, & pagos destruens & expulans, ut patrum nostrorum ætas, talia nunquam viderit aut audiverit, nec tam horrenda ullus nostræ ætatis historiographis scriptis testatus sit. Et in Regem, & in subditos insignia furta, cum iis, quos secum duxit, commisit, & ultra quadringenta terre milliaria (quæ quidem regio totius orbis ditissima fertilissima & populis incolisque refertissima extabat, à Dariano, quo primum appulit, usque ad Nicarquam se extendens) destruxit, & ad extremam desolationem adduxit, damna autem, quæ dedit & intulit, quatuor, immo sex auti millionibus, refarciri aut reparari non possent. Ab homine hoc pernicioso & perdito, Indianos Hispanorum potestati & imperio submittere, prima origo, quæ pestis postea per totam Americam, in qua Hispani versantur, paulatim serpere cœpit; atque ita ab eo, & ejus imperiis, ex quibus tantæ hominum perditiones, tantorumque Regnorum Vestræ Majestati subditorum, ab anno millesimo quingentesimo quarto, devastatio, desolatio & ruina procedit & oritur.

Quando dicimus, Hispanos Septem Regna tota Hispania ampliora destruxisse nos ea hominibus refertissima vidisse, & jam in illis nullum omnino extare, intelligendum est. Hispani enim omnibus naturalibus incolis sublati, sola, urbium, pagorum villarumque mœnia, populo & habitatore destituta, & deserta relinquere; non secus ac si omnis Hispania, solis restantibus urbium & pagorum, aliorumque locorum mœniis, omni populo mortuo, expopulata & deserta jaceret.

Decima tertia rationis Apographum.

Vestra Majestas, ne unicum obolum, quod certum sit, perpetuum & durabilem in omnibus Indiis habet, sed ejus redditus, similis est foliis & straminibus, quibus semel collectis, ad eandem messem non datur regressus, cujus rei hæc sola causa est, quod Hispanorum potestati Indii subficiantur: cum enim singulis diebus minuantur & rarecant, necessarium est etiam Vestræ Majestatis redditum minui.

Hispaniæ regnum maximo versatur in discrimine & periculo, ne ab extraneis, & peregrinis nationibus, præcipuè verò à Turcis, & Mauris invadatur, destruat & opprimatur: Deus enim, qui justus est Judex, ægrè fert offensas, peccata, afflictiones, oppressiones, tyrannides, latrocinia, & cœdes, ab Hispanis in Indiis commissas & patratas; omnes enim illius regionis incolæ ad imaginem, & similitudinem sanctissimæ

Trinitatæ.

Trinitatis creati & formati sunt, Deique (cui curæ sunt) precioso sanguine redempti, à quo Hispania electa fuerat, ut has gentes illuminaret, & ad sui cognitionem perduceret, cui, ac si salarium in hoc mundo, præter æternæ vitæ compensationem dare voluisset, tam amplas, fertiles & amœnas regiones, fodinarum auri & argenti, gemmarum & unionum, infinitorumque bonorum, quorum tanta nulla unquam ætas vidit, divitias innumeras concesserat; quorum omnium ingrata, infinita mala, pro innumeris, quæ recepit, beneficiis intulit: hanc autem regulam in suis vindictis & castigationibus observat Omnipotens, ut peccata iisdem vel contrariis peccatis puniat & castiget.

Destitutio, injustitia, violentiæ, crudelitates & cædes in hos innocentes commissæ tam enormes sunt, publicæ & notoriæ; ut lacrymæ, fletus, & sanguis horum innocentium ad supremum cælorum fastigium, ad Deique cognitionem & notitiam pervenerint & ascenderint; & inde per totum orbem jam vagentur, omniumque etiam peregrinarum nationum, quantumvis barbararum & immanium aures perfont: unde audientibus scandalum, horror & abominatio gignitur; & totius populi Regumque Hispaniæ odium & infamia magna que idcirco damna consequi, & conflari possent.

PROTESTATIONIS DICTI EPISCOPI

& Authoris Apographum.

QUÆ damna, & incommoda propter has Americæ devastaciones, & cædes Castellæ, & Legionis corona, tota denique Hispania receptura sit, cæci vident, surdi audiunt, muti clamant, & sapientes judicant. Quia autem parvi sunt hominis dies, nec diu vitæ superesse possumus, Deum, omnes hierarchias & choros Angelorum, omnes aulæ divinæ sanctos aulicos, denique omnes homines, qui in hac miseriarum valle, adhuc peregrinantur, eosque qui multis abhinc annis eandem carnis viam ingressuri sunt, testes asseverationis præsentis, & conscientiæ exolutionis appello & invoco dicens, quod si sua Maiestas supradictas partitiones & divisiones, sortes tyrannicas & diabolicas permittat, non obstantibus omnibus legibus & statutis; quæ fieri & promulgari possent, fore ut Indiæ brevi tempore desertæ, & expulsatæ cernantur, non secus ac Hispaniola, Insula aliàs fœlix & fertilis, & reliquæ regiones, quæ in longitudinem trium millium milliariorum, non comprehensa Hispaniola, nec vicinis Insulis, protrahuntur & extenduntur, Et procul dubio propter ea peccata, quæ in illis regionibus committuntur, Deus (ut me sacræ litteræ docent & certum reddunt) horribili castigatione & vindicta, & fortè integra destructione, Hispaniam persequetur & castigabit., Ao. 1542.

PRO.

PROLOGUS EPISCOPI BARTHOLOMAEI

*de las Casas, vel Casai ad Potentissimum Dominum Philippum,**Principem Hispaniae, Dominum nostrum.*

Illustrissime & Potentissime Princeps, proximè præteritis diebus vigilantissimum Indiarum Regium consilium, zelo quodam & honore, quo in Deum fertur, & in servienda sua Majestate, fidelitate, qua maximè nitet, ductum me incitavit, mihiq; persuasit, ut scriptis quandoq; quod olim, & ore & præsentia, testarer; nempe: Qualis esset mea sententia de titulo & jure, quo Castiliæ Reges, in Indiarum universali, & suprema Dominatione nituntur; cum præcipue in me aliqui insurrexerint (quibus non aridet me cum sua Majestate, & Celsitudine Vestra, tractare & negotiari, ut cædibus & stragibus in America commissis & patrat, finis imponatur) dicentes, me cùm tanta asperitate & acrimonia (quod faciam quamdiu hac aura fruor) eas persequar, jus titulum Regium in dubium revocare & minuere.

Quod ut præstarem, testimonium secundum Deum, veritatem & conscientiam perhibens, triginta propositiones, nulla alia probatione, quàm ea, quæ unicuique per se inerat & necessario sequebatur, nitentes, obtuli, coactus enim fui eas celeriter, propter concilii congregationem Majestati suæ mittere.

Postea verò crescente indies, & augmentum capiente desiderio Deo inserviendi, aliquorum calumnias refutare & reprimere decrevi, qui vel quòd veritatem comprehendere non valeant, vel quòd eorum deliberationes & consilia contrarium finem propositum habeant, præsumunt sub specie ficta & fucata Regibus inserviendi (qui propria & nobili sua natura ingenio & animo benigno & simplice dotati sunt, alios suo pede metientes) illis venenatam, amaram & fortè lethiferam potionem offerre qua non solum Regna desolantur & destruuntur, sed etiam ipsæ Regum personæ in aperta pericula & damna irreparabilia conjiciuntur & precipitantur: qui fraudulentis consiliis, quantum in illis est, bonos & sanctos Regum affectus, principumque insignes deliberationes, & sana studia (qua de resumptus ille Artaxerxes, aliàs Assuerus, ut apparet in historia Hester, conquestus est) corrumpunt & vitiant. Quamobrem, Potentissime Domine, jam in lumen posui dictarum propositionum & aliarum probationem, quam brevi hoc summario ex majori volumine de prompto & excerpto, complector & comprehendo: hic autem tantum decimam septimam, & decimam octavam propositionem in medium adduco; omnis

enim hujus materiæ substantia, ad has duas propositiones, tanquam ad sua principia, & fines refertur.

Titulus autem dicti operis, quo adversariorum sententia probatur, talis erat meo judicio (Tractatus probatorius summi imperii & universalis Dominationis Regum Castellæ, & Regionæ in Indias) præsupponens hoc clarum esse, nec ulla probatione indigere, cum à sancta sede Apostolica concessum sit, nec opus esse rationes, quare hoc imperium concessum sit, indagare & excutere.

In hoc autem tractatu conscientiæ primò satisfacere contendo utens ministerio mihi divina providentia, ut videtur imposito, (quippe qui jam annosus sum, attingi enim quinquagesimum annum, & idcirco magna & ampla cognitione, & negotiorum Americæ oculari experientia præditus & dotatus) ut eorum quæ gesta sunt, geri fierique debebant, eos ad quos attinet, monerem; omnia mea desideria ad id conferens & dirigens, ut confusionibus, quas in his regionibus, regnum & imperium obtinere vidi, finis imponatur.

Quia autem ii, qui majora huic remedio præstant impedimenta, ipsimet proculdubio sunt, qui (omni justitia & veritate extincta) fucato quodam sermone & falsi injustique, cum eo, quod ad servitium suæ Majestatis pertinere videtur, mixtione & confusione, jus quod in novo hoc mundo habet colorare & fucare tentant & conantur, cum tamen sint verè ejus servitio, tam spiritali, quàm temporali, quàm opinionem omnis Christianus & sapiens tuebitur & defendet) contrarii & adversarii. Alterum verò, quod obtinere hoc tractatu spero est, ut errores eorum in lucem & evidentiam prodeant, qui temerarie affirmare audent, jus & Dominationem Regum Castellæ in Indiis, fundamentum habere, & fundari debere armis, & magna potentia, eo ipso modo, quo Nembrot primus hominum venator & oppressor (ut apertè demonstrant sacræ litteræ) dominationem suam fundavit, & ut Alexander Magnus, Romani & insigniores tyranni Imperia sua stabilivere, & eo modo, quo hodie Turca Christianum orbem invadit & opprimit.

Quomodo ii, qui talem ferunt sententiam Regi male inserviant, & sinceritatem, justiciæque amorem, quo Castiliæ reges summo opere afficiuntur, offendant & lædant, omnes judicare facile possunt.

Ut autem supradicta probent, errores erroribus cumulant, & absurda absurdis, indignisque quæ ab iis, qui Christiani & ratione præditi haberi volunt, audiantur. Hoc enim commune, est & vulgare, ut ii qui à vir-
tute

tute vel veritate aberrant, dum errorem excusant & defendunt, in alium incidant & labantur.

Alii sunt qui honestiores titulos allegant & adducunt, qui non solum rejici, sed etiam reprehendi & irrideri merentur; quorum in numero sunt ii qui dicunt nos, quod prudentiores & sapientiores simus, vel quia proximiores, & viciniore, vel quia Indiani tali talique vitio maculati sunt, sub jugum illos mittere & debellare licite posse; quib. titulis tantum abest, ut causæ nervos addant, quin omnino tollunt, omniaq; fundamenta in totum subvertunt.

Atque ut suæ Maiestati, quod supra dictum est innotescat, & (ut Christianissimus) mundum ab immundo, justum ab injusto, cognita veritate discernat & distinguat, eosque qui integra voluntate illi inserviunt, & eos qui propriis affectibus ducti & particulari utilitati studentes, novos titulos, qui nullus sunt probationis vel valoris, confingunt & inveniunt: sperans me brevi, ad osculandas omni humilitate suæ Maiestatis manus accessurum, interim hunc tractatum Vestræ Celsitudini offero, eum ad suæ Maiestatis cognitionem perventurum certò sciens. Rogo autem & precor Celsitudinem Vestram, ut ejus nomine, eum recipiat: & ea ipsa sapientia & bonitate, quam hereditario titulo possidet, examinare, discernere & cognoscere velit; cum ita sit à divina providentia constitutum, eodem jure & Imperio, ut speramus, Vestram Celsitudinem aliquando potituram & fruturam. Quod si conveniens & consuleum illi videatur, ut hujus Regni fines egrediatur, Latinitate, si ita Celsitudo Vestra jubeat donabo. Quod si nec Latine nec Hispanicè typis mandari mereatur, parva erit jactura; idcirco enim prælo tradidi, ut facilius Celsitudo Vestra, cujus gloriosam vitam & Regium statum, omni prosperitate conservet & augeat Omnipotens,

SVMMA DISPUTATIONIS INTER FRATREM BAR-

tholomæum de las Casas vel Casam Episcopum, & Doctorem Sepuluedam habitæ.

DOCTOR Sepulveda, Imperatoris, Domini & Regis nostri historicus, ab Hispanis quibusdam destructionum & cædium in Indiis patratarum reis & consciis instructus & persuasus, libellum elegantissimum quidem, omnibusque (ut erat vir doctus & ejus linguæ peritissimus) Rhetoricæ partibus absolutum edidit & in lucem emisit: totus hic liber, circa principales duas conclusiones versabatur, quarum prima erat, Bella contra Indianos ab Hispanis gesta & jure, & causâ justâ, & æqua extitisse, & eadem bella

generaliter & posse & debere geri & moveri. Altera conclusio est, Indianos teneri & obligatos esse, Hispanis tanquam ignari & idiotæ sapientioribus, se submittere, quod si subicere se nolint, ad id ab Hispanis compelli debere. Hæ sunt duæ causæ desolationis & mortis infiniti populi, & cur ultra duo millia milliaria, Hispanorum in Indiis crudelitate & inhumanitate, expopulata & omni incola denudata sint; nempe conquestionibus, quas appellant, & Imperiis quibus partitionis nomen indiderunt.

Dictus Doctor Sepulveda, ut tractatui suo fucum adderet, se justos Regum Castellæ & Legionæ titulos, quibus universali & supremo totius Indiæ dominio fruuntur & potiuntur, probare velle contendit & affirmavit, ut ita eam doctrinam, quam per hæc & totius Indiæ Regna disseminare volebat, hoc velo tegeret & occultaret. Hunc librum Regio Indiarum consilio obtulit, omni instantia & importunitate rogans, ut eius imprimendi veniam concederet, sed sæpe & reiteratò repulsam passus est, dictum enim consilium scandala, pericula & damna evidentiæ & apparentiæ, quæ in publicum redundarent cernebat & iudicabat. Cum igitur cernebat se librum hunc, Indiarum consilio vetante imprimere & typis mandare non posse, amicorum qui in Imperatoris aula versabantur, ope & auxilio litteras patentes obtinuit, quibus sua Maiestas ad Regiam Castellæ curiam Indiarum rerum penitus ignaram remittebat. Eo ipso tempore, quo hæc litteræ curiæ, quæ tunc in Aranda Duero Anno 1547. versabatur, allatæ sunt, frater Bartholomæus delas Casas vel Casaus, Regiæ urbis Chiapensis Episcopus, India appulit, qui de Sepulvedæ factionibus, deque eius libri subjecto & materia monitus & certior factus, perniciosam authoris cecitatem & irreparabilia damna, quæ libri impressione provenirent, cognoscens, quanto potuit rigore & asperitate se opposuit, latens venenum & authoris intentionem declarans & apertè demonstrans.

Regii assessores, ut sapientes & iusti, cum hanc materiam ad Theologiam ferè omnem spectare & pertinere animadverterent, ad Salamancæ & Alcalæ Universitates & Academiæ, dictum librum misere, expressè jubentes & imperantes, ut examini subicerent, & utrum typis mandari deberet subsignarent. Dictæ Academiæ multis exactis disputationibus habitis, librum ut qui non sanam doctrinam contineret, prælo tradi non debere concluderunt & determinarunt. Non contentus Doctor, & graviter conquerens de dictis Academiis, non obstantibus repulsis, quas à duobus Regiis consiliis passus erat, suum tractatum ad amicos, quos Romæ habebat, mittere decrevit, ut eam in Apologiam, quam

quam in Episcopum Segonianum scripserat, transformatum typographo imprimendum traderent, dictus enim Episcopus libro, & tractatu viso eum fraternaliter & amice litteris reprehenderat. Monitus Imperator & certior factus de hujus libri & Apologiæ impressione, statim patentes literas expediri iussit, ut omnia diplomata & apographa colligerentur, & aeterno silentio sepelirentur, quod & in regione Castellæ factum est, vulgari enim sermone certum summarium dicti liberi scripserat, ut ad plebis, quæ Latini sermonis cognitione est destituta, notitiam perveniret; subjectum enim ejus libri, divitias & officia, ad quæ nec ipsi nec majores unquam pervenerunt aut attigerunt, sine sumptibus, sudoribus & laboribus obtinere cupientibus suave est & gratum. Quod Episcopus Chiapensis cernens Apologiam vulgari idiomate, in dicti Doctoris summarium, ad Indiarum defensionem scribere, & in lucem emittere decrevit, omnia ejus fundamenta impugnans & subvertens, rationibusque quibus ille nitebatur respondens, & præterea populo, damna & pericula, quibus ejus doctrina sciatet, detegens & demonstrans.

Praeterea supradictis, & cum intermedio illo tempore multa accidissent, sua Majestas Ao. milles. quingentes. quinquages. multos literatos & eruditos, partim Theologos, partim Juriconsultos congregari & convocari iussit & imperavit, ut Regiæ Indiarum Curia juncti inter se examinarent & deliberarent: An jure salvo in hanc gentem, nulla alia, quàm infidelitatis culpa notatam & convictam, bella movere & arma suscipere liceret.

Advocatus est Doctor Sepulveda, ut quæ de hoc facto dicenda habebat, declararet & in medium proferret: prima sessione, quæ voluit nullo repugnante retulit. Postea verò dictus Episcopus vocatus est, qui quinque dierum continuo spatio, Apologiam suam legit, quæ cum nimis longa & ampla esset, ab omnibus & Theologiæ & Jurisprudentiæ congregatis Doctoribus Excellens magister frater Dominicus Soto, suæ Majestatis confessorius ordinis Sancti Dominici, qui etiam aderat, rogatus est & requisitus, in summa quædam capita dictam Apologiam redigere, & tot Apographa quot Domini aderant (erant autem quatuordecim numero) conficere, ut consulta & diligenter considerata materia, de ea sententiam secundum Deum dicerent & proferrent: frater & pater Dominicus Soto dicti Doctoris summarii, et in eum ab Episcopo scriptas rationes comprehendit. Doctori autem ut requisiverat et postularat, earum Apographum concessit, qui duodecim objectiones et duodecim responsa scripsit, quibus, totidem replicationibus, Episcopus respondet.

PROLOGVS DOCTORIS SEPVLVEDÆ AD DOMINOS
congregatos.

Illustres et magnifici Domini, cum Dominationes et Gratiæ Vestræ, tantanquam Judices, Episcopum Chiapensem, quinque dierum spatio eum liberum, in quo conficiendo et componendo multorum annorum labores insumpsit, in quo à se confictis rationibus, Indiarum conquestiones, cum barbari ante Euangelii prædicationem et notitiam) quo modo reges nostri, et nostra ratio huc usque processerunt, et conformis est Papæ Alexandri vi. Bullis et concessionibus) sub jugum mittuntur et debellantur, esse injustas et iniquas probare nititur; attenta et benigna intentione intelligere dedignata non sunt: æquum est profectò et rogo, ut mihi indultum et auctoritatem sedis Apostolicæ, iusticiam et honorem nostrorum Regum, totiusque nationis defendenti, eadem attentio, dum subtilibus ejus objectionibus, clarè et dilucidè respondeo, concedatur. Et spero me Deo favente, ea omnia, quæ vanis et frivolis rationibus fulta, in contrarium coram tantis et eruditis Judicibus, qui justitiæ et veritati nihil omnino præferre vellent, dicta sunt, nullis esse ponderis, vel momenti aperte ostensurum. Sed ad rem venio, neque enita honestum esset, coram viris tam diversis negotiis, præcipuè verò Reipub. impeditis et distractis prolixiori oratione uti.

PROLOGVS EPISCOPI CHIAPENSIS

ad Dominos congregatos.

Illustres & Magnifici Domini, Reverentissimi & Doctissimi Patres. In eo quod huc usque legi, & scriptis obtuli huic Honorando & Reverendo Concilio, in genere contra adversarios Indianorum, earum Indiarum, quæ in mari sunt Oceano, locutus sum; quamvis aliqui mihi non sint ignoti, qui apertè in tractatibus scribendis, invigilent, & cum sibi scopum propositum habeant, ut bella quæ facta sunt & fieri possunt (quæ tantorum damnorum, cædum, & tam amplorum Regnorum, innumerarum urbium, & infiniti populi destructionum, & desolationum causa extiterunt) excusent & defendant, & has gentes bello, antequam fidei prædicationibus & concionibus ad Christi cognitionem perducantur, domare & debellare justum esse, & legi Christianæ conforme & consentaneum: inter quos Reverendus & Excellens Doctor Sepulveda primas se obtinere apertè profitetur & declarat, cum rationibus, autoritatibus & solutionibus in contrarium adductis, respondet, quas ad eadem bella detestanda, & ostendendum, demonstrandumque eas quas appellant, conquestiones, injustas & iniquas esse, in nostra Apologia à me in parte Vestris Excellentiss, & Dominationibus lecta, compilavi

pilavi & composui. Quia verò tantarum, tamq; execrandarum impietatum, quæ ad infamiam fidei, Christiani nominis dedecus, & damnum tam spirituale, quàm temporale majoris partis humani generis redundant, se auctorem apertè fateri & profiteri non est veritus: æquum mihi visum est & justum, eum apertè impugnare, & ad rescindendum cancrum venenatum, quem per omnia hæc regna, ut ad nihilum reducantur, profundere & seminare nititur, me illi opponere & adversarium præbere. Illustres igitur Vestras Dominationes deprecor, & humiliter oro, ut hoc negotium tam periculosum, tantique momenti, considerent & examinent, & publicum, non proprium, meum factum esse judicent, nullum enim aliud jus prætendo, quàm ut Christianum decet, tanquam rem Deum, eiusque honorem, & Ecclesiæ, nec non Regum Castellæ statum, tam spirituales quàm temporales concernentem, defendam & tuear; dicti enim Reges animarum, quæ jam perierunt, & quæ, nisi huic tam calamitoso tractui bellorum, quæ à Doctore Sepulveda, ut iusta & æqua defenduntur, via intercludatur, referretur & porta claudatur, peritura adhuc sunt, rationem reddere & debent, & tenentur. Neque verò honorandum hoc concilium fallaciam & calliditatem, quæ ad tegendam & fucandam damnosam suam, & perniciosam opinionem, prætendens se auctoritatem Apostolicam & Regum Castellæ & Legionæ, quòd in Indias habent Imperium, tueri & defendere, admittat, nullus enim modò Christianus sit, auctoritatem Apostolicam, aut Regis Christiani Dominationem bellis injustis & iniquis, quibus montes & valles innocenti sanguine teguntur, & Christo eiusque fidei infamia inferitur & inuritur, confirmare, & defendere debet. Sed potius tali procedendi modo sedi Apostolicæ, æterna infamiæ nota inuritur, eiusque autoritas minuitur, verò Deo dedecus inferitur, & jus titulusque Regis perditur, & ad nihilum redigitur, ut omnis sapiens, & Christianus, ex iis ipsis, quæ à Doctore Sepulveda in medium proferuntur, cognoscere & colligere potest. Illius tituli & juris hoc non est argumentum, ut in illas regiones & contra hanc gentem, ad latrocinia, cædes & tyrannides exercendas colore religionis, & fidei prædicationis, accedere & ut ingredi liceat ut actum est, & patratum à tyrannis qui cæde & strage, universali & generali, tantæ innocentium multitudini vitæ usuram eripuerunt; sed in pacifica, leni & clementi Evangelii prædicatione. & fidei principatusq; Christi introductione, nec ficta fundatione consistit. Qui autem Regibus & Dominis nostris alios titulos, aliaq; jura ad obtinendum summum Indiarum Imperium adinvenire aut tribuere vult, omnino cæcutit, & Dei hostem, Regi infidelem, nationis Hispanicæ, quam, inferos

inferos animab. implere cupiens, perniciosè fallit & decipit, inimicum se præbet. Neigitur plurimi, qui huic adsunt concilio damnosis his opinionib⁹ acquiescant & saveant, consultum erit, ut tam nocenti, & abominandæ opinionioni silentium imponatur. Et quamvis in eadem Apologia iis omnibus quæ ad eiusdem confirmationem pertinere videbantur, amplè abundeq; nos satisfecisse putemus; & existimemus, tamen quia idem doctor objectiones suas iterum patris Soti summaria ad duodecim objectiones reducens, in medium protulit, postulat ratio, & æquitas suadet, ut in eum replicatione utar, & eius esse frivolas, nulliusq; mōmenti defensiones ostendam (quarum secundarum contradictionum duæ, ad rem & propositum facientes sequuntur,)

Vndecima replicationis Apographum.

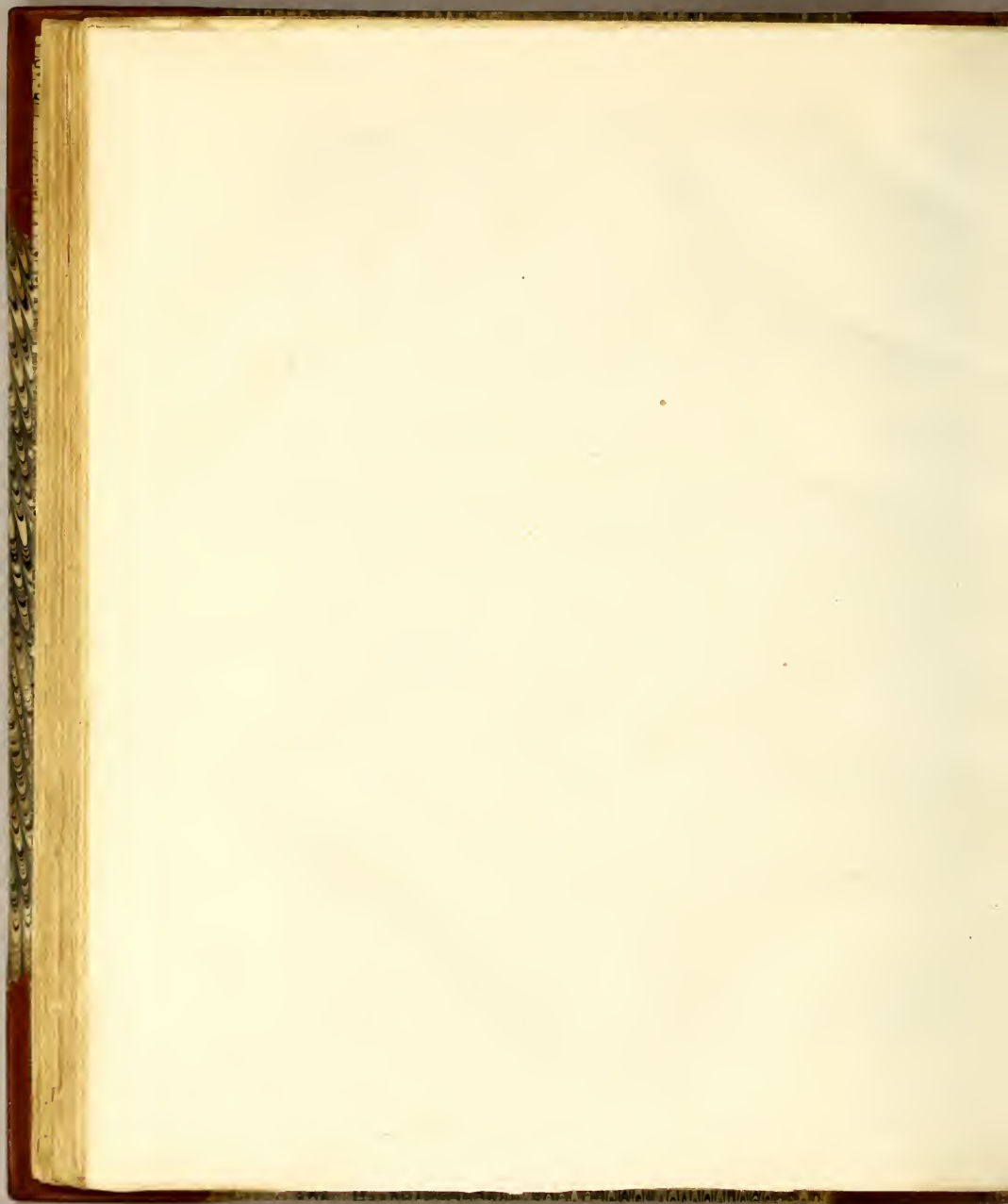
QUOD dicitur Indianos in Hispania nova singulis añis 20000. personarum sacrificare, falsum est, & à veritate omninò alienum, imò ne quidem centum vel quinquaginta: si n. hoc veritati non repugnaret, in his regionibus tantus hominum nūmerus repertus non fuisset quantus repertus est: & hoc à tyranis ad tyrannides suas excusandas & justificandas, & ut Indiani, qui vindemiis factis supererant, in servitute & tyrannide retinerentur, confectum est, & adinventum. Nos maiori veritate dicere possumus Hispanos toto eo tempore, quo in Indiis fuerunt plures, suæ Deæ Avaritiæ tanta diligentia cultæ & adoratæ, quam in tota America centum annorum spatio, imolasse & sacrificasse. Quod cœli, terra & elementa, & ipsi lapides testantur, & clamant, & illi ipsi qui hæc mala patrarunt, non negant. Satis n. notum est & apertum, quanto populo illæ Regiones, cum ad eas accessimus, abundarent & affluerent; & quàm destructæ & desertæ, cum discessimus remanserint Erubescere & rubore suffundi deberemus, quod omni Dei timore remoto, tam execrandis facinoribus colore addere, & ea excusare tentemus, cum præcipuè cernamus, nos 45. vel 48. añorum spatio regiones maioris longitudinis, quàm sit tota Europa, & pars Asiæ, ob hanc solam causam, ut divitias consequeremur & cumularemus, destruxisse, eas terras deprædantes, & omni crudelitate, injustitia & tyrannide occupantes & usurpantes: quas humanis habitatorib. & incolis refertas vidimus, et in iis ultra viginti hominum Miliones perisse et morti succubuisse, certò scimus.

In duodecima & ultima replicatione hæc verba continentur.

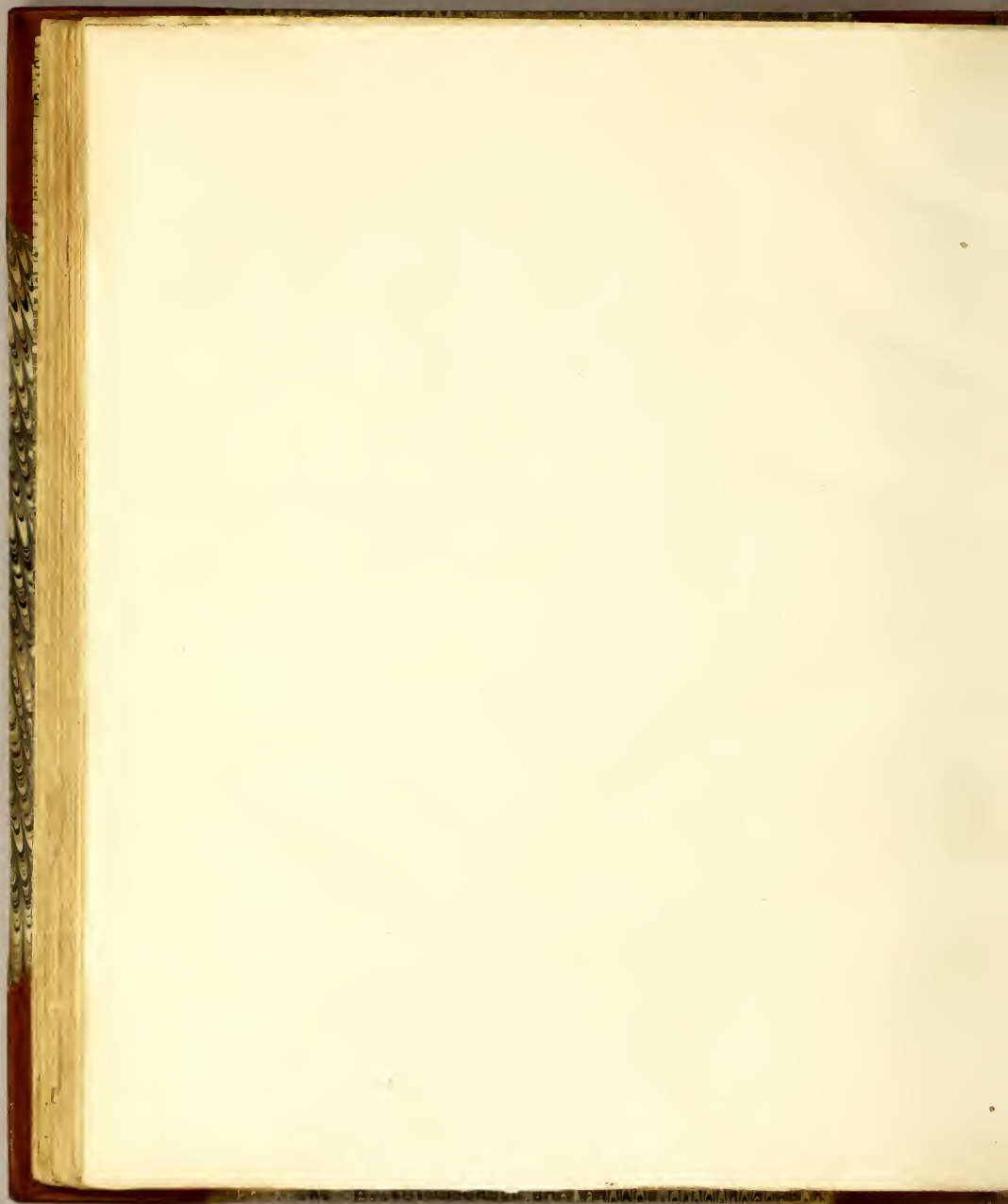
Hispani non honore Dei, vel fidei zelo ducti & incitati, nec ad promovendam proximorum salutem, nec ad interveniendum Regi, ut se falso iactant, Americam petunt, sed certe sola avaritia & ambitione stimulante, ut in perpetuum tyrannicè Indiis, quos inter se dividi & partiti cupiunt, dominantur, & imperent. Quod, ut sincere loquar, nihil est aliud, quàm toto illo modo Reges Castellæ spoliare & expellere, & ipsimet supremo & Regio Imperio occupato illud sibi vindicare & occupare.

F I N I S.

B66A
C3347

c

